

The Project Gutenberg eBook of Ihmislapsia elämän saatossa: Kertomuksia ja kuvauksia, by Frans Eemil Sillanpää

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Ihmislapsia elämän saatossa: Kertomuksia ja kuvauksia

Author: Frans Eemil Sillanpää

Release date: August 8, 2014 [EBook #46532]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK IHMISLAPSIA ELÄMÄN SAATOSSA:
KERTOMUKSIA JA KUVAUKSIA ***

Produced by Juha Kiuru

IHMISLAPSIA ELÄMÄN SAATOSSA

Kertomuksia ja kuvauksia

Kirj.

F. E. SILLANPÄÄ

Kustannusosakeyhtiö Kirja, Helsinki, 1917.

SISÄLLYS:

Kodin helmasta
Nocturno
Piika
Vanhan Siinan vierailu

Elon virta vilahtelee
Niinkuin huhtikuun päivä —
"Aikamme uros"
Katsaus
Renki
Kohtaus vesillä

Kodin helmasta

Varsinainen poika-ikäni on minun muististani kokonaisuutena himmennyt. Silloin tapahtui hiljallensa, että ne juuret, joilla alunpitäin olin kasvupaikkaani kiintynyt, ratkeilivat toinen toisensa jälkeen. Olin kuin ihminen, joka jostain luukusta kurkistaa ylempään kerrokseen, näkee siellä paljon viehättävää, jota jää katselemaan jaksamatta kohottautua sinne kokonaan. Myöhemmin voi käydä niin, että hän kyllästyy ikävään asemaansa, yläkerta kadottaa näköviejätyksensä, kun ei siihen kumminkaan pääse koskemaan, ja hän painuisi jo takaisin alakertaansa, mutta ei mahdu enää luukusta. Hän jää iäksensä siihen riippumaan. Alas näkyy pelkät ilmeettömät jalat ja ylös tuskastunut pää, eikä kummallakaan kerroksella ole hänestä iloa, vaan haittaa. Mutta tästä ei nyt tällä kertaa sen enempää...

Poika-ikäni säilyy siis muistissani vain hajallisia kuvia, joista en juuri itsekään välittäisi. Sillä joskus sattuu, että ne asettuessaan mielialani eteen voivat keskellä runollista metsätietä yhtäkkiä häiritä koko oloani. Ja niistä alkaa tavallisesti mielikuvien verkko, joka on niin kudottu, että sen läpi katsottuna kaikki mitä olen ollut ja elänyt, näyttää sietämättömän epäsointuiselta. Sieltä vilahtaa mieltä etovana ensimmäinen rakkauteni, tosiasiallinen, ei se, josta kirjoitetaan. Näen vanhuuttaan vaappuvan pörrökarvaisen Liinu-nimisen hevosen, jonka mitätöntä muistoa en saa poistumaan, näen kotini ... ja vaikeivät ne mielikuvat tuotakaan minulle mitään lempeätä hartaushetkeä, niin otan ne kerran tyynesti katsellakseni sieltä kaukaisuudesta. Ovathan ne kuitenkin olleita ihmiselämän tapauksia.

* * * * *

Minun isäni ja äitini ovat ikänsä kaiken olleet pikku-eläjiä. Kaikenlainen ahertaminen kuuluu heidän luontoonsa, ja tähän aherrukseen liittyy aina nöyrä ja lämmin hartaus, joka ilmenee hiljaisena valitteluna, penseä huokailu, joka on ominainen hyvälle mökkiläisille. Paraiten sen kuulee siinä äänessä, joka liittyy haukottelemiseen. Lapsesta pitäen on minussa tämän heidän pikkupiirteensä vastavaikutuksena — ja ihan luonnonlain välttämättömyydellä — ilmennyt ylimielinen välinpitämättömyys kaikesta, harkittu huolellisuuden halveksiminen ja näin ollen jatkuva eripuraisuus isän ja äidin kanssa. Kun isä oli kipeä ja huohotteli sängyssään, ei se herättänyt minussa sääliä, vaan vastenmielisyyttä. Jos silloin tuli vieras, puhui hän tämän kanssa mielellään, yhä huohotellen, mutta minä pakenin ulos. En ymmärrä miksi, mutta aina minun on ollut mahdotonta osoittaa huomiota hänen kivulleen, vaikka salaa olen pannut merkille, että hän joskus on sentähden itkenyt itseksensä.

Isän kivulaisuuden takia olivatkin meidän kotielämässämme useimmat hetket epäsointuisia. Mutta oli sellaisiakin hetkiä, joina joku onnen harhakuva lumosi isän ja äidin sielun, niin että he tulivat hentomielisiksi, joka taas kiusasi minua. Minua kiusasi kaikki.

Muutamat lähiseudun isännät, jotka emäntiensä tähden eivät uskaltaneet ryypätä kaupungin aineita kotonansa, hommailivat niitä silloin tällöin meille ja pujahtivat salavihkaa nauttimassa. Isä ja äiti tunsivat liikutusta tästä luottamuksesta, jonka he erikoisella kunnollisuudellaan olivat ansainneet, sillä sen tiesi jokainen, etteivät asiat meiltä minnekään kulkeneet. Ja naapuritöilleissä kadehdittiin ja katsottiin meikäläisiä kieron.

Kun esim. Siintolan äijä tuli meille, valtasi sekä isän että äidin mykkä palvelevaisuus. Mentiin kamarin puolelle, jossa minä loma-aikoinani kirjoittelin, ja siellä ruvettiin tekemään puolikuppisia. Isä punoitti sisällisestä menestyksen ilosta, sively leukansa alla viihtyviä parranhaippujaan ja aina vähän päästä oli alkavinaan jotain puhua, vaikkei ollutkaan mitään sanottavaa: "... se tota noin..." Ja äidin suurissa silmissä näkyi hartauden loistetta, kun hän kiiruhti kamarista pirtin puolelle, jonne joku kyläläinen kuului tulleen.

Minä en koskaan pysynyt sisällä näinä merkkihetkinä, vaan retkeilin harvapuiselle kunnaalle, jossa minulla aidan alla oli tupakkavehkeet. Hyräillen keskeyttämättä yhtä ja samaa laulua makasin tuntikaudet selälläni ruohikossa ja tunsin suonissani tupakan herättämää halua kokea jotain epämääräistä hekumaa... Sitten kävelin kotiin, josta Siintola oli lähtenyt ja jättänyt jälkeensä lauhkean onnellisuuden mainingit. Isä hääri alhaalla "puu-alttarillaan" kokoilemassa syliinsä jos jonkinlaista kapulaa, jota sitten asetteli pirttiin kuivamaan kaikkiin mahdollisiin paikkoihin. Hänen tyydytyksensä oli sitä syvempi, mitä enemmän ja mitä erilaisempia puita oli eri ryhmiin huolellisesti asetettuna

kuivamaan, olipa sitten suvi tai talvi. Ja äiti kokoili kutun ämpäriin sotkuja juomaksi, ja mitä monipuolisemmaksi hän sen sai, sitä liikuttavampi oli hänen onnensa. Kun ehto tuli ja puita oli karttunut pirttiin ja kuttu saanut juomansa, sanoivat molemmat "hohoi" äänellä, joka minussa vihloi luita ja ytimiä ja herätti riitelemishalua. Minussa oli paljon poikaa, sillä minä hommailin jo silloin itse koulunkäyntiini tarvittavat rahat.

Nyt oli käynyt hyvin, sillä Siintola oli antanut isälle luvan kokoilla perämaasta puita, ja siksi tuli "hohoi" tänä iltana tavallista syvemmältä sydämen pohjasta.

— Olisihan sitä taas puita, mutta ei niitä saa millään kotiin — hohoi.

Tiedän kyllä, että se oli rumasti, mutta ainakin silloin minun oli mahdotonta olla siihen sanomatta:

— Ja teitä ei saa millään lakkaamaan rutisemasta, oli asiat kuinka hyvänsä.

Se oli ensimmäinen laukaus. Isän kasvot synkistyivät ja hän mutisi:

— Kalva sinä hyvin vaan, poika parka. Mutta hankkisit ensin syytykseni puita ja nalkuttaisit sitten vasta. — Hän nousi niinkuin jotakin tekemään ja minä jatkoin:

— Ei niillä hankkimisilla kannata teidänkään isotella.

Äiti ei puhunut mitään, mutta tempoili kiukkuisesti minulle suupieliiän. Minä sanoin hänelle:

— Mitä te siinä nikutatte, ei se auta.

Isä meni ulos ja äiti väänsi itkua: "Kehtaat sillä lailla isää kalvaa, kyllä se niin monta kertaa sun tähtes..."

Isä kuului palaavan ulkoa. Minä menin ilman illallista maata ja paukautin ovea mennessäni.

Viikon päästä oli meillä Mikkolan äijän pullo, ja se oli siksi iso, että äijä lähti meiltä aikalailta "nauttineena". (Tämä oli "nauttimista", kylän pojat sensijaan "renttuilivat".) Isäkin oli "nauttinut", ja silloin väreili meidän asumuksen yllä aina erikoinen sävy. Jokapäiväisessä elossa oli näet isän ja äidin asema jotenkin yhtäläinen: äiti ymmärsi ja harrasti puuasioita ja isä ohjasi moitiskellen äitiä kutunjuomakysymyksissä. Mutta kun isä oli "nauttinut" ja meni sitten lämpöisen lempeänä sänkyyn "huokaamaan", niin silloin hän oli oikein "meidän isä". Äiti oli ääneti hartaudesta, minä halveksimisesta.

Nyt oli Mikkolan äijä antanut heinämaata niin paljon, että sillä olisi saattanut ruokkia kolme kuttua talven yli.

Kun siis talvi alkoi, oli metsässä puita ja ladossa heiniä, mutta ei ollut hevosta, millä niitä kuljettaa. Hevosta... Mutta nyt osoitti isä, että hän ansaitsi maineensa, että hän oli parhaita, huolehtivimpia mökinäijä. Hän ahersi kuin ahersikin niin, että joulun edellä osti jostain töllikulmalta hevosen kolmellakymmenelläyhdeällä markalla. Hän aikoi pitää sitä talvisydämen, vedättää puunsa ja myydä sen kevätpuoleen, saisi ehkä hyvät ruokkijaisetkin. Hevonen oli heikko ja vanha, mutta oli huomattava, että se sentään joutui pois kurjuudesta "oikeisiin ihmisiin", kun joutui meille.

Tätä hevosta minä halveksin alusta aikain, mutta siihen liittyy kuitenkin yksi minun kiintyneistä muistoistani. Siitä on jo toistakymmentä vuotta, ja sen hevosen nahasta tehty saappaanterät ovat jo mädäntyneet jossain perunamaan syrjässä. Mutta vielä vähän muista asioista...

* * * * *

Sillä joululomalla tapahtui minussa suurenmoisin ilmiö, mitä ihmisen yleensä sallitaan täällä ajassa kokea, nimittäin ensimmäinen varsinainen rakastuminen. Huolimatta merkillisyydestään on sekin tapaus niin täydellisesti kadottanut valtansa minun sieluni liikkeisiin, muuttunut niin lievimmin sanoen yhtäkaikkiseksi, että minun on käytettävä tahtoani voidakseni yksityiskohtaisesti sitä muistella. Ja luulen, että useimpien, jotka ovat päässeet minun ikääni, on käynyt samoin. Mutta silloin, silloin oli ihan varmaan toisin.

Helpoin on minun siitä nyt muistaa eräs tunnelma, joka vielä joskus voi palata semmoisenaan. Kävelen kylän maantietä talvisena pakkasehtona, taivas on tähdessä. Kylän talojen ja asumusten tulet nousevat ja laskevat askelten tahdissa. Minun mielikuvitukseeni tekee miellyttävän voimakkaan vaikutelman se, että jäisen avaruuden alla tuolla ja täällä on aivan lämpöisiä kohtia, niinkuin siellä jotain olisi suloisessa kyyristyksessä villapeitteen alla. Kaksi toisiansa syleilevää, äärettömän hämärän kylmyyden keskellä. Ja minusta tuntuu, niinkuin oma sieluni olisi sellaisessa kammiossa, ruumiini sisällä, mutta yksinään. Miksi yksinään? Minä lähdän jälle kävelemään ja tulen rannalla ylenevän

kartanon päärakennuksen kohdalle. Siellä *hän* liikkuu, hänen huoneessaan on villamatot ja lämmin, puhdas ilma... Minä suljen silmäni, jolloin sieluni paikalla lähtee leijaamaan, tulee hänen huoneeseensa ja sanoo sanomatta me syleilemme, ei mitään muuta kuin syleilemme. Ja koko ympäröivä maailma on hyytynyt jäähän.

Kunnes avaan silmäni ja tähdet ja tulet alkavat taas vaappua ylös ja alas, kun minä onnellisena kävelen kotiin. Olen niin onnellinen, että nähdessäni tulen saunan oheen kyhätystä tallista, menen sinne katsomaan, vaikka tiedän isän siellä olevan Liinua ruokkimassa. Minä suorastaan pidän isästä sillä hetkellä: kunnan hyvä maalaisukko, siellä hommailee nyt hevosesensa kanssa. Menen ovelle ja kyselen jotain ja me puhelemme niinkuin kaksi hyvin toimeentulevaa aikuista miestä, niinkuin emme ikinä olisi riidelleet. — —

Minä olin nähnyt kartanon vierasneidin ensi kerran maantiellä, ja hänen katsoessaan minuun rakastunut häneen, ja todellakin silmittömästi. Sillä hän oli silloin kaksikymmentäkuusivuotias, hyvin täyteläinen, tumma kaunotar. Hänen suora käyntinsä ja koko olonsa kuvasti sellaista naissulojen majesteettia, jommoista sittemmin olen kyllikseni nähnyt suurkaupunkien valtakaduilla. Mutta minä olin kuudentoistavuotias enkä ollut eläissäni käynyt sisällä herrasväissä. Kun taas seuraavan kerran kohtasin heidät maantiellä, kääntyi nuori patruuna, joka tiesi kuka olin, minun puoleeni ja pyysi minua illalla kartanoon teetä juomaan niin ystävällisesti, että minä aivan tyrmistyin ja tunsin huimausta.

Kuinka minä sitten sinne hankin ja sen vierailun läpi luovin, siinä olisi aihetta erikoiseen muisteluun. Kaikkein voimakkaimmin minuun vaikuttivat oudot, ihanat tuoksut: huonekaluista lähtevä lemu ja hiukan ummehtunut mutta hieno sikarinsavu. Ja kerran jouduin niin lähelle *häntäkin*, että...

Aivan kiihtyneenä saavuin kotiin, jossa jo nukuttiin. Minua oli pyydetty toistekin. Seisokselin ypöyksin meidän mäellä ja kartanoon päin katsellen tunsin voimakkaimmin ensi rakkauteni, joka nyt jälkeensä muistellen, tiesi miksi, tuntuu niin vastenmieliseltä. Niin nyt, mutta silloin oli kyllä toisin. Jotain kiihdyttävää oli siinäkin, että rakkauteni esine oli minulle niin tuiki saavuttamaton. Ehkä se siitä syystä pani unohtamaan koko muun maailman.

Menin vielä tallin oven taakse ja kuuntelin kuinka hevonen söi. Tasainen narskutus kuului, kunnes se äkkiä taukosi hiljaisuudeksi. Vähän päästä se huokasi pitkään ja syvään ja rupesi taas syömään. Palasin pihalle ja kolkutin oveen. Isä tuli avaamaan, kyhnytti kylkeään ja massutti suutaan, kuten hänen tapansa oli unesta herätessään. Mutta minä menin kamarin puolelle ja rupesin kirjoittamaan runoa. Huomasin itsekin, kuinka olin siirtynyt pitkän askeleen pois päin synnynnäisestä maailmastani, ja sitä siirtymistä jatkui sittemmin muutamia vuosia, kunnes kyllästyin luukusta katselemiseen...

* * * * *

Minä olin ollut kävelemässä jäällä, ja kartanolaisia oli mäkeä laskemassa. Yksi heistä laskei suksilla minua kohden, tuli aivan luokseni, se oli *hän*.

— Tunsinhan minä teidät, hyvää iltaa, kuulin minä hänen äänensä sanovan.

Minä nostin karvalakkiani enkä saanut mitään sanotuksi. Kuun valossa näin hänen silmiensä vilkahduksen, joka näytti ilmaisevan jotakin erityistä hyvätunnetta, sellaista, jota ihminen tuntee silloin, kun ei mikään häiritsevä sivuseikka riko tilanteen sopuisuutta.

— Tulkaa tänne rantaan tekin, siellä on veljeni pienokaistensa kanssa, heillä on kelkkakin.

Vaistollaan hän kai huomasi, etten minä osannut mitään sanoa, jollei hän kysellyt, ja hän rupesi kyselemään. Minun mielessäni ailahteli kaikki sekaisin. Päivisin olin elänyt vain hänessä, iltaisin pienessä kamarissani, mustuneen lampun valossa kirjoitellut runoja ja suureen onneeni oli sekaantunut omituinen vakava tunne. Ja vuoteessa olin puristanut tyhjää syliäni häntä kuvitellen, posket palavina, kunnes se jo etoi mieltäni... Ja nyt hän hiihteli tuossa lähelläni. Minun oli hyvä tilaisuus katsella häntä, ja hienon hieno epämieluisuuden tunne hiipi yhteen sieluni kolkkaan. Kaikkien niitten ajatusten ja mielikuvien jälkeen, joista olin itsekseni nautiskellut ja joissa itse olin esiintynyt hänen rinnallaan, hänen kumppaninaan, hävisin minä tässä hänen läheisyydessään vapisevaksi olenoksi. Hän oli nyt niin suunnattomasti väkevämpi, siinä oli pettymys, siitä oli tuo hieno epämielilyttävä tunne. Mutta minä seurasin häntä kuin magneettia, vaikka mielessäni vilahti, että taas saan kotona kolkuttaa ja kuunnella nurinat.

Minun oli helpompaa kun tultiin toisten luo. Lyöttäydyin ystäväksi pikkupojan kanssa ja sain hänen totensa sanotuksi pari hyvää sukkeluuttakin. Sitten jäin patruunan kanssa seisomaan mäen päälle ja me puhelimme asiallisesti. Nyt kun *hän* ei ollut läsnä, hämmästytti minua oma keskustelutaitoni. Huomasin selvästi, että minuun oltiin kaikki puolin tyytyväisiä, ja kun *hänkin* jälleen oli kiivennyt meidän luoksemme, menimme vilkkaasti puhellen teetä juomaan. Annoin koko ajan itsestäni reilun turmeltumattoman maalaispojan kuvan, tuommoisen tynnen ja rehellisen, joita nousee meidän kansan

syvistä riveistä, tuon jäykän, mutta sittenkin ihailtavan kansan. Niin voimakkaasti sellaista kuvastelin, että sillä hetkellä itsekin todella tunsin sellainen olevani, eikä minun enää tarvinnut pitää huolta käytöksestäni, se muodostui itsestään tuon kuvan mukaiseksi.

Vieläpä rakkautenikin sai siitä sävynsä.

Jossain yhteydessä tuli *hän* aterian aikana sanoneeksi minusta puhuen:

— No, mutta eihän herra ——— ole mikään vieras.

Se oli sangen lämpimästi sanottu. Kun minä siihen hymyilin, en katsonut häneen, vaan hänen äitiinsä, vanhaan patruunessaan. Ja minä huomasin, että niin juuri minun pitikin tehdä, sillä vanha patruunessa vastasi hymyyni tavattoman suopeasti.

Ilta kului. Minä olin tasaisen huumeen vallassa ja kaikki sujui kovin helposti. Aivan vaivattomasti minä sitten ajan tultua nousin ja tein lähtöä. Ja hyvästeltyään kysyi *hän*, milloin aioin kaupunkiin; ja sen kuultuaan sanoi:

— Tulkaa jo huomenna, kun mekin menemme.

Minä kävelin talvitietä ja kartano jäi taakseni metsikkönsä keskeen. Valot loistivat akkunoista, se näytti lämpöiseltä ja suuri määrä sitä lämpöä oli jäänyt minun ruumiiseeni, ikäänkuin tarttunut vaatteisiini. Tällöin tunsin ensi kerran voimakkaimpana sen onnen harhakuvan, joka sitten myöhemmin tuli minulle niin kohtalokkaaksi. Tämä tila oli minusta ihanin. En ollut sidottu sinne, mistä tulin, mutta minä tunsin, että minua siellä rakastettiin ja aivan toisella tavalla kuin he toisiaan rakastivat. Rakkauteni *häneen* oli nyt jo miltei yhtä kuin rakkaus hänen perheeseensä, tuohon ilmapiiriin, jossa lemahti plyshi ja sikarinsavu...

Lähenin kotia ja olin kumman levollinen sen nurinan suhteen, jonka tiesin odottavan ovella. Katselin meidän nukkuvaa asumustamme ja näin isän ja äidin siellä sisällä kuin joinain vieraina olentoina, joilla on tapana tuskailta ja voivotella, mutta jotka minun puolestani kernaasti saivat pitää tapansa. Mitä minä heidän kanssaan riitelen, olkoot mitä ovat. Nyt minä kolkutan ja menen sisään aivan levollisena.

Kuuluu suun massutus ja kyljen kyhnytys. Hakaa kopeloidaan, temmataan ja ovi aukenee.

"... kummallisen tavan ottanu ... yöt läpitte..."

— Ei sitä tapaa kauan tarvitse kärsiä, minä lähden huomenna.

— Ei huomenna suinkaan mihinkään mennä, minä lähden Siintolan kanssa haastematkoille vieraaksi mieheksi.

— Se on *te*, mutta minä lähden kaupunkiin.

Sanoin ja menin kamariini.

Aamulla heräsin siihen, että pirtin puolella puheltiin. Siellä oli siis vieras. Kuului olevan Siintola.

— Mm, mitä sillä väliä on, kyllämar minä Mikon saan kanssani, kuului Siintola sanovan.

Isän ääni oli matala, hauskan hyväntahtoinen.

— Kartanoon on kai soitettu, että sen pitää olla jo huomenna paikalla, niin että täytyy sitte jo tänäpäivänä lähteä, selitteli hän Siintolalle, ja minä olin näkevinäni siihen sivuun liitetyn silmäyksen, tuommoisen, että: kun on *soitettu* ja vielä *kartanoon*, niin...

Siintola lähti sitten vähän päästä ja minä nousin pukeutumaan.

Pirtissä oli jo täydessä käynnissä minun lähtöhankkeeni. Tällainen tilanne uudistui säännöllisesti lomalta lähtiessäni ja oli minulle ikävä, mitä ikävin. Isä tuli ja meni tuijottaen alas eteensä, kuten vanhain miesten on tapana, ja silloin tällöin puraisten olematonta mälliä. Valjaita oli neulottava ja kaikenlaista varaa tehtävä. Äiti oli isälle armelias ja kysäisi joskus, mitä varten hän niin ja niin teki. Isä sai silloin naurahtaa hänen lyhyelle ymmärrykselleen ja hiukan härnäten selittää tarkoituksensa. Niin he ymmärsivät ja tyydyttivät toisiaan, mutta minä kartoin osoittamasta mitään huomiota heidän hommiinsa, oleilin ja teeskentelin haukotusta.

Meiltä oli asemalle kahden tunnin ajomatka, ja junan piti olla siellä kolmen aikaan. Kello viidestä asti oli meidän pirtissä vallinnut lähtötunnelma ja kello kymmenen seisoi Liinu aseissa. Läheni se masentava hetki, jolloin piti sanoa hyvästi äidille. Ei minun häntä ikävä tullut vähääkään, päinvastoin

valtasi mieleni tyydytys, kun koti jäi näkyvistä, mutta minun oli vastenmielistä nähdä kyynelten kierähtävän hänen suuriin silmiinsä, joiden ruskea väri jo oli haalistunut.

Taas oli tällainen hetki. Vaikka minusta muuten olisi ollut naurettavaa lähteä asemalle näin tuiki aikaisin, oli se nyt mieluista. Mitä pikemmin pois, sitä parempi. Kotoa johtavat maantienkäännteet näyttivät malttamattomina odottavan. Tuo metsänranta tuolla! Sen taakse! Niinkuin kuumeen lähestyessä pakotan itseni hyvin tyyneksi, niin mieleni nyt vaistomaisesti pyrki edellepäin, kuvitellen kuinka asemalla kohtaan kartanolaisia ja samalla koko ajan työntäen pois kiusallista tungettelijaa, äidin silmien kuvaa. Rinnalla istuvaa isää kohtaan minulla ei ollut niin minkäänlaista tunnetta, vain vilpítőn välinpitämättömyys...

Keli oli huononpuoleinen, tie monin paikoin paljaana. Mäissä me molemmat nousimme kävelemään huojentaaksemme viheliäisen eläimen ponnistuksia. Varattomuus, puolinainen puute! Vielä nytkin tunnen tuskanväreitä, kun ajattelen kaikkea senaikuista, ja tuon hevosen laimea katse ei kai koskaan mene mielestäni. Se oli pörrökarvainen ja hinterä, sukupuolta en tullut tietäneeksi. Juoksu oli omituista taajaa töpötystä, sen *sai* näet juoksemaan, kun ajaja vain kouraisi viereensä rekeen. Pikku Liinu! Silloin minä halveksin sinua, vaikka olin nuori, sinä olit mielestäni kuin huutolainen ja vain siitä syystä minua harmitti ajaa sinun reessäsi. Siitä on jo kauan, minä olen senjälkeen ihmisellekin tehnyt enemmän pahaa kuin sinulle, olen paatunut ja halveksin tunteita ja tunnelmia. Mutta tällä hetkellä haluaisin ottaa sinua kaulasta, kohentaa ränkiäsi ja panna loimen hiestyneeseen selkääsi. Kun tämän olen kirjoittanut, luulen näkeväni väsyneen katseesi, joka puhuu anteeksiantoa, ja tuntuu kuin olisin saavuttanut suuren sovituksen. Mutta se on harhaluulo, sillä sinä hävisit pian takaisin töllikulmien sokkeloihin. En nähnyt sinua enää...

Metsänrannassa tuli yllätys. Ohitsemme ajoi kiiltävä valjakko, kartanon kuski. Reen perästä nyökkäsi joku, *hän!*

Mitä tämä merkitsi? Isä oli ymmällä. Kuinka he niin aikaisin menivät? Eikö juna mennyt kolmen aikaan?

Sitä aprikoidessaan hän kourasi sivullensa ja Liinu lähti töpöttämään, vieri kuin kerä kartanon juoksijan perässä. Emme osanneet päättää, oliko meidän yritettävä pysyä seurassa vai jäätäväkö jälkeen. Sitä epäroidessään isä yhä useammin kourasi sivulleen ja Liinu ravasi. Minä arvasin kyllä asian oikean laidan, mutta haluni hehkui päästä *hänen* seuraansa, ja siksi kiiruhdin. Kartanon reki eteni tasaisesti sulienkin paikkojen yli, käännteissä se katosi näkyvistä, silloin saatoin nähdä hiukan *hänen* toista poskeaan. Nousin reestä ja juoksin rinnalla, isäkin nousi ja me juoksimme kolmisin. Jonkinlaisen jännityksen vallassa Liinu meni puolijuoksua ylämäetkin. Alamäissä me istuimme rekeen ja isä kourasi sivulleen.

Koko tämä päivä muodostui sellaiseksi, jommoisten muisto palatessaan vieläkin panee minut äkkiä äsähtämään. En mielisurmin muistelisi sitä näin tarkoin, ellei siinä niin erinomaisesti tulisi esiin kaikki ne tekijät, jotka loivat nuoruuteni sisällyksen. Ne mahtuvat kaikki tuohon kuvaan: isäni ja minä, me kaksi olentoa, juosta reputamme Liinun rinnalla, jotta pysyisimme kartanolaisten perässä, ja jotta minä pääsisin unohtamaan kotiin jääneen — —

Liinu kesti. Puolimatassa se oli yltä yleensä hiessä ja alkoi sitten vaahdota. Viimeisillä kilometreillä se jäi jäämistään, mutta me ehdimme kuitenkin puolipäivän junalle. Isä seisoskeli asemalla junanlähtöön asti. Vaunun akkunasta näin hänet vielä siinä suu raollaan ja alimmat palttoonnapit auki. Taempuna kaidepuun vieressä seisoi Liinu surkean pienenä. Sillä oli heinätukko edessä, mutta se ei syönyt niitä.

Hänen kanssaan oli minulla ollut arviolta kahden minuutin pituinen iloinen keskustelu asemasillalla, isän seisossa parin sylen päässä tyytyväisesti myhäillen. Junan tultua *hän* nyökäten pujahti toiseen luokkaan, enkä minä häntä sitten enää nähnyt. Minä nousin kolmanteen hyvästelemättä isää.

* * * * *

Nämä tapaukset ovat jo pitkien aikojen takana.

Mitä lempenasioihin tulee, oli tässä esitetty minun ensimmäinen tietoinen rakkauteni. Samaan aikaan iti minussa jo kyllä tiedottomana sekin *ensimmäinen* rakkauteni, josta puhun runollisemmissa esityksissä. Se oli pitkäaikainen ja muodostui sittemmin traagilliseksi. Mutta nyt olen ja kauan ihailut seitsentoistiaita, sellaisia, joiden sulot kuultavat läpi, niinkuin kukkien väri milloin tummien, milloin vaaleiden umpujen raoista. Sellaisten parissa on suurin unhotus, siellä voi parhaiten saavuttaa nykyhetken.

Isää ja äitiä minä karttelen. Matkan päästä minä ajattelen heitä jo lempeästi, mutta en halua nähdä heitä. Me emme kuitenkaan voi mitään toisillemme, korkeintaan sumentaa toistemme silmiä. Yhden

kerran sain äidiltä omakätisen kirjelman, ensimmäisen eläissäni. Siihen oli koukerrettu: "*Meitillä ei ole nyt mitään.*" Tuntui kuin hän olisi tunkeutunut tänne asti kostuneine, haalistuneine katseineen.

Nocturno

("Elämän ja auringon" ensi aiheita)

(Preluudi)

Joutuneena tasaisen, vahvan tunnelman valtaan haluan antaa tapausten hahmon erälle kevätkesän yölle, jommoisen silmäni näkee entisessä elämässä, kaukana nykyajan tuollapuolen. Mieleni on ehjä, olen lakannut odottamasta vastausta erääseen kirjeeseeni, jonka lähetin kolme viikkoa sitten, vähää ennen vappua. Minusta melkein tuntuu siltä, kuin olisin itse sepittänyt olemattoman osoitteen johonkin vieraaseen kaupunkiin. Mutta siitä ruveten ovat yöt nopeasti vaalenneet ja lämmenneet ja niillä on kummallinen vaikutus ajantajuun. Juuri äsken olleet siirtyvät kuin kevyenä häpeenä entisyyksien perille, äsken sulanut talvi on jo yhtä kaukana kuin edellisekin. Ilta illalta vaikutelma vahvenee, kunnes mieli tajuaa tuon vaaleuden ikäänkuin leudoksi aineeksi, joka auringon laskettua täyttää kukkivat puistot.

Niinpä nytkin, myöhäisenä toukokuun yönä, on kadulla näköisää, vaikka taivas on hiukan pilvessä. Täältä ylhäältä näen ihmisten hahmot, joita hyörii käytävillä. Luulenpa näkeväni muutakin: kuinka heidän mielensä kulloinkin liikkuu. Kun avaan akkunan, kuulen selvästi supatusta.

Palasin äsken asuntooni — eipä niinkään, vaan olin menossa ulos tunti sitten. Alhaalla ovisyvennyksessä tuli vastaan pieni nuori neiti, kevyt kuin vaahteran tuoksu puistossa tähän aikaan. Menin hänen ohitsensa, sillä minä aion ulos kadulle, mutta tosiaan — hänellä oli pieni sievä ruumis, minä käännyin katsomaan taakseni. Hän katsoi vastaan hämärän läpi eikä pelännyt, jostain hänen puvustaan aavistin violettiä väriä. Sain kuulla, että hän etsi korvarengastaan. Se löytyi ja me menimme sisälle käytävään porraskierteen alle, jossa viivyimme ehkä tunnin. Koko ajan pidimme hauskaa lemменkisää, vaikkemme tunteneet toisiamme hituistakaan. Moni meni hyräillen ohitsemme aavistamatta, sillä portaille ei saa valoa enää, vaikka siellä onkin melkoisen pimeä. Hän kätki minun lakkini selkänsä taakse, ettei se hohtaisi. Jotain puhuakseni ehdotin minä, että viettäisimme valoisan yön yhdessä, mutta sitä hän ei näyttänyt kuulevan, hän kuiskaili omiansa ja vaatteet kahisivat. Lopulta hän lähti, avasi erään toisen kerroksen oven ja häipyi sisään, johonkin perheeseen, jonka nimen luin päivisin ohi kulkiessani. Kello oli silloin yksitoista, iltayöstä.

Niinkuin joku ohitseni ajaessaan olisi kauniisti hymyillyt. Tuollainen soma kaupunginneiti keväisessä kävelypuvussa, siro sateensuoja hansikoidussa kädessään. Ventovieras olento, jota hetken pidän sylissäni hämärässä. Tuulen tuoma lemähdyksellinen puistikosta, operetin sävel, joka on jäänyt mieleen soimaan. Kevätöinen tunnelma, tulee ja menee hipaisten kuin henkäys sateen edellä, ei tavoita oikein ajatustakaan, sykähyttää vain verta ja menee. Mutta jättää jonkun kielen soimaan, siitä sukeutuu sävel, joka pyrkii jonnekin pois ja vie mielen mukanaan. Tätä sielunsisäistä soitantoa vaalii valoisa yö, hilliten sitä kuin näkymätön sordino...

Äskenäinen sykähdyksellinen on jo aikoja sammunut. Tuon entisen, menneen kevätöisen soitanto kuuluu kaukaa sisämaahan syvyydestä, jossa sen aihe kerran lie tapahtunut ... ennen rikkimenoa...

(Nocturno)

Paisteinen päivä väsähtää, lähestyy lämmin ehtoo. Aurinko on joutunut luoteeseen ja kasvoillaan tyydytyksen kajo katselee maanpintaa kevätkesän lauantai-iltana. Sen katse viipyy teillä, joiden joka käänteessä kulkijan silmälle avautuu uusi ala, hehkeä teos, jossa on laajalti väriä: vaaleanvihreätä, kostean kellertävää ja niiden välissä siellä täällä tummia revelmiä; peltojen sujuvat sarat, joissa vastakylvetty siemen odottelee ensimmäistä vapauttavaa sadetta, ja peltojen reunustoilla koivuja, joiden lehvistöissä herää huomina sunnuntai-ävyä sitä myöten kuin päivä laskee ja valaistus tulee hempeämmäksi. Ja mäessä sorjia haapoja, joiden lehdet vasta puhkeevat. Niiden kesä on myöhäinen mutta voimakas ja vahvatuoksuinen kuin terveen naisen.

Kun ilta ehtii, sulavat värit pehmeäksi joukkioksi, jonka seasta kuuluu lintujen säveliä pesien tienoilta. Joku ihminen istuu tupansa portaalla, näkee kuinka naapuri tulee kynnyksellensä, katselee äänetönnä tännepäin ja vetää sitten ovensa kiinni. Se oli pieni tapaus keskellä illan hartautta, niinkuin huokaus, jonka jälkeen rauha on vielä syvempi. Portaillaistuja näkee kylän laidassa yksinäisen tuomipuun veden vaiheilla, sen valkoinen kukkapaljous on laajentunut hämyssä ja se näyttää pysyvän koholla yksityisten terttujensa varassa. Ihminen siirtyy seisomaan piha-aidan nojalle, silmäilee siitä

taivaanrantoja ja kuuntelee käkeä, joka on niin kaukana, ettei sen ääni voita yön yleissäveltä. Sitten hänkin sulkee ovensa, syö verkkaan illallisensa, vähän päästä vetää akkunansa puoliverhot kiinni ja menee vuoteeseen. Mutta sieltä hän pitkän aikaa ylimmistä ikkunaruuuduista katselee vaaleata yötaivasta ja kuulee vielä pari kellonlyöntiä ennenkuin nukkuu.

Kunnes koko tienoo on yön hartauden hallussa. Ainoastaan asumusten ympärillä kertoo äskenjätettyjen saunojen lemu ihmisistä, jotka ovat siirtyneet tuonne sisälle nukkumaan.

Akkunan kohdalla riippuu koivunritva, vehreä ja koskematton. Sitä ympäröivä hienous melkein tuntuu ihossani, niinkuin hyvänleimuinen voide kylvyn jälkeen. En pue vielä ylleni, oikaisen vuoteelle.

Mutta silloin sykähtää mieleeni muuan lämmittävä ajatus. Muistan että kolmen tunnin matkan päässä täältä liikkuu ehkä nyt juuri eräällä pihamaalla nuori tyttö, tuttuni lapsuudesta asti. Ehkä hän juuri nyt käy halki pihamaan ja katselee pitkin tietä tännepäin, sillä lauantai-iltana voi tulla joku kaukainen vieras myöhempäänkin. Hän ehkä salaa itseltään odottaa jotakuta... Viime kesänä minä tulin kerran lauantai-iltana sinne hänen kotiinsa ja muistan koko elämäni, kuinka kaunis hänen tukkansa silloin oli. Vaikka aurinko oli jo alhaalla, niin hänen ruskeat hiuksensa melkein säihkyivät sen säteissä, kun hän juoksi pitkin kujaa ajaen edellään nuoria vasikoita. Ja kaula oli kaareutunut sitten viime näkemän, huomasin sen, kun hän sieltä matkan päästä nyökkäsi minulle puutarhaan.

Iloinen muistelman karkoittaa unen valoisalta kesävuoteelta. Tulee lämmin, minä työnnän peiton syrjään ja annan ilman hyvällä jäseniäni. Käki on tullut lähelle. Se kukkuu niin selvästi, että erotan sen äänen soinnin. Tuokion päästä se lakkaa. Silloin kuuluu vain rastaan monitaitteinen pakina.

... Kuinka kävikään sitten. Minä istuin toisten kanssa puolihämärässä asuinkamarissa, jossa kaikki esineet näyttävät paikoillaan vanhentuneilta, kotihengen asumilta. Hän tuli tervehtimään ja jäi hetkeksi kuuntelemaan meidän puhettamme. Suvinen ehto oli. Hämärä peitti silmien ilmeen, niin että oli helppo katsoa pitkään toinen toistaan. Mutta vaikka suvi-yön valo on ohutta ja herkkää, voi se joskus heijastua takaisin kahdesta silmästäkin, jos ne ovat suuret ja kauniit. Voipa sattua, että joku juuri siinä valossa ensikerran huomaakin niiden kauneuden ja katsoo niihin tarkemmin sitten kun tullaan pihamaalle, valoisampaan.

Saunan jälkeen menivät vanhemmat levolle eivätkä enää pitäneet lukua meistä nuorista. Ettemme olisi heitä häirinneet, siirryimme me asumattomalle salinpuolelle, jonne minulle oli laitettu yösija. Valvoimme kauan, kävimme telmien huoneesta huoneeseen, ajoimme takaa toinen toistamme ja joskus juoksimme huomaamatta toistemme syliin. Muistan siitä illasta selvimmin sen, että hänen hiuksiinsa oli jäänyt hiukan haudotun vihdan tuoksua, ja että leikkiin hänen ja minun välille myöhemmin tuli outo sävy. Se muuttui sanattomaksi kisailuksi, kun hän kerran nauraen pakeni minua pieneen kulmahuoneeseen ja oikeni sinne sohvalle. Se oli hänen seitsemästoista kesänsä, ja kävi ilmi, että hänen nuoruutensa jo oli ummussa, hankki kukkimaan. — — —

... Käen kukunta kuuluu taas kuin korvan juuresta ja rastaan laulu soi lakkaamatta:

"Muistatko, silloin hän hankki kukkimaan, muistat-mar, muistat-mar. Siit' on vuosi vierryt varttumista, yhtämit-taista, yhtämit-taista... Kukkuu... Olisit äsken nähnyt, saunasta-palasi, saunasta-palasi. Niinpä niin hän katseli. Kaunis ilta mitä-häh... Kukkuu. Mitäkö-varten, mitäkö-varten. Pari-yötä kaunista-nukkuu kahdeksantoistiaana-herää, kvi-rili rikkii. Hän nukkuu jo, paa-maata, paa-maata..."

Rastaan pakina on pelkkää veikistelyä, se tietää, ettei minun vielä pitkään aikaan tule uni. Seinän takana pirtin puolella kello käy tasaisin askelin. Hetken päästä se alkaa hyristä ja korista ja lyö sarjan väriseviä vanhankellon lyöntejä, joista viimeinen aaltoillen riutuu heilurin jutkahtelevaan astuntaan. Pirtistä kuuluu silloin havahtuneita liikkeitä ja joku untuneen äännähdys, sitten hiljenee. Kello vain käy ja rastas toimittaa, kunnes niihinkin korva tottuu, ja koko ympäröivä maailma on yksi yhtenäinen valoisa suviyö.

Nousen vuoteelta ja menen akkunaan lynkäpäisilleni. Kylän raitilla näen kaksi mustatakkista, leveähattuista miestä, jotka vinhasti astuvat vieretysten keskikylälle päin. Suuren tuomen alla toinen pysähtyy, tempaa tertun ja sovittaa hattuunsa, sitten ottaa muutamia juoksuaskelia saavuttaakseen toisen. Heidän hahmonsäviävät kylän huoneitten väliin. Käki on lakannut kukkumasta ja rastaan laulu on painunut jonnekin kauas. Tuntuu kytömaan käryä, ja kostea yöilma viillyttää kasvoja ja kaulaa.

Uni ei tule. Puen siis vaatteet ylleni ja istun paikoillani ajattelematta mitään. Joskus hymähdän itsekseni omalle mielialalleni. Ulkona yö yhä herkistyy, mutta minä en enää sitä huomaa, sen sävel on jo vaiennut, tai soi se jossain syvyyksissä omalle itselleen. Minä olen lemmentynyt ja uneton, mielessäni liikkuu jotain, joka ei tahdo sukeutua selväksi ajatukseksi, ja minä huomaan kulmat kurtussa silmät sivuttain kuuntelevani pirttikellon käyntiä, niinkuin sen äänestä vainuaisin jotain, jota nyt juuri on hankkeissa.

Minä tiedän mitä teen. Ensi lauantaina menen hänen kotiinsa, silloin saan kauniin illan ja sunnuntain. Tänne matkojen taakse aavistan, kuinka hän nyt on ehtinyt täyteen kukoistukseensa. Näinä kauniina öinä tahdon ajatella häntä usein, se lisää hänen kukkeutensa tuoksua siihen asti. Nyt oikaisen makuulle vaatteet yllä, nukahdan vain hiukan herätäkseen katselemaan aamua.

Mutta noin yksin ollen kevätkesän yönä palaa veressä kiihko, jonka tyyni hillitseminen tekee vain vahvemmaksi. Siihen vuoteelle näkyy koivu ja siinä on linnun pesä. Tuntiessani oman vereni kierron tajuan voimakkaasti, kuinka mahla virtaa koivun rungossa, sen oksissa ja lukemattomissa lehtisuonissa, ja kuinka lintujen ruumiinlämpö tekee pitkää moninkertaista ihmetyötä pienissä munissa pitkin metsää. Ja kosteaan ilmaan leviää kaikesta tästä näkymätön säteily: kesäyön henki.

Uni ei tule, sillä jossain tuttujen teitten takana valvoo vielä kaksi silmää. Illalla hän vielä meni kotaan, oli haettava juotavaa yöksi. Sieltä palattuaan hän muisti, että hänen oli pestävä valkea esiliinansa huomiseksi, sillä tuntuu siltä kuin tulisi vieraita. Hän silittää sen aikaisin aamulla. Ja niin hän hiljallensa kävelee heinäpientareita myöten rantaan ja makaa siellä itseksensä tuuhean lehtiruohon seassa pitkän aikaa, ennenkuin ryhtyy pesemään. Ja vaikkei hän ole yhtään surullinen eikä tiedä mitään kaipaavansa, kiertyy lämmin kosteus silmään. Palatessaan hän taittelee tuomenoksia ja vie ne salin kuistille vaasiin. Löytää sieltä jonkun kirjan ja jää sitä silmäilemään ja ajattelee siinä ohessa omia ajatuksiaan. Ikäänsä, kahdeksaatoista vuotta...

Mutta talon emäntä, hänen äitinsä, on liuskellut aitoilla päin ja nousee nyt pihaan. Hän huomaa salinpuolen akkunassa tyttärensä pään ja käskee häntä moittien makuulle, että saa ovet sulkea. Mutta tytär ei ole kuulevinaan ja äiti menee pirtin kuistista sisään, vilkaisee mennessään suven tyyntä maisemaa eikä enää ajattele tyttärtään. Tytär lukee kertomusta akkunaverho olan taakse työnnettynä, vain kasvot ja tukka näkyvät läpi ruudun pihamaalle, jossa vaikenee ja hämärtyy. — — —

Taas kello naksahtaa, korahtaa ja lyö, mutta vain yhden kerran, puolilyönnin. Vaistomaisesti, tiesi miksi, hiivin minä ovelle kuuntelemaan. Lyönti aaltoilee hetken kuin itseänsä hilliten, sitten kuuluu tasainen käynti ja kaksi vuorottelevaa hengitystä, isän ja äidin. He ovat jo painuneet niin syviin uniin, ettei kellon ääni enää kannan heidän kuultaviinsa.

Ulkona seisoo suviyö ja odottaa, ikäänkuin malttamattomana katsoo minuun, enkö jo tule. Ja yhtään mitään ajattelematta otan minä lakin päähäni, sukat kengät käteeni ja kapuan varovasti ikkunasta ulos. Kohta olen maantiellä, joka taholta suviyön hengen ympäröimänä, se kulkee rinnallani toimittaen, niinkuin ystävä, joka on saanut minut taipumaan. Mennään sinne täksi yöksi hänen läheisyyteensä! Hän on entisellään, kauniimpi vain. Aamulla hän tulee luokse pyhä-valossa...

Hymisten jotain olematonta yhäti muuntelevaa säveltä astun pitkin maantien syrjää, joka voimakkein kääntein etenee toisia tienoita kohden. Pienten pirttien leveissä akkunoissa nukkuu vaaleat verhot, mutta kukkivan kuusenlatvan yli näkyy jossain syvällä tummaa tyyntä vettä. Suvi-yön henki on hävinnyt seurastani, olen yksin — koko maailmassa. Mieli liikkuu kaihon ja onnen vaiheilla, en mieltä kuka olen, mistä ja minne kuljen. Näen lähteen, kumarrun juomaan kylmää vierasta vettä, vaikken ole janoinen. Käyn oikotietä ja näen metsässä pienen kedon, jolle oikaisen, vaikken ole väsynyt. Otsa päin kosteata ruohoa tajuan koko suunnattoman Maan, niinkuin olisin avaruudesta sitä tähän pintaan asti lähestynyt.

Korpikuusi katsoo minua ja minä sitä! Katsomme kuin kaksi metsän elävää, jotka odottamatta kohtaavat toisensa. Metsä, metsä, mitä sanot? Tiedän, sinun takanasi siellä on muuan olento. En ole yksin, lähden sitä ottamaan...

* * * * *

Yö on yli puolen, kun saavun eräälle pihamaalle. Se on monen matkan päässä sieltä mistä lähdin, noitten metsänlatvojen takaa. Pihalla on oma kyläinen sävynsä, minulle toki tuttu ja viihtyisä. Lämmin yhä on, mutta keskitaivas on mennyt vahvaan pilveen, ainoastaan pohjoisella rannalla on pitkä kirkas aukeama, jota vastaan rakennusten nurkat piirtyvät. Näen kuistin, jolta ihmiset illalla ovat siirtyneet sisälle nukkumaan, ja mustat akkunat, joiden takaa valkeat verhot hohtavat kuin hennot haamut. Nukkuvan talon ympärillä lämmin ilma hengähtelee niinkuin siinä jotain olisi tekeillä salaa ihmisiltä, joiden uni on sikeimmillään. Nyt se jo tapahtuu. Tunnen, kuinka muutamia suuria pisareita putoo päälleni, niitä tulee yhä useampia, ja pitkin maanpintaa käy hiljainen humu, joka paisuu tasaisesti. Se on raukean antaumuksen kohahdus nuoresta ruohosta ja äsken kylvetyiltä toukomailta.

Nousen portaille ja koetan varovasti ovea. Se on lukossa. Mutta minä tunnen melkein tyydytystä siitä, etten päässyt sisään, istahdan rappuselle ja ajattelen, että siinä seinän takana makaa ihmisiä. Olen näkevinäni, kuinka heidän rintansa nousee ja laskee, kun he hengittävät. He näkevät pitkää tasaista unta ja saavat vasta aamulla kuulla, että yöllä on ollut kaunis sade ja että vieras on oleskellut heidän rappusillaan.

Istun siinä pitkät hetket, miettimättä mitään. Ehkä liikkuu tietämättäni mielessäni kuvia monista onnen hetkistä, joita alkava kesä on tuopa. Tai ehkä se on sade, joka niistä pakisee. Yksinänikään en ole apea, en aio kolkuttaa, sillä tallin ylisiltä tiedän löytäväni mieluisan yösijan siksi kunnes sunnuntaiaamu valkenee ja ihmisiä ilmestyy pihamaalle.

Vähänpäystä nousen ja kävelen sateessa avopäin kartanolla. Katselen salinpuolen tuttuja akkunoita, joiden takana minä joskus olen liikkunut lauantai-iltana saunan jälkeen yhdessä muutamien nuorten kanssa, jotka tällä hetkellä nukkuvat jossain tämän talon seinien sisällä. Menen pääoven eteen ja näen, että kuistinviereisessä akkunassa on kiinnivedetyt puoliverhot. Niistä näen selvästi, että niiden takana joku nukkuva hengittää, joku pää lepää pieluksella. Tai ehkä hän juuri tällä hetkellä kääntyy vuoteessaan, puolivalveilla sipaisee hiussuortuvan silmiltään, vetää syvään henkeään ja nukkuu taas, kuultuaan että ulkona sataa.

Villi aavistus valahtaa olentooni. Tartun ripaan ja vedän, lautainen ovi narahtaa liitoksissaan, niin että ääni kuuluu keskellä yötä. Palaan takaisin katsomaan. Ilmassa käy sata kuiskausta sateen välinpitämättömän ropinan ohella. Verhot ovat heränneet, vaikkeivät vielä liiku. Mutta ne liikkuvat nyt... Näkymätön käsi levittää niiden välistä mustaa rakoa, pitää sitä hetken, antaa painua kiinni. Sitten taas hetkinen sateen välinpitämätöntä puhelua, joka ikäänkuin pistäytyy tajuntaani ja poistuu taas. Kuulen kuinka ovia avataan, ensin ylemmät, sitten muutaman pehmeän askeleen jälkeen alemmat. Hän seisoo hämärässä oven aukeamassa saali hartioilla. Menen luo, näen tuttujen silmien kiillon ja kasvojen ilmeen, joka on puoleksi naurua puoleksi hymyä. Vaikemme ole vuoteen tavanneet, emme puhu mitään. Hän pitää ovea kunnes minä olen päässyt hänen ohitsensa sisälle. Hänen vartalonsa notkahtaa hiukan, kun hän ojentaa minulle kätensä, ja hänen ruumiistaan lähtee nukkuneen lämmin tuoksu. Minä menen edellä sisään pieneen kamariin, jossa on tuomenkukkia pöydällä ja miltei pimeä, tuollainen juhlallinen hämärä, joka kirkkaimpana vuodenaikana laskeutuu talon tanhualle ja huoneisiin, kun kauan hankkinut sade lopulta puhkeaa. Istahdan vuoteen reunalle, josta joku on noussut niin äsken, että se vielä tuntuu lämpöiseltä käteen. — Hän jäi sulkemaan ulko-ovia, nyt hän kai lähestyy. Huoneen lämpö odottaa häntä. — — —

Mutta ulkoa kuului yhä sateen humu, sen erotti sisälle asti. Ja jos se äsken oli ollut välinpitämätöntä puhelua, ikäänkuin malttamattoman nuoren ruohon kiusoittelua, oli se nyt omaan oloonsa jäätyään muuttunut intohimoiseksi kuiskaamiseksi. Ihanaa väkivaltaa tehden valuivat pisarat kymmenien tuhansien umpujen yli, ravistelivat niitä koko yön, tunkeutuivat niiden hennoimpiin solukkoihin virkistäen ja paisuttaen. Tämän kaiken kuuli selvästi sisälle. Ja tätä hurjaa menoa kesti siihen asti, kunnes aurinko nousi ja rupesi järjestämään kaunista sunnuntaiaamua herääville ihmisille. Silloin kaikki ummut, jotka eivät ennen olleet tällaista temmellystä kokeneet, kiiruhtivat aukenemaan, herkät heteet ja ujut emit olivat kohta levällään, ja niiden kylläisyys virtasi ilmi vahvana tuoksuna.

Auringonsäteet tapasivat niiden lehdtä vielä vesipisaroita, kuin kirkkaita kyneleitä. Ne olivat varmaan pulpahtaneet esille itse kukkasista sillä hetkellä, jolloin puhkeamisen onni väkevästi värähtyi niiden nuorta ruumista. Ja niin ne kävivät poutaista kesää kohti kätkien kukin pikku sielunsa syvyyteen ne uudet elämykset, joita tuo pohjaltaan hyvä luontoemo näin yö yöltä antoi heidän kunkin itsekseen kokea.

(Finaali)

Olen kirjoittanut eräästä kevätkesän yöstä, joka joskus lienee ollut. Sitä tehdessäni olen unohtanut vieressäni seisovan nykyhetken, tämän toukokuun yön, joka illalla alkaessaan herätti mielessäni soitannon entisyydelle. Se on sill'aikaa jättänyt minut, ilma on kalvennut ja kun menen akkunaan, erotan puiston pohjalta hiekan ja vaahteran keltaisen kukkapilven, jonka aukeamista hohtaa musta runko. On jo hyvin näköisää, ei kannata enää lähteä kadulle, sieltä paistaa vain tyhjä kivitys hiukan punertaen aamun säteissä.

Mutta siitä punerruksesta huomaan vähitellen, että on tulossa sunnuntaiaamu. Kuinka hienotunteinen olet sinä elämäkulun johdattaja? Et tahdo minun heräävän tyhjyyteen Nocturnon sävelten vaiettua, vaan näytät näin tilaisuuden sattuessa jälleen pienessä suurta, annat sunnuntaiaamun syvimmän rauhan kohottaa mieleni alkuperäisimpään hartauteen, josta kaikki tämä maallinen näkyy niin pienenä, että se kokonaisuudessaan herättää lämmintä myötätuntoa.

Enkä minä silleen tunne onnea enkä onnettomuutta. Vielä jatkuu se häiritsemätön hetki, jona tajuan elämän, olemassaolon kulumattoman ikuisuuden. Ajatuksessani sanon tämän sen-iltaisen pienen neidin korvaan, kun hän siellä alhaalla nukkuu ensimmäisen sunnuntaisäteen kohtaamana. Olen näkevinäni kuinka hän unessaan hymyillen nyökkää.

Mutta kummallista on, etten saa tähän hartauteen nostetuksi niitä maita, joilla elin Nocturnon. Jos lähetän sinne mielikuvituksen niitä noutamaan, ei se enää saa niistä otetta. Tämän nyt nousseen

sunnuntaiauringon säteet ovat näin pian poistaneet niistä sen tenhovärin, johon muistelman ne vielä äsken kietoi.

Piika

1.

Toisena pääsiäispäivänä oli Sanni, Liutun talon karjapiika ja ainoa naispuolinen palkollinen, päivälliseltä päästyään vapaa iltakarjaan asti. Autettuaan Elliä, talon kuusitoistavuotiasta tytärtä astioitten pesussa pakarissa hän tuli suureen siistiin pirttiin, jossa seinäkello yksin käydä jutkautteli, ja paikoillaan uinailleet esineet näyttivät tärähtävän ovea avatessa, aivan kuin ne olisi tavattu luvattomia miettimästä. Sanni kiersi kylläisin askelin uunin editse pirtin karsinanurkkaan, jossa hänen sänkynsä oli, ja jäi sinne ikkunanpieleen seisomaan, sivuttain ulos.

Se ikkunalaute oli kokonaan hänen hallussaan. Yhdessä pielessä oli päällekkäin katkismus ja virsikirja, sitten oli nelikulmainen peili, jonka lasi kyllä oli halki, mutta kappaleet pysyivät hyvin paikoillaan kehyksissä. Vielä oli pari punertavaa hiusneulaa ja kampa sekä ohilaudan välissä kahtia taitettu joulusanoma. Kaikki tämä ynnä oma tolppasänky, sen kohdalla seinässä riippuvat vaatekappaleet ja sen alla lystikkääseen asentoon jäänyt kenkäpari muodostivat varsin kodikkaan kohdan, johon päästyään vapaana hetkenä tunsivat olevansa kuin kotonaan ikään, saattoi näin katsella ulos ikkunasta ja vaikkapa hyräillä.

Mutta nyt Sanni, hetken sulattelevaa maailmaa ikkunasta katseltuaan, rupesi sukimaan hiuksiansa ja teki sen niin vähin äänin, että jos joku olisi ovesta tullut, niin olisi luullut sanoneensa päivää tyhjälle pirtille. Ilmassa vallitsi vahva pyhäiltapäivän sävy, joka omituisesti sumensi joutilaita aisteja ja ajatuksia. Hyväntahtoinen auringonvalo oli kuin äänetöntä veisuuta, joka vielä hyräilynkajona soi äsken kirkosta palanneen tyvenessä mielessä. Tuo väreily nousi varmaan niistä pienen pienistä jo'ista, joita kaikkialla juosta jylitti tummenneitten teitten keskiuomissa, niinkuin mutkikkaita, haarovia suonia. Niiden unelias lirinä ja heijastelu täytti ulkoilman ja sädehti sieltä päivän mukana pirttiinkin, jossa joskus vain kuului kamman kahahtava sipaisu ruskeassa hiuspehkoissa.

Kierrettyään suortuvansa nutturalle Sanni haukotteli, sivusi käsin kupeitaan ja silmäsi vartaloaan. Kahden juhlapäivän raukea levollisuus alkoi taas miellyttävästi painostaa, hän kallistui kuin huomaamattaan sängylle, asettui seinään päin puoleksi suulleen puoleksi kyljelleen ja tunsivat verissään tuon leudon iltapäivän paistelun. Pyhäröijy kiristi hiukan makuulla ollessa, hän avasi sen rinnan kohdalta, jolloin vahva valkoinen paita painautui esiin hauskoissa poimuissa... Ja siinä ne suoltuivat taas ajatukset niin somina, puolihämärinä tunnelmina, mieli antautui kuin hyräillen, yksinollen, katselemaan omia asioitaan, herkutteli kuvilla, joita tuntui virtaavan täyteläisistä jäsenistä sulkeutuviin silmäluomiin. Niitä kuvia tuli yhä enemmän kutsumatta, lupaa kysymättä, ja ne lisäsivät tullessaan raukeuden suloa. Puoliunissaan hän silitti läheistä seinänrakoa ja antautui nyt, niinkuin jo monena pyhäiltana näin sängyllä maatessaan, tuolle mielialalleen.

Se oli tänä kevänä ilmestynyt Sannin ajatuksiin ja useimmiten se tuli juuri näin pyhäiltapäivää makaillessa, niinkuin synnillisyydellään pyhäistä hartautta uhmaten. Sannista tuntui, että hän nyt vasta on tulossa aikaihmiseksi, oikeaksi piiksi, jolla näinikään on oma sänkynsä, omat asiansa. Kaikki tämä oli sitä kummallisempaa, kun hänellä jo oli toisella vuodella oleva lapsi, jota hän tosiaan nyt vasta huomasi ruvenneensa ajattelemaan. Ja hän rupesi samalla kuin itseään ujostellen tuntemaan onnea siitä, että hänellä oli se poika, kun hänen ei tarvinnut pitää sitä vierellään, vaan sai näin vapaana tyttönä maata sängyssään väljässä pirtissä. Salaista riemua kätkien hän sitten silmät kiinni piteli rintaansa ja päästi sen nyt kerrankin valloilleen: — Antaa pojan kasvaa siellä muorinsa tykönä töllikulmalla, minä menen kylälle, minä menen...

Kellon käynti oli hävinnyt korvista ja muuttunut epämääräiseksi aaltoiluksi. Pirtti ympärillä vaikenivat myös yhä hiljaisemmaksi ja siirtyivät lopulta vallan pois hänen tietoisuudestaan. Mieli kurkotti kauemmas, hämääriin kylän nurkkiin, tuoksuviin hakoihin ja navetanparvien olkikasoihin. Lopulta se jo leijaili siellä kokonaan, jätettyään vankan ruumiin suu rakosella, selkä kireällä hengittelemään tuohon karsinasänkyyn villaisten pyhävaatteiden ja terveen ihon lemutessa...

Oli jo hämärä, kun Sanni äkkiä heräsi, käännähti sängyssään ja suutaan maiskuttaen haparoi viereensä. Häntä rupesi puoliunisenakin melkein naurattamaan, kun hän huomasi missä oli, näki hämyssä tutut ikkunaruudut ja niiden takana tutun kappaleen iltataivasta. Olipa se somaa, kun se siinä väänsi ja painiskeli niin että vieläkin veriä hurmasi, kunnes häneen yht'äkkiä jysähti jotain, hän vääntäytyi irti ja huusi: ei-ei ja heräsi.

Sanni haukotteli ohueen, sipasi kädellä kasvojaan ja yritti nukahtaa uudelleen kuvitellen sitä äskeistä. Mutta sepä ei enää tullut. Ne päivälliset mietteet vain soutelivat mielessä, ikään kuin unesta vahvistuneina ja levittivät jäseniin hykerryttävän tyydytyksen tunnetta. Ohhoh sentään, kun sitä on piika — —

Juuri kun Sanni aikoi nousta, hän kuuli kuinka kahdet askeleet lähestyivät pirttiä nopeasti, niinkuin jotain etsimään. Ne pysähtyivät heti ovensuuhun ja pojan ääni sanoi: no, koetetaas nyt. Se oli lyseolainen, talon vieras, ja toinen oli Elli. He lähtivät tanssimaan ja lyseolainen hymisi hengästyneesti jotain säveltä. Ne pysähtelivät ja lähtivät taas, huomaamatta Sannia hämärässä. Lopulta ne pysähtyivät keskelle lattiaa, olivat siinä hetken ja lyseolainen sanoi liikutetulla äänellä: "et sinä mitään osaa". Ja vähän päästä, Ellin nauraa hykerrellessä, melkein kuiskasi: "et mitään sinä osaa — vai osaatko sinä". Nyt ne harppaavin askelin lähestyivät Sannin sänkyä ja samassa vauhdissa käsi kaulalla istahtivat hänen päällensä. Tämä huvitti lyseolaista tavattomasti, hän kaatui sänkyyn, veti Ellin perässään ja rupesi siinä mylläkässä pusertelemaan Sannia pitkin ruumista ja kiivaasti halaamaan. Elli tunki päätänsä heidän väliinsä ja halasi molempia. Kun he hetkeksi pysähtyivät monimutkaisiin asentoihinsa, sanoi Elli: "Etkö sinä Sanni navettaan lähde, äiti meni jo."

Silloin Sanni selvittelihen ylös sängystä, väänsi kiskotellen upeaa ruumistaan ja saatuaan röijynsä nappiin laittautui navettakuntoon. Mielessä väikkyi vielä unen jälkiä ja paikoissa tuntui sen pojan äskeinen rutistelu, kun hän laskeutui navettapihalle huulillaan piirilaulun hyräily. Hiukan epämukainen täysikuu oli ilmestynyt taivaalle hänen nukkuessaan, se nousi kylästä päin ikäänkuin piileskellen ja näytti viittaavan Sannille, niinkuin joku tuttu poika pielen takaa...

Suloinen uhkamieli, jota hän ei ikinä ennen ollut tuntenut, sai haltuunsa sielun ja ruumiin. Karjalta päästyään hän menee Kivelään ottamaan Alinaa kanssansa.

Hän painui sisään navetan ovesta. Kuin salaisia aikeita kätkien viihtyivät tanhuat ja taivaanrannat alkavan kuutamon vaisussa valossa.

2.

Sannin lankeemus oli tapahtunut suunnilleen kaksi vuotta sitten, juuri näin pääsiäisen aikaan, joka silloin tosin oli hiukan ylempänä kevättalvella. Hänen sulhasensa oli ollut tuollainen ylioppilas, joita silloin tällöin pistäytyy maaseudulle pitemmäksi tai lyhyemmäksi ajaksi. Sannilla ei ollut vielääkään oikein selvillä kuka hän oli, mistä oli tullut ja minne sittemmin mennyt. Samoin oli itse tapaus muuttunut puolittain unelmaksi hänen ajatuksissaan. Poika, jonka hän senjälkeen sai, oli vallan eri asia, jonkinlainen paha sattuma hänen tiellään, onnettomuus, joka oli otettava olleiden onnenhetkien vastapainoksi. Kun hän joskus muisteli niitä hetkiä, jotka oli viettänyt ylioppilaan kanssa, ei poika koskaan tullut hänen mieleensä. Tai jos se lopulta tuli, havahtui hän unelmistaan ja ryhtyi kiivaammin työhönsä...

Kaikki oli tapahtunut yhtenä iltana.

Hän oli tullut taloon hämärissä, kun kelmeä pääsiäiskuu kurkisti navetan päitse koivuviidan takaa, ja nuoskea maa kahertui iltaviileässä. Villaliina päässä ja kalossit jalassa hän oleskeli pakarissa, kunnes talon tytöt ehdivät töistään ja he menivät keinulle. Silloin tuli sinne ylioppilaskin, seisoi sorjana valkoinen villapaita yllään heiluvan keinun vieressä ja katseli hämärän suojassa häntä, Sannia. Sitten se pysäytti keinun ja pyysi päästä hänen viereensä istumaan niin ystävällisesti, ettei Sanni ollut sellaista ikinä kuullut nuoren miehen suusta. Mutta päästyään keinuun ei ylioppilas enää puhunut Sannille sanaakaan, vaan alkoi ilakoida ja potkia tyttöjen kanssa, jotka istuivat vastakkaisella laudalla. Mutta mitä hartaammin se tätä teki, sitä selvemmin tunsu Sanni, kuinka käsivarsi painoi hänen hartioitaan ja vahva rinnansivu lämmitti hänen rintaansa...

Kuu nousi silloin suurena ja äänettömänä, mutta aavistellen ja enteillen, kuin joku lähestyvä onnen hetki. Keinujat hukkuivat hämärään tummien hakojen keskeen, mutta heleässä ilmassa kuului kauas keinun narske ja puheen helinä, osui jonkun yksinäisen korvaan, joka oli viehättynyt sitä kuuntelemaan. Kuin ajan kulua mitaten putosi räystäältä silloin tällöin pisara, joka maahan tultuaan hyytyi...

Keinujain sopu oli hyvin ehjä ja he päättivät lähteä kylään tanssimaan. Ylioppilas hyppäsi keinusta, veti Sannin mukanaan ja unohtaen ottaa käsivartensa pois hänen vyötäisiltään kysyi talon työltä: "Mentiinkö heti, vai mitä?" Mentiin...

Oli jo myöhäinen, kylän talot ja töllikulmien asumukset asettuivat nukkumaan. Mutta ne eivät kaivanneet nuoriansa kauniina pyhäehtoonä.

... Kuu oli siihen aikaan täysimmillään ja paistoi vielä aamupuolellakin, kun ylioppilas saatteli Sannia kotiin. Ilman lämpö oli myös pysynyt muuttumatta koko yön, kaikki seisoi lempeästi paikallaan,

katsellen ja kuunnellen, kuinka aina pitkän hetken päästä putosi pisara räystäältä ja hyytyi heti maahan tultuaan.

Sannista oli kuin hän olisi tuntenut ylioppilaan jo kauan, jostain lapsuutensa tuolta puolen, sanattomista menneisyyksistä. He vain eivät olleet ennen yhtyneet kuin tänä iltana, kun ylioppilas oli tanssin aikana vienyt hänet potkukelkalla kauas maantielle ja siellä suudellut. Eivätkä he nytkään mitään puhuneet, mitä ihmettä he olisivatkaan toisilleen sanoneet. Se olisi ollut kuin yksin ääneen puhelemista kuutamossa, hullua.

Matka sujui hitaasti sen tähden, ettei Sanni malttanut irroittaa käsivarttansa ylioppilaan vartalon ympäriltä. Tavantakaa ylioppilas sitäpaitsi pysähtyi ja tahtoi suudella, ja siinä kului aina pitkä aika. Niin että kello varmaan oli jo kaksi, kun he tulivat Sannin kototölliin pihalle.

Sannilla ei tähän asti ollut ollut mitään oikeata sulhasta. Hän oli hyvien vanhempien lapsena hiukan hiljaisena luonnoltaan kasvanut täyteen ihmiseen, saanut vahvan kauniin vartalon ja muuttanut nukkumaan pieneen kamariin pihan toiselle puolelle. Eivätkä vanhemmat vartioineet häntä vähääkään, vaan soivat mielellään hänen pyhäiltäisin lähtevän hiukan kylälle. Mutta näistä eduista huolimatta odottivat naapurit turhaan, että hän saisi jonkun seuralaisen. Ei kukaan nuori mies ollut vielä käynyt hänen ovensa takana.

Mutta vaikka se nyt Sannille tapahtui ensi kerran, ei hänestä siinä ollut mitään outoa eikä peloittavaa. Tuskin hän olisi säikähtänyt, jos isä olisi sattunut ulos tulemaan. Hän kysyi piloillaan ylioppilaalta: "Arvaas missä asun?" Tämä sattui arvaamaan paikalle, ja silloin Sanni otti avaimen, avasi oven ja he menivät sisälle.

Kaikki mitä tapahtui, tuntui Sannista siltä, kuin hän juuri tällaista olisi odottanut niin kauan kuin saattoi muistaa. Niinkuin keväinen ruohonoraskin jotain odottaa, sadetta, jota ei ole vielä ikänä tuntenut. Tosin hän joskus vastusteli, mutta ei ollenkaan estääkseen. Se tuntui vain muuten niin veriä hurmaavan...

Tällä tavoin tapahtui aikoinaan Sannin lankeemus. Ylioppilasta hän ei sen jälkeen tavannut, sai kyllä myöhemmin sivumennen tietää hänen nimensä. Eikä hänellä ollut ylioppilaalta muuta muistoesinettäkään kuin kymmenenmarkkan kultaraha, jonka tämä lähtiessään oli antanut. Niin, ja sittemmin poika. — — —

Niiden tanssien jälkeen ei Sanni käynyt missään huveissa eikä yöjalassa. Ensimmäiset viikot ylioppilaan lähdettyä hän eli oudon ihmeellisessä huumeessaan, muistuttaen koko olemukseltaan tuollaista vieroitusta, joka jostain syystä äkkiä on tullut uskonnolliseksi. Huomattuaan sitten (oikeastaan hänen äitinsä sen huomasi), mitä oli tulossa, ei hän enää voinut eikä halunnutkaan minnekään. Hän pysytteli kotona joulun tienoille ja lähti sitten, jätettyään syntyneen pojan äitinsä hoivaan, Liutulle palvelukseen. Se oli pieni yksinäinen talo, hyvä palveluspaikka, varsin sopiva hänenlaiselleen. Senjälkeen hän oli käynyt vain muutaman kerran kotonaan tuomassa rahoja pojan elatukseksi ja joskus Alinan tykönä.

Niin hän sen talven ja koko seuraavan suven pysyi tyynenä hiljaisuudessa. Pienen talon tasainen elämä ei häirinnyt hänen mieltään, joka tuon valtavan tapauksen jälkeen oli painunut rauhalliseen uneen. Ja kuin peläten nukkuvaa häiritsevänsä eteni ympäröivä maailma hiljaa kauemmas hänestä, käänsi katseensa johonkin pois päin. Hän itse ei kaivannut ketään, ei odottanut eikä toivonut mitään mennessään ruohottunutta metsätietä karjaa noutamaan. Ehkä hän hiukan ihmetteli, kuinka kesäinen lehto oli muuttunut. Mikä siinä oli, sitä hän ei ymmärtänyt, mutta ei se ollut entisellään. Raukea silmä ei huomannut tuota poiskääntynyttä katsetta...

Mutta sitten tuli syksy, illat pimenivät tai näyttivät kuunvalossa aavemaisilta. Arvatenkin alkoi tämä häntä häiritä, sillä nyt tuntui hänestä joskus illalla maata mentyä siltä, kuin olisi hän nukkunut koko päivän ja nyt vasta herännyt tällaiseen autioon iltaan. Hän ei koskaan ennen muistanut tällaisia iltoja olleen. Hänet valtasi lievä ikävän tunne, hän saattoi maata silmät auki joskus parikin tuntia, ja vaikei ollut mitään erityistä ajatellut, huomasi hän, että pielus oli kostea, hän oli itkenyt. Se oli kummallista, sillä ei hän tiennyt mitään kaipaavansa hyvässä palveluspaikassa. Eikä hän sitä isoa asiaansa ollut miettinyt, eikä se sitäpaitsi mitään kynnemieltä koskaan herättänyt. Mutta tämä nyt vaivasi häntä yhä useammin. Joskus hän aikoi puhua siitä Alinallekin, mutta tunsu samassa, ettei sellaista sopinut — —

Kunnes satoi lumen, ja Sanni huomaamattaan nukahti taas vanhaan rauhaansa. — —

Mutta kun ihmiset jo olivat talveen tottuneet, helähti kevät maailmaan. Hanget laskeutuivat kurttuihin, niiden keskeltä piipotti lämmenneitä korsia ja koivunkyljissä ja seipäissä vipasi kuivunutta lehua muuten näkymättömän tuulen hengessä. Sannista tuntui taaskin niinkuin olisi unesta herännyt, mutta se tunne ei enää tullut illalla sängyssä, vaan keskellä aamupäivää hakoja navettaan ajaessa. Ne

kun tuoksuivat niin lämpöisiltä, ja kahleitaan solistelevien lehmien muhahteleva syönte kuuluu avoimista ovista siniseen maailmaan, jossa sulij ja tipahteli. Hän huomasi hyräilleensä ja puhelleensa Ellin kanssa, joka navetan perällä ruokki pientä karjaa, lampaita ja vasikoita. Pidentynyt päivä kului liukkain askelin, ja illalla sänkyyn päästyä ei uni taaskaan tullut. Mutta nyt oli valvominen iloista, ja jos silmä joskus kostui, niin tuntuivat kyynelöt tulevan sieltä sisältä, jossa ihan selvästi sulij jotain. Tasainen tyttöaika ja tämä viimeinen häipyi taakse, hän tunsu arastellen nousevansa jonnekin, josta uusia maailmoja ja asioita näkyi. Alkava uni toi ne lähemmäksi ja kehitti monta kuvaa, joiden muisto teki katseen ujoksi vielä päivälläkin. Iltaisin hän kiirehti töitään, ehtiäkseen Kivelään, haki Alinan ulos, ja he kävelivät pitkät ajat käsikoukussa rupatellen maantiellä.

Mitä pitemmälle kevät näin ehti, sitä voimakkaammin tämä uusi mieliala otti hänet haltuunsa. Se tuntui jo ruumiissakin, sitä pakotti ja ahdisti, niin että hänen usein täytyi vääntää vartaloaan, jonka muotoihin hän nyt ensikerran kiinnitti huomiotaan. Ja niitä silmäillessään tuli hän hymyillen ajatelleeksi, millaiset ne olivat ennen pikkutyttöä... Kun pyhäiltäpäivä tuli, veti häntä sänkyyn kuin jokin vastustamaton vietti, ja hänestä tuntui sinne oikaistessan, niin kuin olisi omin tahdoin mennyt miehen viereen. Hänen hiljaiseen hiukan ylpeään mieleensä, joka sattuneista tapauksista huolimatta oli näihin asti säilynyt sellaisena, jommoiseksi se kotitöihin armailla tanhuvilla oli muodostunut, sinne virtasi nyt kuin kohisten aikaihmissen ajatussarjoja, jotka rikkoivat tasapainon ja hivelivät... Hänhän on piika, punakka ja vahva, parhaillaan. Ketä varten hän täällä muurin takana pyhäöitönsä lojui poraillen ja tyhjää syyliänsä pusertaen? Eikö se ollut hänen asiansa? Jos tulee, tulokoon...

Tällaisia saattoi Sanni hautoa, vaikkei kukaan olisikaan sellaista uskonut noista kasvoista ja silmistä, nähdessään hänen liikkuvan askareillaan noina heleinä kevätpäivinä, joiden kirkkautta hänen olentonsa päältä katsoen niin vienosti näytti heijastelevan.

Kunnes hän nyt huhtikuun loppupuolella, toisena pääsiäispäivänä päätti illalla lähteä. Kuten sanottu, hän ei ollut käynyt missään huveissa kahteen vuoteen.

3.

Siitä syystä olikin Sanni nyt Alinan kanssa tanssipaikkaa lähestyessään viehättävässä jännityksessä. Silmissä oli kiiltoa ja puhuessaan joutavistakin asioista hän nauraa hyrittä usein.

Mutta kun tuli näkyviin tanssitalon pääty, sen saman jossa silloinkin tanssittiin, kävi hänen mielensä äkkiä autioksi. Tuntui siltä kuin hänen rakkaasta seurasta, kesken iloisia aikeita olisi täytynyt jäädä ikävälle paikkakunnalle, jossa seinät ja portinpieletkin ovat tyljät. Alinakin tuntui siinä hänen vierellään vieraalta ihmiseltä, jonka kanssa on pakosta joutunut yhtä tietä kulkemaan. Ihmeellinen mielijohde: tällä hetkellä hän olisi halunnut istua kotitöissä pienessä kamarissaan.

Mutta he olivat jo kylän raitilla ja siihen kuului pelin ääni ikkunoista, joissa epätasainen tuli väikkyi. Ovesta syöksähti pihalle mies näkymättömän naurunpuuskan survaisemana, katkelma valoa ja puheen kohua tulvahti hänen mukanaan, ja rappusista tuli samassa ulos vielä yksi mies avopäin ja kaksi naureskelevaa naista. Soi ja hurisi. Siinä oli siis taas Sannikin tanssissa...

— Kivelän Alina, kuului toinen naisista supisevan.

— Niin ja Liutun Sanni. Eipä nyt vielä mitä... No voi herrajesta sentään... Molemmat naiset tulivat luo ja molemmat nuoret miehet seurasivat perässä tempovin liikkein. — Likat, likat, sisälle vaan kiiruusti, menee hyvät valssit hukkaan. — He menivät. Toinen naisista vei Sannia kädestä, kyseli, kuiskaili ja nauroi.

Sisälläkään ei Sanni ensin viihtynyt. Aivan niinkuin suvella siellä lehtotiellä, tuntui täälläkin olevan jotain outoa entisestään, vaikkei häntä kukaan erityisesti huomannut ja kaikki muuten oli tavallisellaan. Oli väliaika, soittaja peränurkassa viritteli peliään, ja ovensuussa nuorukaiset kisailivat istumapaikoista. Sanni seisoi Alinan kanssa uunin edessä tyttölaumassa, joka tanssin alettua hitaasti harveni, sitä myöten kuin lattialle ilmestyi kieppuvia vakavannäköisiä pareja. Kankeammat pojat ottivat askeleensa pahasti poukkien, mutta talollisten pojat ja ne, jotka olivat maailmalla kulkeneet, väänsivät polkankin niin sievästi, ettei pääkään vavahtanut sivulle päin. Ne tiesivät, kuinka tanssitaan, ja niiden kasvoista näki, että ne tunsivat päällään katselijain silmäykset.

Mutta silloin raivautui ovensuusta esille kaksi jylhännäköistä karvalakkipäätä, laskivat kämmenet toistensa olkapäälle ja lähtivät pyörimään niin tasaisen kauniisti, ettei yksikään muu pari. He selvästi näyttelivät tanssiaan, syvä tarkkaavaisuus asui heidän kasvoillaan, sillä nyt katselivat kaikki heitä. Ja monen mielestä olikin myönnettävä, että se työ siltä parilta sujui... Kaksi yhdenmittaista piikaa meni myös aina yhdessä kaikki tanssit. Väliajatkain he seisivat käsikädessä mitään puhumatta —

Valo taisi nyt olla himmeämpi, mutta kyllä Sannista silloin toissa pääsiäisenä täällä oli paljon

kirkkaampaa. Kun he silloin tulivat sisälle, välkehti kaikkialla, pirtin ilmassa ja penkeillä istuvien ihmisten silmissä. Niinkuin kaikki olisivat vain sattumalta saaneet iloisen ajatuksen lähteä tanssiin. Ei se silloin ollut näin totista. Eihän täällä nyt jutellut muu kuin pelin ääni, ja sekin vain jotain vanhoja asioita. Pisaroista, joita silloin tällöin tipahtaa nuoskeaan maahan, kun kuu paistaa... — — —

Siinä seisoivat Liutun Sanni. Hänen iloinen uhmamielensä oli hävinnyt soiton virtaan, leuto katse vain etsi pientä myötätunnon sijaa. Sen huomasi sivumennen nuori poika. Yrjö, sen Pirtti Eevan poika, solakka, sirokasvoinen, sinisilmäinen, joka ei hölännyt ovensuussa, vaan tanssi ahkerasti, ei vielä kahtakymmentä vanhempi, mutta jo maailmaa kiertänyt ja aikaa äitinsä unohtanut. Hän katsahti sivullisen silmällä hiusrajaa olkapäitä ja... Sillä oli vieläkin sorjempi kuin muilla... Hänen mielessään vilahti tie täältä Liutulle ja kaikki mitä oli sen varrella. Ei viitsinyt nyt taas mennä tanssimaan vaan istahti penkille, ruumiissaan hyvän tunne, josta ei kertonut kellekään. — —

— Piiriä! kimahtivat naiset.

— Muori luuli tulevan jo varkaita, tuli tyttärille riitaria parhaita —

Se mies, joka tullessa oli ollut pihalla, otti Sannin. Laulu loppui ja uusi alkoi. Sanni huomasi Yrjön sinisen silmän ja pyysi hänet. Alina tuli ulkoa jonkun miehen kanssa, silmissä loisti vielä jokin, joka äsken oli tapahtunut. He yhtyivät piiriin enää toisiinsa katsomatta, ja Sannista tuntui hyvältä, että hän juuri sattui olemaan piirin keskellä.

On jo mennyt monta laulua — —

Maantie siliäksi sannoitettu on kulkuripojan kulkee — hei jallai jallai — Yrjö... Yr... Heili on nuori ja lapsellinen, ei sitä jättää julkee — he jallai jallai...

Pelin ääni vingahtaa laulun sekaan ja lopettaa sen kätten taputukseen. Tanssitaan, Yrjökin tanssii, ja eräästä tuntuu, kuin olisi se toissavuotinen ylioppilas tuolla sivuhuoneessa, ja sentähden hän tanssii näin hyvin. Yrjön kanssa onkin helppo mennä... — — —

Puolenyön aikaan näyttää siltä, kuin lamput rupeisivat loistamaan kirkkaammin ja ihmiset tanssimaan paremmin. Ja niinkuin se ylioppilas yhä istuisi sivuhuoneessa jutellen ja nauraen toisten kanssa. Alina on taas hävinnyt jonnekin, se on aivan hylännyt Sannin, tiesi missä se jo tällä hetkellä hyörii. Kuukin yhä paistaa... Ja Sanni tuntee samalla kertaa haikeaa avuttomuutta ja antautuvaa turvallisuutta, silmät alasluotuina hän aivan huomaamattaan painautuu lähemmäksi tanssikumppaniaan ja puristaa vasemman kätensä sormilla kovaa käsivartta, ikäänkuin tunnustellakseen millainen se on. —

Aika on lakannut kulumasta, se seisoo paikallaan. On jo aamupuoli.

Sanni lähtee tarjoiluhuoneeseen päin. — Minne nyt? — Minä haen Kivelän Alinaa. — Mitä sillä? — Mentäisiin kotiin. — Älä nyt vielä — mennään yhdessä —

Vaitiolo. Tulee valssi, ja ovensuussa lyödään kämmentä saapasvarteen: naisten!

Sanni nyökkää Yrjöä tanssiin ja sanoo: "Sitten mennään!"

4.

Hiljaisena huhtikuun yönä näkyy kuunvalossa kauaskin, kuinka muutamasta olkiladosta tulee ulos kaksi ihmistä. Ensin tulee nainen ja lähtee hitaasti kävelemään maantielle päin katsomatta taakseen, mieheen, joka vähän myöhemmin harpaten hyppää ladosta edustalle ja seisahtaa siihen. Nainen yhä menee, mutta mies seisoo hetken kädet puolipaltoon taskuissa ja vahva paperossin tuli hehkuu kasvojen kohdalla. Hän ei näy olevan oikein selvillä siitä, lähteäkö naisen perässä vai jäädäkö siihen seisomaan. Häntä ei haluttaisi kumpikaan, hän liikahtelee sinne tänne, pälyy ympärilleen ja paperossin pää hehkuu yhä kiivaammin. Näyttää siltä, kuin ei heidän välinsä olisi oikein selvä, vaikka he ovat kaksi nuorta ihmistä, jotka ainakin tunnin ajan ovat viiptyneet olkiladossa. Ja tällaisena kuutamoyönä, aamupuolella!

Nainen on jo ehtinyt niin pitkälle, että miehen pian on tehtävä mitä hän tekee. Hänen tilansa on kiusallinen. — Eihän sitä nyt oikein näin sovi erota tytöstä, niinkuin reestä olisi jäänyt. Mutta tuolla se menee omaa menoaan, niinkuin palaisi joltain asialta, ei katso taakseen, ei hiljennä kulkuaan. Hän oli tyhmä, kun hyppäsi tähän seisomaan, miksei jäänyt sinne olkiin makaamaan niin kauaksi, että se olisi ehtinyt hävitä näkyvistä. Mutta eihän hän sitä vielä olisi päästänyt, mikä piru sen oikein tuli. Eihän hän sitä millään lailla viekoitellut, tuli kun toinen salli, ja palava se oli itsekin. Mutta sitten irroittautuu ja lähtee eikä hän tullut siinä edes käsivarteen tarttuneeksi pidättäkseen. Mutta olisihan sitä vielä voitu olla, kun näin hyvin kaikki sattui. Saakeli...

Hän lähtee kävelemään perässä ensin niin kuin muina miehinä, mutta päästyään riihen varjoon pistää juoksuksi, saavuttaa lopulta naisen ja kysyä kähähtää leikkisellä äänellä ja toisen katsetta etsien: "Mihinkäs sitä nyt niin mennään?" Naisen punakat kasvot näyttivät kuunvalossa välinpitämättömiltä, melkein tyytyväisiltä. Hän ei muuta kävelynsä tahtia vähääkään, vaikka mies siihen juoksahtaakin. Hän katselee alas eteensä, niinkuin ei olisi kuullut kysymyksestä muuta kuin äänen, tuskin sitäkään.

Niin he astuvat siinä ääneti rinnatusten, nainen lyhyeen ja tasaisesti, mies hiukan harppaillen, ja rosainen musta tie vain rahisee askelten alla. Mies katselee koko ajan naista kasvoihin, mutta kun ei löydä katsetta, alkaa hän hyräillä polkkaa, jota illalla paljon soitettiin. Tämä kaikki ei häiritse naista vähääkään, hän on ihan yksin, ja mies huomaa hyödyttömäksi kaiken puheen. Tämä on miehestä kaikkein nolointa, mutta hän ei osaa kääntyä takaisinkaan, olla suuttuvinaan, sillä *siihenhän* hänellä ei ole aihetta. Ja hän hymisee vain polkkaansa ja on olevinaan hyvin tyytyväinen, niinkuin tämä tällainen juuri olisi aivan luonnollista heidän kesken.

Tien käänteet seuraavat toisiaan hievahtamattomien seutujen halki, kunnes Liutun rakennusryhmä näyttäytyy kallioisen mäkensä syrjästä. Ruokakellon katos piirtyy paisteista taivasta vasten, ja koira haukahtaa. He nousevat sivutietä halkoliiterien ohi tallinsolaan. Mies tuntee kyllä, että nainen menee sisälle samaa menoaan, mutta hän jää kuitenkin siihen solansuuhun seisomaan, on siinä niinkuin odottavinaan, että nainen katsoisi taakseen, ja hän saisi vielä viitatuksi sen tänne johonkin.

Ja se katsookin. Vetäessään ovea perässään kiinni kääntyy nainen ympäri ja hänen katseensa liukuu solansuussa seisovaan mieheenkin, mutta ei pysähdy siihen. Ja ovi painuu kiinni.

Mies hymähtää ja lähtee kepein askelin samaa tietä takaisin, sytyttää uuden paperossin ja silmäisee joskus kuutamosta taivasta. — — —

Erottuaan yöllisestä kumppanistaan tuli Sanni pirttiin. Hän oli jähmeän tyyni, silmä kiintyi heti valoiseen ikkunaruuuihin ja korva tarkkasi yön hiljaisuutta. Kellon verkkainen käynti oli kuin vanhan vakavaa puhetta, ei kovaa, vaan suoraa ja tyyntä. Se puheli hänelle hetken koko äänettömän pirtin kuunnellessa, mutta painui sitten jonnekin pois ja jätti Sannin siihen katselemaan ulos ikkunasta pälveisiä sarkoja ja riisiä. Kuu ei näkynyt tähän, mutta sen loiste lepäili ikkunan alla kuin jokin elävä henki. Taaven, reingin, hossaava hengitys rupesi kuulumaan ovensuusängystä. Sanni tarkkasi sitä hetken ja kuultuaan, että se oli syvää ja sikeätä, hän vihdoin tunsu olevansa yksin.

Kaikki mitä oli tapahtunut, tuntui hänestä olevan kuin kaukana vuosien takana, niinkuin sen olisi elänyt joku toinen, hänelle melkein vieras ihminen. Vaikka hän vielä tunsu kaikki hermoissaan, oli hänestä niinkuin tämä yökin vain jossain menneisyydessä olisi sivumennen häntä hipaissut. Mielessä seisoi kaikki hetken paikoillaan, kuten tuo kuun paiste tummentuneen maan yllä.

Ja katsellessaan siinä tuttavallista metsänrantaa tuli hänelle yht'äkkiä sellainen mielikuva, että talo, kylä, koko maailma oli tyhjä, hän oli ainoa eläjä. Hän oli sellaista ennenkin kokenut ja aina ihmeteltyt olikohan kellään muulla koskaan tällaista mielikuvaa... Tällaista yötä jatkuu iankaikkisesti, hän ei hievahda tästä, hänen seuranaan on vain tuo metsänranta... Silmien yhä sinne katsoessa joutuu Sanni syvemmälle tunnelman lumoihin, hän seisoo kotokamarinsa ikkunanpielessä, johon kaukainen ihmisten asuma maailma siintää vain aavistuksena. Ja vaikka siellä sen sokkeloissa vaaniikin tuo salavoimainen tyhjyys, niin on sitä turvallinen siitä katsella, sillä se on niin kaukana...

Kunnes hän äkkiä havahtui ja näki vastenmielisenä vilauksena kaikkea hiljan sattunutta, tanssia, miehiä... Hän melkein hymähti itsekseen muistaessaan miestä, joka oli varjona vaappunut hänen vierellään tallin eteen asti ja siitä hävinnyt kuin rotta nurkan alle. — Kaikki ne ovat sellaisia, tunsu hän äänettömästi lausuvansa, mutta hätkähti samassa niinkuin joku toinen olisi ne sanat hänen korvaansa kuiskannut. Ylioppilas? Se humahti jostain siihen aivan lähelle hämäärään seisomaan. Siinä se seisoi ja katsoi häneen. Ja vaikei Sanni katsonutkaan siihen päin, näki hän selvästi sen kasvot, nyt ensi kerran näin mielikuvituksessaan. Hän näki silmät ja suun, jotka hymyillen käskivät häntä sinne hämäärään. Sannin mieltä etoi, hän kiinnitti katsettaan hyvin tarkasti johonkin kohtaan riihennurkassa, ja silloin rupesi ylioppilaan kuva kuin tahdottomasti hyppimään ilmassa ja hävisi lopulta. Sanni jäi siihen tuijottamaan.

Jostain syvältä kerran esille päästyään tulvi nyt ääretön yksinäisydentunne hänen mieleensä. Hän ei ollutkaan kotokamarissaan, vaan kaukana korvessa pilvisenä suviehtona, luvattomasti, kymmenen vanhana. Hänen sisässään parkaisi intohimoinen ääni niinkuin sen, joka on suohon uppoamassa ja hän tunsu käsivarsiensa ojentuvan ja sitten tyhjää syleillen puristuvan ristikkäin rinnoilleen, niinkuin hän olisi jotain tuntematonta, kauan kaivattua luokseen rukoillut. Mutta avaruus pysyi liikahtamatta paikoillaan, ja hiljaa, ikäänkuin peläten tahdikasta pirttirauhaa häiritseväänsä, ilmestyi silmännurkkaan kyynel, sekin katselemaan. Ja kun se sai rauhassa tuijottavasta silmästä vieriä pitkin poskea, tuli toisia pian perässä. Tuo kaunis liikkumattomuus värähti hajalle, silmien kiilto sotkeentui ja kuun paiste taittui pieniksi säteiksi. Silloin Sanni riisuutui ja meni sänkyyn peiton alle itkemään.

Mitä hän itki? Ei ainakaan uutta lankeemustansa, sillä se tuntui hänestä tällä hetkellä niin vähäpätöiseltä, että melkein huvitti sitä ajatella. Ei liioin ensi lempeään, sekin värjötti jossain kaukana himmeänä ja laihana. Ei se ollut mitään sen tapaistakaan, eikä hänen pikku älynsä voinut hänelle kirkastaa, mitä hän kaipasi. Hänen kuumenevassa päässään humisi sekaisin kaikkea, syksyn ikävät, tämä kevään uhkamieli, jonka lumoissa hän oli tanssiinkin mennyt. — Kuka minä olen? — Sanni, tässä on minun käteni, minä olen piikana. — Hän kohotti päätänsä. — Tämä on Liutun pirtti, tuolla käy kello, se on käynyt koko ajan. — Hän oli siinä hetken kohollaan ja katseli omia kyyneliään valoisia ruutuja vasten. Ilmassa tuntui lähestyvän aamun ensimmäinen värähdys. Sanni laskeutui takaisin pielukselle ja silmät rupesivat itseksensä painuilemaan kiinni.

— Hän istuu kamarinsa portaalla illalla. Ei tiedä onko kevät vai kesä, mutta taivas on lauhkeassa pilvessä, uhkaa tulla kaunis yösade. Hän tuntee, että joku lähestyy, hän kiepsahtaa kamariin sänkyynsä ja odottaa. Se tulee ovesta, lähestyy puolihämärässä ja hän päästää sen siihen viereensä ja halaa hellävaroen sen hoikkaa ruumista, joka on niin nuori, ettei sitä ole vielä kukaan muu halannut. Ja hänen ruumiissaan käy ihana virta; niinkuin poistuisi siitä joku suuri tuska. Silloin rapisee oven takana. Siellä on ylioppilas raha kädessä, juovuksissa. Sannin valtaa kauhea tuska ja hän painautuu aivan kiinni kumppaniinsa. Peitto temmataa pois, häntä väräyttää, sillä hän on alasti, hän kiittää jonnekin, Yrjö tanssii yksinään ilmassa, se menee siinä polkkaa niinkuin pirtinlattiolla, ilmassa vähän alempana häntä — —

Pirtin viereisessä kamarissa nukkuva lyseolainen, joka Sannin tullessa oli herännyt, hypisteli turhaan saadakseen pirtin karsinaan johtavan oven auki, sillä sitä ovea ei käytetty, avain oli poissa. Eikä Sannikaan enää kuullut hänen yskähdyksiään, hän oli pari kertaa levottomista alku-unista havahduttuaan lopulta painunut oikeaan syvään uneen. Hän nukkui, Sanni-tyttö, kaiken sekalaisen olon jälkeen.

Ulkona häipyi kuutamoinen huhtikuun yö. Ilma oli täynnä himmenneitten jäätiköitten lemua, kevään aavistusta, kun hievahtamaton tienoo siirtyi pyhäyöstä arkiamuun.

Vanhan Siinan vierailu

Hiljaisena keskikesän ehtoon käveli vanhanpuoleinen vaimoihminen ruohottunutta metsätietä kylältä saloja kohden. Hän palasi vieraisilta, sen näki hänen vaaleasta raitaliinastaan ja uudesta esivaatteesta, joita kumpaakaan ei käytetty arkioloissa. Liinasen hän nyt, kuten tavallisesti näin yksin täällä kulkiessaan, työnsi alas olkapäilleen, niin että vain harmaat harventuneet hiukset kireälle kammattuina peittivät päälään, niinkuin silkille kiahtava kalotti. Hiusrajan alapuolella kaartui korkea, uurteinen otsa, näkyi silmät ja laihtuneet lämpöiset posket.

Tällaisena suviehtoon näinikään palatessaan kylästä kotiansa päin oli hän kaunis ilmiö. Vuosistaan huolimatta hän käveli kevyesti ja koko olennessa asui viehättävän tyydytyksen tuoma sävy niinkuin nuorella tytöllä. Pehmeäpiirteiset kasvot ilmaisivat tällaisessa tilanteessa syvää hartautta, silmät katselivat ympäröivää pikku maailmaa, niinkuin jotain rakasta, jota vielä saa nähdä ennenkuin kuolee: pienten metsäpeltojen törmänteitä, latoja, aitoja ja ketoja. Että tuli taas kerran tultua tännekin päin... Ja suvinen ehto panee parastaan pitääkseen häntä häiritsemättä tunnelmansa vallassa. Joka hetki syntyy lukematon määrä pieniä ääniä, mutta ne sulavat kaikki yhdeksi soinnuksi, jonka korva tajuaa syväksi äänettömyydeksi; ihmisen mieli ja ilma viihtyvät toistensa seurassa vaiti ollen. Kunnes kulkija luulee kuulleensa jotain, pysähtyy kesken askeleen, teroittaa korvaansa ja kuuntelee, lämmin suu puoliavoinna ja katse kiintyneenä johonkin koivunrunkoon. Mutta korva ei kuulekaan muuta kuin korpirstaan laulun kuusikosta ja veden kohun syvältä jokikoluista. Katse heilahtelee sinne tänne ja pysähtyy lopulta tielle jalkojen eteen. Korva valehteli, ei kuulunut mitään. Askel jatkuu.

Mutta nyt tänä iltana oli vanhan vaimon kasvoilla tuskainen ilme, niinkuin loukatun lapsen, joka hyvitteläessä puhkeaa itkuun. Ja kun viimeinen vilahdus kylästä oli ohi ja hän puikkoveräjämästä tullut matalaan hakametsään, joka todellakin tuntui hyvittelevänä tulevan vastaan sieltä kotoa päin, silloin hän antautui itkulle, istahti sahatun kannon päähän ja kätkien kasvot esiliinaansa päästi hillittömän huudon, joka lopulta riutui jatkuvaksi itkunnyhkytykseksi.

Mutta mikä on asia, joka saa vanhan vaimoihmisen, pienen, lämpöisen, harmaahiuksen noin ilman aikojaan heinäkuun iltana rauhallisilla poluilla itkemään? Hän ei näytä köyhältä, ei se syynä, tuskinpa kuolemakaan. Jos häntä olisi solvattu, ei kai hän olisi tarvinnut metsää itkeäkseen. Tuskinpa hän on itkunsa syystä täysin selvillä itsekään. Ehkä hän on elänyt liian vanhaksi ja ollut huomaavinaan, että kaunis maailma on kääntänyt katseensa pois päin, että sen syvä hiljaisuus on välinpitämättömyyttä eikä tuttavallisuutta. Sellaista huomaa joskus nuorempikin, ja aivan varma on, että joka kesän kauneimpaan ruuhon jossain putoo joku kyynel. Niin käy, mutta se ei ole paha ollenkaan; sillä salaisen itkun jälkeen

Antaa ihmisen itkeä aikansa, hän kyllä tyyntyy ja kävelee kotiinsa.

* * * * *

Kahden pitäjän rajamailla, kun maantienkulkija jo luulee peninkulmaisen metsän alkaneen, tuleekin yhtäkkiä eteen laajahko töllikulma monisoppisen sisäjärven rantatöyräillä, joita tie nousten ja laskien noudattaa. Ne ovat kaikki oikeita vanhoja töllejä, harmaita, malkakattoisia, paikoilleen painuneita. Muita ylempänä nurmeltuneella mäellä on ryhmyisten ikikoivujen seassa Peltomäen huoneryhmä, matala ja laakea asuntorivi kuusiruutuisine ikkunoineen, jotka näyttävät mustilta harmaissa seinissä. Suurempia ja pienempiä ulkokuoneita tuttavallisesti lähekkäin kuin toistensa turviin hiipineinä. Jostain nousee kaivonvipu ja siirtää jokin riuku, jonka päähän on pistetty ruskea pullo alassuin. Tuommainen siistinnäköinen tölli, johon vaeltava kesämatkue mielellään poikkeaa viiliä ostamaan ja jossa on tyylikäs, suorastaan hienonnäköinen mummo, jota neidit lähdettyään kilvan kuvailevat...

Peltomäessä asuukin sellainen mummo, Siina nimeltänsä (sama joka näyttää niin kauniilta kesätiellä). Hän on leski ja elää pienellä kaupanteolla, annettuaan miehensä kuoleman jälkeen torpan maat talon haltuun. Pitkät turtuneet talvet ja paisteiset kesät hän liikkuu siellä yksinään ja tulee vielä hyvin toimeen. Elämä on niin tasaista, että tuollaisen seurueen poikkeaminen on suuri tapaus, jonka jättämä vaikutelma säilyy Siinan mielessä vielä viikonpäivät jälkeensä, voipa hän koko lopun ikäänsä muistaa jonkun herrasmiehen lauseen ja sitä kertoa.

Mutta viime vuonna heinäkuussa sattui somasti. Siina oli pihassa, Johannes hänen poikansa, joka on ylioppilas, oli kävellyt jonnekin kotoa pois. Silloin tulla tupsahti värikäs pyöräilijäparvi alas tieveräjälle, heittivät pyöränsä siihen ja rupesivat kiipeemään pihaan. Siinä oli lystikkäästi käveleviä hoikkanilkkaisia neitejä kummallisine kasvopirteineen, pitkänenäisiä herroja jotka keskenään puhuivat ruotsia yrmeällä äänellä, niinkuin olisivat alati riidelleet, mutta Siinalta kysyivät suomenkielellä, oliko kaljaa. Kyllä-mar, Siina vastasi ja lähti noutamaan koettaen sivukorvalla kuulla jonkin sanan, kysyäkseen Johannekselta, mitä se merkitsi: "... kumman ... kumman." Mitähän sekin oli? Niin, herrat saivat kaljansa pihalle, ja pari mukia juodakseen. Mutta herrat haistelivat vain mukejansa, pudottivat rillit päästään ja katselivat, ja muuan neiti tuli sisälle ja kysyi eikö ollut puhtaita juomalaseja tai vaikka kahvikuppeja. — Miksei kyllä mitä oli. Mutta kun neiti palasi ulos, huusi hän jo ovelta toisille, jotka pihalla jatkoivat mukien tarkastusta: "Där ä' en studentmössa..." Pitemmälle hän ei ehtinyt, sillä Johannes tuli juuri pirtin päästä pihalle. Neiti punastui ja hymyili, herrat panivat tyytymättömän näköisinä rillit nenällensä. Koko kaunis taulu värähti rikki, ja se huvitti sanomattomasti Siinaa, joka pirtin ikkunasta katseli. Johannes tuli pirttiin ja kysyi: "Mitä väkeä siellä pihassa on?" johon Siina vastasi: "Etkös sitä nähnyt?" Yksi herra tuli sitten sisälle ja kysyi lyhyesti, mitä maksoi. — Viisikolmatta penniä, — saa olla, vastasi Siina ja sai viisikolmatta penniä. Siina oli sitten touhussa, että mitä se kumman — kumman oli. — Te se olette, sanoi Johannes ja meni pirtin peräkamariin...

Johannes tuli tavallisesti näin heinäkuussa pariksi viikoksi äitinsä luokse Peltomäkeen. Ennen koulua käydessään hän oleskeli kaikki kesät kotona, mutta ylioppilaaksi tultuaan ei hän enää paljoa puhellut oloistaan, tuli vain kesällä yhtäkkiä, toi hyvät tulokset, oli aikansa ja lähti.

Kun Johannes tulee kotiin, on Siina niin iloinen, että se jo näyttää hiukan ... hänessä voi havaita vanhuuden oireita, jotka kesä kesältä lisääntyvät. Se kiusaa Johannesta, hänen on vaikea hillitä itseään olemasta epäystävällinen, ja siitä syystä hän paraasta päästä kuljeskelee pitkin mäkiä, kunnes Siina huutaa häntä syömään. Aterian aikana on pahinta. Siinan silmä seuraa Johanneksen joka liikettä, Johannes syö yrmeän näköisenä eikä katsahdakaan Siinaan. Sitten hän johtaakseen Siinan huomion pois itsestään kysyy jotakin pikkuaasia, johtaa Siinan pitkiin kertomuksiin, joista ei sitten taas tahdo enää loppuakaan tulla. Johannes nousee pöydästä kyllästyneen näköisenä, menee ikkunan eteen seisomaan ja katselee poutaista avaruutta. Istahtaa sitten muuripenkille, riisuu ruskeat kenkensä ja ostosukkansa siihen penkin alle. Siinalla on nyt kovin tuskallinen olo, sillä hänen on vaikea olla kysymättä jotain: "Mihinkäs nyt menet? Onko sukka hiestyneet?" Johannes vaistoaa äitinsä tuskan ja ymmärtää, ettei Siina kysy mitään sen tähden, että Johannes sellaisiin kysymyksiin tavallisesti vastaa tyyneesti. Ja nyt Johannesta taas harmittaa huomattavasti, ettei Siina *sentähden* uskalla kysyä, se on hänestä outoa, hän tahtoi, että Siina kysyisi jotain turhanaikaista ja hän saisi siihen kylmästi jotain vastata...

Riisuttuaan takkinsa ja jalkineensa Johannes virittää paperossin, menee ulos ja seisoskelee pihassa. Siina pirtin keinutuolissa istuen katselee häntä salaa, kuinka housunlahkeet ovat luontevat ja kuinka somasti sinisen paidan hiha tulee esiin liivin alta. Johannes kävelee pirtin päähän päin, Siina hiipii kamarin puolelle nähdäkseen mihin se menee. Johannes painuu alas koivikkoon, Siina palaa takaisin pirtin puolelle ja ottaa Johanneksen jalkineet penkin alta syliinsä saadakseen kerran katsella niitä kyllyykseen. Sukista lähtee lievä hajuveden tuoksu, jalkoimet ovat puhtaat ja kudos on niin tasaista ja hienoa, että missä heidät lie tehtykin, kun on niin saatu. Kengissä ei ole yhtään ryppyä ja nauhanreiät

ovat ihmeellisesti reunustetut. Ja ne ovat kaikki Johanneksen...

Ilta on tyyni ja leppeä, Siinakin hiiviskelee vähän ulos mäkeen, jossa näkee Johanneksen istuvan. Hän puhelee ja hyrähtelee itsekseen, niin että Johanneskin kuulee: "lykniksetkin siinä niin kukkivat, lyknikset sano..." Hän tietää kukkien nimet Johanneksen kouluajoilta; silloin hän toi Johanneselle monta kasvia.

Ja Siina iloitsee salaa, kun naapuritöllin akka menee maantiellä ja näkee heidät siinä, mäessä iltahuvissa, hänet ja Johanneksen.

* * * * *

Kun Johannes tänään päivälliseltä päästyään ensin voiteli kenkäänsä ja sitten rupesi partaansa ajamaan, ei Siina enää voinut hillitä itseään, vaan kysyi niin hyvänsuovan lempeällä äänellä kuin osasi:

— Aiotko sinä kauemmaksi mennä, kun niin laittelet?

Johannes ajeli juuri leuannippuaan eikä voinut heti vastata. Vasta pyyhkiessään veistä hän sanoi: "ei tiedä, vaikka ma kävisin vähän kauempanakin"; ja meni kamariin. Vähän päästä hän palasi ja kaulustaan venytellen sanoi painavasti:

— Minä lähden nyt Siintolaan, kai te neulotte napin minun takkiini.

Äänessä oli jotain suopeata, josta syystä Siina lankaa neulansilmään pujottaessaan, lyöttäysi leikkiä laskemaan.

— Jos minäkin tulen, sanoi hän niin tuttavallisesti ja samalla itsenäisesti, että se miellytti Johannesta. Peilin edessä yhä kireätä kaulustaan käsitellen hän sanoi hajamielisesti:

— Tulkaa — tulkaa.

Siina selitti sitten pitemmältä tätä asiaa: "Jos ma nyt sitten kerran tulen, kun on kaunis ilma, en tiedä koska ma olen käynytkään, ja jos myöhäinen tulee, niin ollaan yötä sitte..." Näitä puheita ei Johannes enää kuullut vaan hääri hyräillen kamarin puolelle. Hänelle oli samantekevää, tuliko äiti vai ei. Hän oli hiukan ikävystynyt ja ajatteli nyt käydä vaikka Siintolassa.

Siina oli pian valmis, esivaate edessä ja vaalea ristiraitainen liina päässä. Johanneksen mielestä hän oli oikein sievä, ja vaikka tällainen liian herttainen yhdessäolo aina hiukan etoi Johanneksen mieltä, oli hän nyt kuitenkin koko matkan hyvällä tuulella. Siina kulki milloin edellä milloin perässä, hyrähteli, silmä siirtyi mättäältä toiselle pitkin tuota pienoismaailmaa, joka heinäkuussa peittää maanpinnan. Luontoemo, joka kaikkialla hienotunteisesti lempeällä kauneudellaan koetti kiinnittää itseensä erikäisiä lapsiaan, onnistui siinä helposti tämän vanhan inehmon suhteen. Nautinnosta hymähdellen hän kumartui poimimaan milloin vanamon, milloin orvokin, ja kun hän ei heittänyt ainoatakaan pois, karttui niistä sievä vihko matkan kuluessa...

Peltomäestä pääsi Siintolaan paitsi maantietä myös suvisia oikopolkuja myöten. Matka oli suurimmaksi osaksi asumaton metsämaata, siellä joku pikku niittu latoineen, sen halki juokseva joki, täällä korkeampi puuton mäki, jossa viihtyy mansikka ja oravanmarja. Yhdessä kohden katkaisi taipaleen muuan Siintolan autoista torpista. Se oli ollut paraiksi niin kauan asumatta, että ihmistyön jäljet olivat painuneet ruohon ja pensaitten peittoon, ja koko asumus alueineen näytti hyvin runolliselta. Västäräkki ja leppälintu, hyvät serkukset, ahersivat kumpikin pesällään eivätkä voineet kyllin virskuttaa olonsa oivallisuutta. Mutta muuan horsma oli leikkisä. Se oli pujahtanut sisälle pirttiin ja pisti nyt punaista päätään ulos ikkuna-aukosta niinkuin joku peuhaava poikaviikari. Ja sitä sihinää, joka kävi pihamaan heinikossa poutapäivinä! Sen keskellä näyttivät surkeilta monet pikkuesineet, joita ihmiset joskus maailmassa olivat tarvitukseen tehneet ja sitten siihen jättäneet: aitan seinässä luokkapainin, navetan ovessa puulukko. Pirtin lattialla säilyi peilinkappaleita ja peräseinässä pieneen kalkkuun jätetty ikäkulu lusikka, kuin lähteneitten viimeinen sukkeluus. Kannatti kahlailla sihisevässä heinikossa ja panna pukunsa alttiiksi pistäytymällä pölyysiin huoneisiin etsimään noita ihmiskätten somia töitä. Ne puhuivat omaa syvää kieltänsä ja herättivät tunnelman. Siintolan tyttäret tekivätkin tänne mielellään huvimatkoja, kun heillä oli joku vieras Helsingistä. Alhaalla oli kahvinkeittoa varten erinomainen lähde, oikea korven aarre, johon liittyi tarujakin. (Siintolassa on kaikki arvokasta.) Pirtin seinällä oli syreenimaja hyvin säilynyt, ja siellä oli monta hauskaa hetkeä pidetty, suuremmissa joukoin — todellisuudessa, parittain — mielikuvituksessa.

Kun Siina ja Johannes pääsivät tähän asti, tuntui Siinasta siltä kuin Siintola olisi jo siinä paikassa. Alkumatkan tunnelma hävisi ja sijaan hiipi sama arka kylämieli, joka Siinan aina valtasi Siintolaan tullessaan, vaikka emäntä oli hänen sukulaisensa ja hän muutenkin Johanneksen toten oli siellä parempi tuttu. Kylämieli aiheutti, ettei hän tuossa autiossa asumuksessakaan nähnyt mitään syvää kauneutta, se

ei kiinnittänyt ollenkaan hänen mieltään, hän tuskin näytti huomaavan sitä. Olisipa hän vain ollut jollain muilla matkoilla, silloin olisi hän varmaan sitä silmäillyt ja sanonut: "Vanhan Matin luokkapaininkin on niin siihen jäänyt seinään." Mutta nyt tuntui Siinasta, että Siintolan isäntä oli tästä juuri kulkenut, ehkä vielä haastematkoilla, (Herra varjelkoon ihmistä haasteilta!) silloin katsellut näitä paikkoja ja jättänyt jälkeensä jonkun näkymättömän hengen ja käsenyt sen sanoa ohikulkijoille: "Ei nämä parane katselemisesta, nämä ovat Siintolan, tosiperäisesti, laillisen kauppakirjan tuomion mukaan siltä kannalta kun kihlakunnanoikeus..." Kokonainen värsy noita kummallisia sanoja, joita ei käsittänyt, vaikka ne kuuluivat korvissa ihan tavalliselta puheelta.

Heinää kasvavien ränstyneitten peltosarkojen laidasta alkoi harvahko haka, jossa siellä täällä hohti valkoiselta hiljan sahattu kannonpää. Maa oli kuivaa, se kuului vaalean harmaana kissankäpälien, rönsyjen ja varpujen välistä ja täytti ilman poutaisella laitumen tuoksulla. Kylä lähenei, tien mutkaan vilahti jo etäältä Siintolan siniharmaa pytinki laajojen suoviljelysten takaa, lahden pohjukan ja kuusia kasvavan riihimäen välitse.

Siina ja Johannes olivat vaiti koko suomatkan, kummallakin oli oma, puoliksi itsetiedoton tunnelmansa. Maa koveni vihdoon ja he tulivat riihen eteen, josta näkyi vaalea päärakennus, ikäänkuin äkkiä aivan lähelle siirtyneenä. Näkyi pääty ja takaseinä, ei yhtään ovea, akkuna akkunalta vain päästä päähän. Kivijalka jäi kirsikka- ja omenapuiden varjoon.

Siinä on Siintola.

Siinä nyt oli Siintolan talo ja tuossa, juuri puutarhanaidan vieressä sen isäntä otti muutamia askelia ja taas seisahti. Väki korjasi heinää, ja Siintolan isäntä pysyttelee kiireempinä aikoina työmaalla, ainakin jossain sen läheisyydessä. Sileäksi ajelluilla kasvoillaan vaisu ilme, joka helposti muuttuu hyväntahtoiseksi, hän liikuskelee talonsa tienoilla, ei ole juuri koskaan kotona, mutta ei kotoa poissakaan. Hän on miettiväinen ja sopuisa mies, mutta tarkka, tarkka... Että "Siintolan äijä" ryyppää aikalailla, sen tietää renkikin, mutta missä ja koska, sen tietävät vain muutamat mäkitupalaiset, tuollaiset kuudennella kymmenellä olevat ukot ja akat, joilla on pirtti ja perunamaa; joiden toimista ei oikein tiedä, mutta jotka kumminkin pysyvät sulilla ja hengissä ilman vaivaisapua. Siintola on heidän mieluinen vieraansa. Hän juo usein kahvia mäkituvissa. Mutta tarkka hän on. Kas kuinka hän askelia ottaessaan katselee maahan, mutta seisahdettuaan silmäilee maailmaa laajemmaltikin...

Siintolan isäntä kantaa arvokkaasti sen pikku huomion, jota hän samoin kuin koko talon väki talon ulkopuolellakin liikkuessaan herättää. Hän ei ole vähääkään herrastunut, mutta hän on siisti ja mukava mies, ei kiellä mielellänsä, jos häneltä jotain pyytää, mutta tahtoo vähin unohdella, mitä noin sivumennen on tullut lupailleeksi: puukuorman tai olkilyhteen. Aikojen päästä pyytäjä ilmestyy kyökkiin, ikäänkuin muistuttaakseen annettua lupausta. Emäntä rätisee jotain isännälle. Isäntä katsoo veikeästi hymyillen vieraaseen: "kylläs ymmärrät vaimoväen". Alkaa sitten hyväntahtoisesti kinailla, vieraan antaessa äänettömän kannatuksensa. Mene siinä sitten huomauttelemaan puukuormista...

Siintolan emäntä on vain hiukan lihavampi kuin tavallinen töllinemäntä, harmaaihoinen ja tavallisissa oloissa väsyneen näköinen. Hänen ilmeistään ja äänestään ymmärtää, että häntä alati kiusaa tämän maailman turhuus ja auttamaton typeruus. Joskus hän sanookin sanansa, hänen sisällään rupee käymään ikäänkuin jokin kone, joka tahdottomasti tärisyttää kasvojen lihaksia ja panee silmät liekehtimään. Kone käy aikansa kuin soimaan viritetty kello saaden koko uneliaan ympäristönsä ankarasti värisemään ja jättää lakattuaan korviin aaltoilevan jumotuksen. Hän on täällä kotonaan, sillä hän on Siintolan tytär, isäntä on muualta kotoisin.

Tyttäriä on koulutettu, salissa on fortepiano ja kamarissa telefoni. Tyttärillä on jo kauan, ainakin viisitoista vuotta ollut hatut. Suunnilleen yhtä monta vuotta sitten vanhin heistä toimitti Peltomäen Johanneksen kouluualalle.

Tällaisia kuvia väipähteli Siinan ja Johanneksen mielessä, kun he tallin ohitse tulivat pihaan, kyökin portaitten eteen. Kummallinen vetovoima oli Siintolan koko väessä. Johanneskin kotona heitä ivaili ja oikein lämpeni kuvaillessansa itsekkunkin heidän luonteensa piirteitä. Ja Siina itse oli useamman kuin yhden kerran jäänyt siintolaisten rattailta silloin kun oli toivonut niillä pääsevänsä. Mutta siitä huolimatta äiti ja poika nytkin taas kauniina suvi-iltapäivänä saapuivat Siintolaan, mieli kummallakin kyläviireessä.

He menivät sisään avoimesta kyökin ovesta. He olivat aina sitä tietä kulkeneet samoin kuin kaikki muutkin tutut ihmiset, sillä isonkuistin ovea ei käytetty muulloin kuin juhlatiloissa. Se narisi pahasti avatessa niinkuin vanha olento, jota suotta häiritään. Ja kun siitä pääsi sisälle, joutui saliin, jossa sorvatut huonekalut seisoivat paikoillaan ja sanoivat oudolle tulijalle: "Niin, tässä me seisomme,

olemme jo kauan seisooneet." Siellä sai turhaan yskiä ja liikusella, ei kukaan tullut.

Tosin ei kyökissäkään nyt ollut ketään, mutta siellä tuntui talon elämä. Laajan hellan alla lekutteli tuli, pata suitsutti ruuan lemua ja karpäset kävivät myrkkylautasella. Viereiseen asuinkamariin oli ovi raollaan ja sieltä tulvi ompelukoneen rätinää. Kun se lakkasi, kuului vain pienen seinäkellon naksutus, kunnes vanhimman tyttären ääni kysyi jotain joltakin, joka taas oli seuraavassa kamarissa. Mitään vastausta ei tullut, ja ompelukone rupesi uudelleen rätisemään.

Siinan ja Johanneksen välillä oli matkalla vallinnut leppeä suopeus, Siina oli täysin sieluin kokenut sitä, mitä tuntee rakastetun olennon läheisyydessä. "Nyt on Johannes tuossa, ja siitä tulee tuomari, kiitos Jumalalle, että se on noin terve ... nyt se on kotona, tuossa minun vierelläni, menemme Siintolaan..."

Mutta kyökkiin tultuaan meni Johannes rohkeasti kamarin puolelle ja jätti Siinan siihen, meni niinkuin se, joka tulee kotiinsa ja heti kiiruhtaa paikkoja katsomaan. Vaikka Siina siis jäi yksin, tuntui hänestä siltä, kuin olisi talossa kaikilla kiire ja hän tullut sopimattomaan aikaan, ollut hiukan tiellä. Kellon käynnistä, tulen risahtelusta, vieläpä karpästen surinasta hän oli sellaista kuulevinaan. Mutta hän ei ollut sitä itsekseenkään huomaavinaan, katseli suopein silmin ympärilleen, liikahteli varovasti paikasta paikkaan ja odotteli. Portailta lähestyikin kuuluvin askelin kimakka hyräily, sieltä tuli keskimmäinen tytär Alma, kädessään jokin tuoppi, jonka lasi matalan säilikön päälle, antoi kättä Siinalle ja sanoi: — "Onpa korpimaalasiakin." Vaikka hän kätellessään pysähtyi, ei hänen käyntinsä tahti siitä sotkeutunut, vaan jatkui taas hellan ääreen, jossa hän raotti padan kantta, kohensi tulta ja kimakasti yskäisten (sen yskähdyksessäkin oli sellainen hieno värähdys) kehoitti Siinaa menemään kamarin puolelle. Siina ihan huojutteli ruumistaan, kylässäolon tunne ilmeni silmissä ja kasvoilla, kun Alma hääri sinne tänne, käväisi välillä ruokakammiossa ja mennessään sinne kysäisi jotain Siinalta. Vastatessaan tämä nousi ja puhellen lähestyi kammion ovea. Mutta silloin Alma jo tulikin sieltä pois ja meni hellan ääreen. Vähän päästä hän jälleen lähti ulos ja kehoitti silloin uudelleen Siinaa menemään kamarin puolelle. — —

Siina jäi taas yksin ja tunsu ympärillään suuren talon hengen, jota hän näytti kuuntelevan niinkuin jotain kaukaista ääntä kesäyönä. Avoin katse siirtyi paikasta toiseen pitkin tummenneita seiniä, ovia ja uunin kaakeleita, kunnes se jäi kiinni uunin ja lattian rajaviivaan, odottamaan kevyttä huokausta, joka ilmaisi, että ajatus oli samalla tavalla seisahtunut. Johanneksen ja vanhimman tyttären keskustelu oli painunut salia kohden, josta alkoi kuulua yhdellä sormella lyötyjä pianon kilahduksia.

Nuorimman tyttären Elman ääni lähestyi, käsi avasi jo kyökkiin aukenevaa ovea, mutta hän puhui vielä jotain taakseen kamariin päin.

— Älä vaan soitakaan, Iines, tule tänne, huusi hän ja viittoi etusormeaan koukistaen. Nyt hän käänsi kasvonsa ja silmänsä Siinaan päin. Niillä oli jo valmiina hymyilevä ilme, niin ettei hänen tarvinnut sitä vähääkään muuttaa tervehtiessään. Hänkin meni keittiön ääreen, otti kauhan, nosti vellipadan kantta ja rupesi ryytämään. Hän oli käynyt seminaarin, oli tanakka ruumiiltaan ja tarmokas puheiltaan. Siinasta hän ei näyttänyt paljoa perustavan, sanoi vain ohi menen yli olkansa, mieli täynnä jotain tärkeämpää:

— Olettepa te kukkasiakin löytänyt.

— Toin sulle; aattelin että jos rupeisit miniäkseni, vastasi Siina innostuneena sukkeluuteensa, jonka Elma kuitenkin painoi alas vaitiololla. Siinan kasvoille jäi ajatukseton hyväntahtoinen ilme, hän unohtui katsomaan pihamaalle, sen ylälaidassa olevaan pirttirakennukseen ja alastomiin portaisiin. Vasen käsi orvokitupsuineen lepäsi pöydällä naputellen kevyesti. Sormet vuoron perään jättivät kukat pöydälle ja taas nostivat niitä. Kukat jäivät lopultakin pöydälle, kun Elma ruokakammioon mennessään laushti:

— Menkää kamarin puolelle, älkää täällä istuko.

— Täälläpä sinäkin olet, virkkoi Siina. Mutta juuri kun Siinan piti yrittää taas Elman perässä sinne ruokakammion ovelle, tulla sipsahti kamarista korea herrastyttö kevyin askelin kuin nuori varsa. Hän hymyili nätisti ja epäröi hiukan, pitikö antaa kättä vai eikö. Hän antoi sitten kättä ja katsoi Siinaa niinkuin olisi ollut tästä hyvin onnellinen.

— Kukas se tyttö onkaan ... minä tunnekaan, puheli Siina myös suopeasti hymyillen.

— Se on nyt meidän nuorin, sanoi Elma.

— Vai niin, mutta pian se sitten onkin kasvanut, kun en ma vuottakaan ole poissa ollut ja sill'aikaa on noin koreaksi kerinnyt, pakisi Siina ja tunsu viehättyvänsä tyttöön.

Mutta tyttö pyrki muihin asioihin:

— Ai kuinka kauniita orvokkeja, huusi hän äänellä, jonka väristä huomasi, että hän oli oikeitten

herrasväkien lapsi. — Saisinko minä yhden?

— Ne kuuluukin olevan miniän kukkasia, sanoi Elma ja siirtyi kylläisin askelin luo.

Tytöllä oli jo yksi kukka povellaan ja käsin sitä hellien hän hyppelehti pois Elman pistopuhetta paeten.

— Ines, huusi Elma. Ääni sisälsi muutakin kuin moitteen. Siinaan kyllästyneenä hän melkein työnsi tämän kamarin puolelle.

Vähän päästä alkaa ilmassa tuntua kahvin lemua, sellaisen ison talon vieraskahvin, joka lemahtaa vallan toisenlaiselta kuin Siinan oma kahvi siellä kotona. Siinan mieliala kohoo. Salista rupee kuulumaan nyt oikeata soittoa ja jostain salintakaisesta kamarista tulee vastaheränneen näköisenä emäntä ja tervehtii tuttavallisen välinpitämättömästi. Hän on ilmeisesti hyvällä päällä, alkaa itse järjestellä tarjotinta kamarin pöydälle, liikkuen hiukan väsynein askelin ja siinä sivussa aina suopeasti tutkaisten jotain asiaa Siinalta. Siina viihtyy oikein hyvin. Mitä hän siellä salissa tekisi, mitä hän soittokoneen näkemisestä kostuisi, vanha ihminen.

* * * * *

Mutta nyt on jo kahvit aikoja juotu, ja Siinan sielun sisimpään pyrkii tieto, ettei hän tule olemaan yötä Siintolassa. Puhelu emännän kanssa alkaa olla sillä asteella, jolloin se väsähtää. Siinan ainoa tuki on se, että Johannes on nuoren väen kanssa hävinnyt jonnekin. Vain vanhin tytär, Hilma, joka vieraista huolimatta jatkaa jotain omaa hommaansa, kulkee silloin tällöin Siinan ja emännän ohi. Siina on jo kerran yrittänyt laskea sille jotain leikkiäkin, mutta on saanut äreän vastauksen. Hilma on kookas ja järkevä ihminen, kasvoilla itsevaltiasta tyytymätöntä ilmeä. Hän sanoo kaikki sanottavansa tuskastuneen moitteen muodossa.

— Tarvitsee lähteä, jos kerran mennään, ei yöllä mihinkään mennä, tiuskaa hän ohi mennessään, saaden vanhan Siinan äkkiä nolostumaan.

— Mitäs sitä minulle sanot, en suinkaan minä lähde, vastaa emäntä, ja Hilma menee menoaan.

Jos nyt olisi kuunnellut viereisestä huoneesta, olisi ensin kuullut Siinan kysyvän supahduksen ja sitten emännän sanovan selvällä äänellä:

— En minä tiedä, mitkä huvit niillä on kirkolla...

... Nuoret tulevat sisään, ja vieras neiti Ines sanoo:

— Täti, me mennään palokunnan juhliin, pääsemmekö?

— Vaikka olisitte jo aikoja menneet, vastaa emäntä ja lähtee kyökin puolelle, josta huutaa:

— Näkee Hanneskin siellä pappilan väen, kun ne sitä aina kyselevät.

— En minä vaan lähde semmoisiin juhliin, sanoo Elma ja lähtee saliin päin. Vieras neiti ja Johannes näyttävät noloilta, vieras neiti lähtee lopulta Elman perässä ja jää sille tielle...

— Niin, kyllä mar minä tästä kotiin menen yksinkin, ei suinkaan siellä satamaankaan rupea, sanoi Siina katsoa kurkotellen ulos ikkunoista.

Johannes, joka ei voinut sietää tarkoitettavia lauseita, sanoi suoraan äidilleen hiukan vihaisesti:

— Olette yötä, sillä siitä pääsette.

Emäntä, joka viipyi kyökin puolella, ei kai kuullut tätä, koska hän nyt vasta sanoi:

— Ei siellä tänäpäpä sada.

Hän tuli kamarin puolelle ja alkoi toimitella Johannesta vain lähtemään, kun kerran täälläpäin liikkui ja ehkä jo taas pian meni muille maille.

— Niin, ylihuomenna minä lähden, sanoi Johannes.

Siina kuuli sen nyt vasta, ja hänen silmänsä kävivät kosteiksi. Johannes rykäisi tyyliä sen huomattuaan ja lähti saliin, josta Elma punainen kansallispuku yllään tuiman näköisenä kiirehti jonnekin.

Hilmakin, vanhin tytär, tuli siihen hattu päässä, vaippa yllä ja happamin ilmein sanoi äidilleen niinkuin ei Siinaa olisi ollutkaan:

— Antaa Siinan olla yötä täällä, jos hän tahtoo.

— Olkoon vaan, en minä ole häntä kieltänyt, vastasi emäntä ja nauroi.

Lähtemistouhu kiihtyi. Jossain Hilma ja Elma täysissä pukeissa vaihtavat pari tulista sanaa, joiden tuloksena on, ettei Hilma menekään. Hevonen ajetaan esiin ja siihen nousevat ensimmäisinä Johannes ja vieras neiti. Heidän silmissään on toinen toisiinsa kohdistuva outo innostus. Siina huomaa sen kuin salaa, ja tämä huomio karmaisee käsittämättömällä tavalla hänen mieltään, niin että hän silmänräpäyksen ajan tuntee suurta vastenmielisyyttä kaikkia ihmisiä kohtaan. Mutta hän ravistaa sen pian pois, jääden odottamaan sopivaa tilaisuutta lähteäkseen. Hän on kahden Alman kanssa ja kysyy tältä:

— Etkö sinä menekään?

— En, vastaa Alma sellaisella äänellä kuin olisi hänellä joitain ilkeitä mielessään.

Kuorma lähtee liikkeelle. Hilma kävelee ensin, mutta nousee sitten portilla hänkin kärryihin. Avoimesta kamarin akkunasta katselevat lähtöä Alma ja Siina. Siina huutaa jotain sukkelaä äänellä, jonka pitäisi olla leikkisää, ja nauraa hiukan liian kovaa. Alma on sillaikaa mennyt hyräillen pois. Siina näkee lakastuneen kukkavihkonsa akkunalla ja menee kyökkiin hakemaan emäntää, kasvoillaan nauravan itkun himmerrys...

Siina löysi kyökistä isännän ja emännän ja huomasi heti, että he olivat riidelleet, sillä emännän suupielissä tempoili vielä kiukun jätteitä. Mutta isäntä oli Siinalle kovin ystävällinen ja sanoi vielä, kun Siina jo oli ulos tulossa:

— Mihinkä se nyt sellainen kiire on?

* * * * *

Kun kaikki ihmisen asiat ovat kauttaaltaan tuollaisessa vallan pienessä epäsoinnussa, tuntuu suloiselta istua jossain mitättömässä paikassa ja ajatella, että nyt tällä hetkellä ei yksikään ihminen osaa aavistaa tätä kohtaa, jossa olen. Ja noilta kiviltä, puilta ja kannoilta ei tule mitään mielipahaa, ja vaikka maailmassa tapahtuisi millaisia mullerruksia, niin eipä vain hiventäkään muutu se olo, joka täällä vanhastaan vallitsee. Vaikka tullaan ja sahataan metsästä suuret puut pois ja kannot vähän aikaa muistuttavat elävien olentojen katkaistuja kauloja, niin ei tarvita muuta kuin yhden kesän päivänpaisteet, kun sinne raiskiolle jo taas on asettunut oma häiriintymätön sävynsä. Ihminen, joka tulee sinne itkien, voi jo hetken päästä saada kummallisen halun nauraa, noin vain ilman asian aihetta vääntää kasvolihaansa niin että syntyy oikein välittömän naurun ilme. Ja mieltä ihan ärsyttää, kun ei saavuta kyllin tehokasta ajatustakaan tulkitukseen kaiken sen rajatonta mitättömyyttä, jonka keskeltä on metsään paennut. Hymähtelee, melkein vääntelehtii ajatellessaan kaiken sen noloutta, jonka antoi häiritä mielensä viihdyttävää tasapainoa.

Ja kuivunut maa suitsuttaa lääkitsevää lemuansa ja jossain suhahtaa heikosti tuulenväre sen merkiksi, että ihminen on jo aikoja unohtanut sekä itkunsa että ne kiihtyneet ajatukset, jotka sitä seurasivat. Hän jo hyräilee ja silmissä viipyvä tulehdus vain lisää hänen tunnelmansa hempeyttä. Ja luonnon voimakas alkuhenki tuudittelee häntä yhä syvemmälle siihen ajattomuuteen ja asiattomuuteen, joka kaikessa olevaisessa on pohjimmaisena, ja jonka täällä tajuaa heti tultuaan, mutta joka metsänlaidassa jo rupeaa hukkumaan ajan ja asiain aallokkoon.

Kun pieni purtilo lahden tyvenestä joutuu avoveden laitaan, tyrskähtää se vettä täyteen. Se ei uppoa, mutta luovii ikänsä vesilastissa. Joku lapsi, jonka toiveissa ei vielä ole mitään asiallista, voi nähdä sen vaivan että vetää purtilon maihin, kaataa veden pois ja uuttelee sitä sitten lahden tyvenessä.

Lapset ahertelevat mieluummin sellaista, josta ei ole hyötyä.

* * * * *

Tämä ei kuulunut kertomukseen, vaikka tulikin puheeksi. Piti jatkaa siitä, kun Siina itki siellä kannon päässä istuessaan. Itkun syy oli tietysti niin henkilökohtaista laatua, että tuntuu tympeältä mennä sanomaan, miksikä sitä luulee. Mutta Siintolan Hilma, se tytär sen kyllä olisi sanonut, jos olisi ollut näkemässä. Olisi tullut ja mennyt ja moneen kertaan tuskitellut: "Kuka teidän mielenne sitten tietää, olisitte ollut yötä, eihän teitä kukaan pois käskenyt..."

Aikansa istuttuaan Siina huokasi ja lähti keventynein mielin. Matkan kuluessa ilma pimeni, ja pohjoinen taivas meni pilveen, niin ettei enää voinut erottaa lehtimetsäin vihreyttä. Luoteessa näkyi auringon jälkeen kuin punaista sauhua.

Autioitten tölliien kohdalla lenteli lepakoita, ja Siina oli aina vähän päästä tallaamaisillaan

sammakoita, joita hyppeli poikki tien. Taivaalla näyttäytyi silloin tällöin kuu ja sen läheisyydessä yksi tähti. Kaikki lähestyvän syksyn merkkejä.

Päästyään pirttiinsä lukkojen taakse Siina keitti itselleen kahvin. Senjälkeen hän istui kauan pöydän ääressä katsellen ulos suurentunein silmin. Siinä tuli yhtäkkiä mieleen poissaolevan Johanneksen ylihuominen lähtö. Mutta kun vain tuijotti yhteen kohtaan, niin ei sekään ajatus saanut valtaa, se vaihtui siihen, että Johannes nyt on siellä juhlassa. Kuin Siinan itsensä huomaamatta valuivat sitten ryppyisiä poskia pitkin jälkikyöneleet, tulkiten tyyntyneitä ajatuksia, jotka enimmäkseen olivat entisten aikojen muistelemista...

Elon virta vilahtelee

Nyt vielä aikojen päästä muistan elävästi sen tunteen, jonka vallassa olin eräänä joulukuun aamuna, kun heräsin asunnossani Helsingissä yhdessä Nannan kanssa... Se oli epämääräistä aavistelevaa pelkoa jostakin joka lähestyi. Herkkätuntoiset ihmiset kokevat sitä usein, etenkin jos hyvä onni ilman nähtävää syytä pitemmälti heitä suosii. Niinkuin joskus loppukesällä, kun ihana pouta päivä päivältä yhä jännittyy, niin että koko huikaiseva avaruus on täynnä kuumaa, hienoa, väräjäväää sädettä; voi silloin yht'äkkiä tuo ääretön pilvettömyys tuntua kaamealta, niinkuin sen polttava hymyily olisi jonkin häikäilemättömän intohimon pakottama. Tai kuvitelkaa tainnuttavaa hyväilyä, joka vähitellen käy yhä arveluttavammaksi, kunnes ilmenee lopullinen tarkoitus: kuristaminen.

Tuollainen nimettömän vaaran lähestyminen vaikuttaa toisaalta kuin hienon-hieno stimulus. Sillä kertaa, josta tässä on puhe, minä pakenin sitä sisämaahan toivoen, että saisin sinne tiedon lähestyvistä tapauksesta, jonka tulosta olin aivan varma, vaikka en aavistanutkaan miltä taholta se tulisi. Mutta sitä ei kuulunut sinne, päinvastoin kaikki pikku tapaukset lisäsivät odotuksen sähköä. Istuessani siellä tammikuun päivänä eräällä ladonovella tunsin tosin hetkeksi vapautuneeni tuosta kammottavasta, se tuntui hetkeksi jääneen ympäröivien metsien ulkopuolelle, mutta tuollainen vapautuksen hetki antoi minun vain selvemmin tajuta koko painon suuruuden, varsinkin kun ymmärsin, että se taas kohta tuli laskeutumaan ympärilleni. Mikä on tuo paino? Kykenemättömyys onnen pitämiseen, onnen tuoma tuska.

Mitä voimakkaammin tällöin elää puhdasta aistielämää, sitä helpompaa on unohtaminen. On varottava hetkeäkään seisautumasta, ettei tulisi katsoneeksi taakseen, mitä seuraa kintereillä. On odotettava jotain suurta vapauttavaa seikkaa. Jos sellainen tulee, seuraa tyyntymys ja rauhallinen olo, juoksu päättyy turvalliseen paikkaan, jossa ei ole ketään. Tapahtuu täydellinen, suloinen seisahdus koko elämän menossa. Sellaista olen nyt kokenut.

Kun näet sittemmin kävelin katua toistaen älyttömästi sanoja: "Nanna on kuollut, Nanna on kuollut!" — tuntui tuo näkymätön hyväilevä kuristus hiljallensa kirpoavan. Katsottuani hyvin kauan yhteen kohtaan liikutin jäseniäni, käänsin silmäni muualle ja näin ympärilläni paljon pieniä yksityiskohtia, jotka kummallisella tavalla tuntuivat olevan peräti tärkeitä tämän maailman kaikkeudessa. Kustakin tällaisesta pikkuhavainnosta alkoi ajatussarjoja, jotka lyhyessä ajassa kutoivat vahvan verhon sen eteen, mikä juuri on päättynyt, ja kiinnittivät sisäisen katseen uusille aloille, johtivat sielun ja mielen uuteen alkavaan kauteen...

Aikaiset aamuhetket oli vietetty minun asunnossani. Ensin oli oltu Seurahuoneella tanssiaisissa. Jo sinne mennessäni olin tuntenut vahvaa nimetöntä onnea ja tyydytystä, joka sitten lisääntymistään lisääntyi. Aluksi johtui ehkä iloni siitä, että istuessani iltahämyssä asunnossani olin tullut ajatelleeksi vanhempiani, päättänyt aikaisin aamulla lähteä sinne metsiin heidän luokseen, pitkän matkan taakse, tullut tästä päätöksestä malttamattomaksi ja lähtenyt illalla tanssiaisisiin yötä kuluttamaan, aamua odottamaan. Melkein heti sisään tultuani näin toisella puolen salia Nannan. Hän oli taas tullut maalta kaupunkiin, ja nyt olimme molemmat tulleet tänne tanssiaisisiin. Mieleni ailahti lämpöiseksi. Tätä siis oli se edellä vallinnut nimetön onnellisuuteni aavistanut.

Me emme rientäneet toistemme luo, katsoimme vain toisiimme emmekä kiirehtineet. Yleensä olimme sangen vähän puhuneet toistemme kanssa. Emme puhuneet mitään silloinkaan maalla tanssiaisissa, kun ensi kerran tapasimme, tai jos aluksi puhuimmekin jotain mitätöntä, niin emme kumpikaan kuunnelleet mitä sanoimme. Erään kuusi Aidan takana syleilimme ja jo ensimmäisissä kosketuksissa syntyi meidän välillämme monta sanatonta sopimusta, ja ihanaa on, ettemme koko aikanamme niitä hiventäkään rikkoneet.

Me emme tavanneet usein, se oli meidän pelastuksemme, emmekä milloinkaan sopineet kohtauksesta. Meidän suhteemme oli intohimoinen, mutta se oli ikäänkuin aineeton, meidän ei tarvinnut ponnistella pidättyäksemme ruumiillisuuksista. Milloin jouduimme kosketuksiin, olimme

tosiaan niissä avaruuksissa, joista runoilijat puhuvat, ja kun sieltä palasimme, kiiruhdimme eroamaan. Hyvästimme olivat aina lyhyet.

Tällaiset suhteet ovat harvinaisia, mutta niitä on, sen tiedän. Ne ovat vaikeita siitä syystä, ettei niissä enää ole mitään kehittymisen varaa ylöspäin, ja kauhistavaa on kuvitellakin pudottavan alas sellaisesta korkeudesta. Me olimme ehkä hiukan voimattomia, sillä ainakin minua, ja arvattavasti meitä kumpaakin, alkoi oudosti painostaa tuo valtava korkeus, vaikka kohosimmekin sinne vain silloin tällöin. Meidän sisimmässämme alkoi kuulua ääniä, jotka kysyivät, milloin ja minkälainen oli loppu oleva. Me lykkäsimme vastaamisen, ja vastaus tulikin sitten ulkoapäin jotenkin pian ja sellainen kuin se tuli...

Olimme siis Seurahuoneella, ja kaikki oli järjestetty kuin meitä varten, siellä oli myöskin Peltomäki morsiamineen ja Aartio. Nanna ja minä kohtasimme toisemme heidän seurassaan keveästi ja kiihtymättä. Aloimme viettää yötä yhdessä heidän kanssaan ja kaikki sujui hyvin. Odotimme hetkeämme, joka oli tuleva.

Kun sitten neljännellä aamutunnilla siirryimme meille, alkoi seuran yhteishenki laimentua. Muisteltiin pitkät tuokiot Hakalaa, Verneria, omituisia iloista miestä, joka nyttemmin oli hävinnyt jonnekin. Joku tuli siinä yhteydessä maininneeksi yleisnimen *nainen*, ja tämä hairahdutti Aartion pois tahdista. Hän rupesi puhumaan naisesta ja kertoi, että ihanin nainen, minkä hän oli tavannut, oli eräs torpantyttö maalla. Hänelle tuli halu puhella yhä enemmän samasta torpantytöstä ja antaa meidän aavistella yhtä ja toista. Kuinka hän ei ollut katsellut koko tyttöä muuta kuin yhden ainoan illan jossain tanssipirtissä ja sitten yön...

Tämä Aartion pakina oli ainoa soraääni koko yhdessäolomme aikana. Peltomäki, jolla on tarkat hermot, tunsu sen heti, nousi ja lähti morsiamineen. Aartio seurasi heitä. Me jäimme Nannan kanssa häikäilemättä sisälle, ja minun on mainittava ystäväieni kunniaksi, että he olivat kyllin kypsiä ollakseen tekemättä mitään toverillisiä huomautuksia.

Me jäimme kahden. — — —

Minä olin horjahtamaisillani, mutta Nanna ehti estää sen. Hän kysyi:

— Eikö sinun jo tarvitse lähteä?

— Kyllä, kyllä minun tarvitsee jo. Minä lähden heti, mennään yhdessä. Odota, minä järjestän vähän.

Tulin työhuoneeseeni, muutin pukua ja asetin laukkuuni muutamat pullot, jotka olin ottanut mukaani Seurahuoneelta. Nanna oli sen ajan yksin toisessa huoneessa. Kokosin vielä lehden joulunumeroon tulevat kirjoitukset yhteen ja vein eteisen pöydälle. Sitten huusin Nannaa ja me ajoimme aamuhämyssä ensin yhdessä hänen asunnolleen, josta minä jatkoin yksinäni asemalle.

Päivä oli tyven ja pilvinen, jommoisia usein on juuri joulun edellä, kun ihmiset valmistuvat juhlaan. Suloisessa puoliuudessa minua vietiin pois päin, iltaan asti. Olin menossa maailmasta toiseen ja näiden maailmojen suuri erilaisuus vaikutti sen, että taakseni jääpä tuntui lapsellisen kauniilta ja liikkumattomalta niinkuin jokin epämääräinen unelma.

Matkalla oli pieni kaupunki, jossa olin yötä. Makasin koko yön illasta aamuun asti vitivalkoisessa perhevuoteessa ja tunsin jälleen matkalle lähtiessäni itseni tyveneksi ja vahvaksi. Ohi kiitävä maisemakin ikäänkuin vahveni, sain kuin syliini nuo mäet ja kuusikot ja tunsin kasvoillani tuoreen puhtaan ilman. Joku osa minun olennostani, joka kauan oli nukkunut, alkoi heräillä ja tajuta vastaan tulevia vaikutelmia. Lapsuus, Hilja... Olin ollut isää ja äitiä kohtaan kiittämätön poika: en ollut käynyt heitä katsomassa moneen vuoteen, en nähnyt niitä paikkoja, joissa lapsena liikuin, jonka vuoksi ne nyt tuntuivat kumman pieniltä, ikäänkuin vanhuuden kutistamilta, aidat, veräjät ja asumukset. Matalan, sumean taivaan alla siellä täällä kyyrysillessäni pieniä töllejä ja niiden välillä nöyrästi luikertelevia polkuja. Sameat ikkunaruuudut, jotka hievahtamatta katsovat vaisua iltapäivää, luovat mieleen pienen elämän perussäännön: hiljaa, säästään ja varovasti. Kun vaate rikkuu, niin se paikataan, mutta jollei ole mitään tehtävää, ei sytytetä tulta, vaan istutaan hämyssä tai pesänloimossa. —

Tie, kaitainen ja mutkikas ura piirretty hankeen, kiertelee aidan vieruja ja painuu välillä matalaan sekametsään. Pienet näreet kummine lumikuvioineen ilmaisevat hämärän metsän ajatusta, joka on pysähtynyt paikalleen; syvä liikkumattomuus, jossa tumpelin helinä kiirii oksien alitse pimentoihin ja yhtyy siellä aaltoilevaan hiljaisuuteen. Tutut veräjääukot, kujanteet ja metsämoisiot tuovat mieleen yhden ja toisen pikkutapauksen muistin syvyyksistä, jossa ne ovat säilyneet niinkuin hämärä kajo jostain entisestä elämästä. Päivä on juuri paraiksi laskenut, silmä lakkaa tekemästä asiallisia havaintoja, ajatus raukenee iltaa aavistaen, kääntyy sisään päin: Missä olenkaan ollut? Tässä minä nyt ajan kujaa...

Kun tulin aidan kulmaukseen, josta meidän tölli peltoineen näkyi, huomasin, että joen uoma oli paljon syvemmällä, kuin muistissani olin kuvitellut. Havua kasvava vastaranta kohosi kuin tunturin rinne, tausta, jota vastaan meidän katonharjat ja savupiiput piirtyivät. Uoman alimmista puista näkyi tähän vain tuuheat latvat. Siellä on näkymättömissä monimutkainen myllykolu, kokonainen kohiseva maailma lapsuuden ajoilta. Kolun tuolla puolen ylhäällä penkereellä on naapuriasumus, Jokela, Hiljan koti. — —

Saunanovesta leiskuva loimu leikki viimeisten päivänvalon jätteiden kanssa oven edessä lastukkaalla, jossa isä hakkasi lepänrankoja. Isä tirkisteli outoa hevosta, reestä noustuani hän lopulta tunsu minut, kun sanoin terveisiä Helsingistä ja kysyin oliko äiti kotona. Isä sanoi ilosta värähtävällä äänellä, että äiti taisi olla pirtissä, ja jatkoi hakkuutaan. Musta polku lähti lastukkaalta johdattamaan minua pirttiin.

Kun porstuan palkit kolahtivat, kuului sisältä lyhyt supatus ja kahvikupit helähtivät. Minä tiesin, mitä se merkitsi, avasin oven ja näin pesävalkean valossa pöydän ääressä kaksi naista, toinen nuori ja kukkea, toinen, äitini, vanha ja kovin ryppyinen. Kumpikaan ei näyttänyt minua tuntevan, äiti katsoi suurilla sumentuneilla silmillään, kunnes minä levollisesti käskin hänen vetää kupit esille vain, sillä kyllä sitä nyt oli tarjottava.

Jassoo, sanoi hän silloin pitkään, — kun minä aattelin, että se on taas se Ville...

Ja sitten sitä puhetta, sitä puheen ja naurun paljoutta, jolla hän koetti hämmentää itsepintaisesti esiintulevia kyneleitä. Ääni tahtoi väkisinkin pettää, kaikki rypyt hänen kasvoissaan elivät, ja kun minä sanoin jotain, vavahteli pää ja huulet liukkuivat. Sitten hän taas kiepsahteli edestakaisin villaliiveineen ja tallukkaineen, kaatoi kahvia, puhui ja naurahteli.

Nyt hän huomasi, etten minä vielä ollut tervehtinyt vierasta. Hän vaikenä ja silmäsi meitä kumpaakin tutkivasti.

— Ei se tunne enää, sanoi hän sitten, iskien silmää vieraille, joka pysytteli hiukan varjossa.

Mutta ei tarvittu muuta kuin että vieras tähän hymyili ja sai kuopan poskeensa, kun minä jo tunsin Hiljan. Mutta millaiseksi hän oli tullut! Kasvanut suureksi, hiukset vahvistuneet ja povi täynnä rintaa. Lämmin ilo sykähti meidän tervehtiessämme, ja kun äiti yhä puheli riemussaan, saimme me aiheen hymillä keskenämme. Kun minä silmäsin hänen vartaloaan, kuunteli hän tarkasti äidin puhetta, kohensi hiukan ryhtiään ja korjasi kaulahuiviaan. Vähän päästä hän pikaisesti vilkaisi minuun ja osui näkemään suoraan minun silmiäni pohjaan. Ja äidin tietämättä, mitä suuria tapahtui, olivat erovuodet meidän väliltämme jo aikaa hävinneet, me olimme lähellä toisiamme, kuin yhdeksän vuotta sitten...

Hilja nousi silmät kirkkaina lähteäkseen.

— Tulkaa vihtomaan vaan ja ota poika kanssa, sanoi äiti ja lisäsi minulle: "Ota sinä lamppuun valkea ja kaada lisää kahvia, minä menen ehtookarjalle."

— Hyväs_ti_, sanoi Hilja ovelta äidin olkapään yli pannen koron viime tavulle.

Porstuassa kuului jo äidin puhelu, kun hän selitti, että oli tarpeetonta hyvästellä niin lyhyttä aikaa varten. — —

Sen tunnelman, joka minut yksin pirttiin jäätyäni valtasi, tahtoisin tulkita hyräilyllä. Lekutteleva pesänloiste valaisi pienen alan ympärilläni, minä tuijotin tuleen ja kuuntelin sen melkein äänetöntä pakinaa. Ja kohta minusta tuntui, niinkuin olisin istunut siinä hyvin kauan, aika oli seisahdunut, sitä ei ollut ollenkaan. Koko ympäröivä maailma oli supistunut siihen paisteisen pesän eteen, tuossa aivan lähellä alkoi musta pimeys kuin itse äänettömyys. Eikä minulla ollut muuta entisyyttä kuin minkä olin tässä istunut, eikä mielessäni muuta ihmistä kuin Hilja, joka äsken meni, niin että viime sana vielä soi korvissani...

Tik-tak, tik-tak. Kello käy peräseinällä ja pesän viimeinen liekki kujeilee sen vakavilla kasvoilla, ikäänkuin tehden pilaa sen ponnistuksista saada aikaa kulkemaan. Nyt liekki sammui ja pimeys laskeutui pirttiin kuin raskas huokaus. Kellon askeleetkin häipyivät syvään äänettömyyteen, ja lyhyen hetken tuntuu siltä, kuin elämä olisi lakannut.

Kunnes pihalta kuuluu läiskähdys, kun äiti lyö navetan ovea kiinni. Jokelassa Hilja ottaa tulta, tavoittaa lamppua sytyttääkseen. Minäkin otan tulen.

Muurin holvissa alkaa silloin liikkua, sieltä tulee esiin pörröinen kissa, vanha Mirri itse, silmät iän sumentamina. Silittäessä se köyristi selkäänsä niinkuin nuorempanakin, se kävi jo heikommin, mutta yhtä sydämellisesti, ikäänkuin se olisi sanonut: "Minä olen jo tullut näin vanhaksi, eikö se iltamaito jo ala kuulua?" — —

Pieni elämä virtaa täällä. Äiti tulee lypsinkiulu kädessä, ja Mirri saa maitonsa kuppiin, jonka minä pienenä olen puusta purastanut. Tulee isä, riisuu jalkineensa muurin holviin, ja kun äiti kaataa hänelle kahvia mustasta pannusta, pyyhkii hän hiestynyttä päälakeaan.

Ilta on, kohta sauna selkiää, ja naapurista, Jokelasta, tullaan meille vihtomaan...

Me oleskelemme pirtillä, emme puhu toisillemme mitään, sillä Jokelassa on äsken sammutettu valkea ja he ovat kohta täällä. Kuuluu jo puhetta ja äiti hymisee itsekseen hääriessään: "tulevat jo". Porstuassa kolahtaa tutusti, ja Hilja vääntäytyy sisään käsivarrellaan arviolta kaksivuotias ihmislapsi, jolla on punaiset posket ja hassun totiset silmät.

— Siin' on sulle poika, sanoo hän laskien lapsen minun eteeni. Minä tunnen punastuvani, aivan kuin hän toisten kuullen olisi viitannut johonkin salaiseen. Pitelen poikaa ja kysyn:

— Mitä ihmettä sinä nyt olet tehnyt? Onko se sinun?

— Minun se on, mutta mitäs sinulla on näyttää?

Poika seisoo siinä huppuihinsa käärittynä. Minut valtaa hetkeksi melkein vastenmielinen nolous, mutta Hiljan silmissä on lämmin hymy, kun hän sanoo:

— Kuka käskee olla poissa niin kauan, että ehtii ihmeitä tapahtua.

Vanhoja naurattaa, ja Hiljan kasvoilla on onnellinen ilme niinkuin sen, joka syystä tuntee olevansa kaikkien rakastama. Hän istuu viereeni ja nostaa pojan minun syliini, painaen sormellaan minua rintaan ja kysyy pojalta:

— Viljo, kuka tämä on, onko se isä?

Poika näyttää terävällä etusormellaan isoisäänsä ja sanoa sihauttaa: "isä".

— Mutta kuka tämä sitten on? jatkaa Hilja. — Onko se setä?

Poika katselee minua silmillään ja suullaan, mutta ei sano mitään, alkaa vain raappia kaulustani ja tempoa kravattiani. Kohta me olemme hyvät tutut. Vähän päästä poika jo nauraa hekotti, kun minä tirkistelin sitä sormieni välistä. — —

Tässä pienessä tutussa piirissä on mieliala jo hyvin herttainen. Hilja on unohtunut minun viereeni istumaan, puhelee siinä kädet helmassa äidin kanssa eikä näytä muistavan, että minua ja poikaa onkaan. Koko hänen olennossaan kuvastuu leuto turvallisuuden tunne. Minä voisin laskea käsivarteni hänen vyötäisilleen aivan hiljaa ja luonnollisesti, kukaan ei panisi siihen huomiota, hän vaistomaisesti nojaisi minuun keskeyttämättä puhettaan...

Vanhat äijät puhuvat pitkää juttua, nyt he nauravat makeasti jollekin käänteelle, jota minä en tullut tarkanneeksi. Se oli varmaan hiukan mehevä, koska äiti leikillään tiuskaisee:

— Menkää nyt jo siitä saunaankin!

Puhettaan keskeyttämättä alkavat äijät riisuutua, juttu jatkuu koko ajan kun riisumme paitasillemme. Minua he eivät paljoa huomanneet, pysähtyivät ulkona kylkiään kyhnytellen ja antoivat minun pujahtaa yksin edellä saunaan aivan kuin ennen pikkupoikana.

Vasta lauteilla kysäisi Hiljan isä minulta, kuinka Helsingissä vihdottiin. Minä selittelin, ja hän alkoi sitten laveasti kertoa, kuinka hän nuorra mieissä oli kanssa kaupungissa vihtonut... — — —

Tuo Jokelan Hilja, jonka nyt näen tuossa aikaihmisenä paitahihasillaan pukemassa poikaansa, oli lapsena minun kasvinkumppanini. Me olimme samanikäiset, emmekä siihen aikaan juuri tunteneet muita ihmisiä kuin toisemme ja omaisemme. Suvisin olimme päiväkaudet yhdessä, istuimme pienessä koskessa kivien välissä ja annoimme veden vilistä yli ruumiimme, kahlasimme sillan alle ja kiipesimme pitkin kammottavia arkkuja, joiden kuvat häilyivät veden kalvossa, ja joille istahti kauniin vihreitä korentoja. Joskus loppukesällä emme hyvässä mansikkapaikassa huomanneet, kuinka taivas meni pilveen ja ukkonen jymähti. Silloin me juoksimme latoon suojaan ja palasimme kotiin vasta, kun iltaurinko välkkyi kastuneissa puissa, ja kylän karja seisoskeli siltaveräjällä...

Nyt oli jo kymmenettä vuotta siitä kun me viimeksi tapasimme ja erosimme melkein vihassa. Olimme silloin viidentoista ikäisiä. Minä kävin koulua ja harrastin suvisin kasvien keräilemistä, hän paimensi lehmää kaukana kotoansa, ja erään paisteisen elokuunpäivän me istuimme yhdessä ladonovella. Iltapäivällä rupesimme jostain syystä telmimään, väänsimme tuntikausia heinissä, niin että hänen hiuksensa lopulta olivat täynnä korsia. Muistan että hän löi ja purikin minua, ja kun minä juoksin pois, jäi hän istumaan ladon kynnykselle, tukka yhtenä pehkona, ja katseli minun jälkeeni.

Minä olin senjälkeen pitkät ajat kulkenut ihmeellisiä teitä, kunnes nyt taas olin täällä. Ja tuossa nosti Hilja pojan käsivarrelleen, nyökkäsi ja sanoi minulle: "Käy nyt meilläkin!" — —

Kun me jälleen olimme omin väin, sain minä vähitellen kuulla, kuinka Hiljan oli käynyt. Hän oli ensin ollut palveluksessa, kunnes hänen äitinsä kaksi vuotta sitten kuoli. Hän tuli silloin kotiin ja sai samalla viikolla Viljon.

— Entä missä sulhanen on?

— Ei ne siitä tiedä oikein, mutta kai se Ameriikkaan meni. Se oli vähän semmoinen maailman mies...

Minä menen maata kamarin puolelle ja olen iloinen, että taas kerran olen päässyt käymään kotonakin.

* * * * *

Taivas alkaa selkiytyä jouluksi. Aamuhämyssä kiiltelee tähtiä sen ohuessa kannessa, joka kaakkoa kohden muuttuu vaalean keltaiseksi; siellä palaa koivuviidan sisällä päivänkoi. Kuu, joka on paistanut ihmisten nukkuessa, riutuu sen valoon kalpeana kuin aamuun unohtunut öitsijä. Pirtissä huomataan, että ulkona on päivä, ja sammutetaan lamppu. Silloin syttyy ikkunaruduille punainen aamukimmellys, joka niin hyvin sopii yhteen tieltä kuuluvan tahdikkaan lumennarinan kanssa.

Mutta vielä kestää pitkältä aamua, ennenkuin päivänryö näkyy. Äiti ja Hilja ovat siksi ehtineet toimittaa leipomisensa, lämpöiset kakut ovat jo kopassa, ja he juovat kymmenkahviaan Jokelan pirtissä, kun ahdetta alas laskevat suurkylän miehet, jotka palaavat saloniitulta jouluheinän hausta. Leveät kuormat lakaisevat tien tasaiseksi ja vetävät hankeen molemmin puolin hienoa viirukkoa. Jossain on tienohessa syvät jalansijat ja kelkanjäljet ristikkäin, siinä on väistetty syrjään kuorman tieltä.

— Jouluruohoa viedään.

— Täytyy vähän viedä, se on nyt jo likellä.

— Niin on ja hyvällä puolella.

— Juu. — Noh!

Kelkkamiehen mielessä viipyy vaikutelma noista heinäkuormista, kun hän nousee ahdetta pienen töllialueen ylälaitaan ja mennä vilkkuu siellä metsänpuolella puiden välissä omaa tölliään kohden, joka on kaukana perämaissa. On jouluaatto, keskipäivä, jossa jo on lähestyvän hämyän aavistusta. Kun mies on ehtinyt kokonaan metsän peittoon, tuntuu hämärä selvästi. Jossain pilkotaan puita. Tuntuu viehättävältä tehdä jotain oikein arkista työtä, juuri vähää ennen kuin painutaan pirttiin saunaa odottamaan.

Ja juuri sillä hetkellä, jolloin höyryävistä saunoista kuuluu vihdan rapsutus, silloin alkaa joulu. Se ilmestyy kenenkään huomaamatta tanhuville, koko vihertävän tähtisen taivaan alle. Muutaman hetken siinä vielä on jotain juhlallista odotusta, silloin kun pihoissa liikkuu saunasta ääneti palaavia ihmisiä. Mutta kun ovet heidän jälkeensä ovat painuneet kiinni, silloin on rauha vihertävän taivaan alla.

Lamput palavat koko yön. Minä istun pirtin keinutuolissa, ihostani lähtee vielä kylvyn lemu. Isä ja äiti hengittelevät sängyissään puolipukeissaan, pöydällä on ruokia. Joulu, lapsuus...

* * * * *

Udenvuoden aattoehto. Äiti on erityisesti kutsunut Jokelan väen meille vihtomaan ja aikoo tarjota heille illallista ja teetä, sillä mehän olimme Tapanin ehtoon Jokelassa. Hilja tuli silloin liina päässä posket punaisina meille ja vei meidät heti siitä paikasta. Hänellä oli potkukelkka, minä painoin hänet siihen ja me mennä vilistimme kauas toisista edelle. Seisoimme kuin kaksi pylvästä Jokelan veräjällä, kun isä ja äiti lopulta saapuivat. Senjälkeen minä en ole tavannut Hiljaa...

Nyt äiti on järjestänyt vastaanoton ja kysyy vieläkö minulla on jotain pullossa ja kuinka sitä tarjottaisiin. Minä käskin hänen tuoda vajaan haarikallisen sahtia ja kaadoin sen sitten täyteen whiskyä. Siitä tuli erinomaista, me teimme äidin kanssa mykkiä eleitä sitä maisteltuamme. Kyllä äijät nyt tietävät saavansa! Vaimoväkeä varten minulla oli makeampaa ainetta ihmeellisessä saviastiassa.

Ennen saunaanmenoa minä tarjosin kaikille pikarilliset. Hilja oli tänä iltana harvapuheisempi, minuun hän ei katsonut kertaakaan. Hänen silmissään ja liikkeissään oli jonkinlaista pehmeätä raukeutta, kun hän otti lasinsa ja alkoi sitten riisuutua. Illallisen tähden menivät naiset tänään ensin, ja äiti huusi Hiljalle:

— Sitäkös siellä hameella teet kastumassa, olette te niin monta kertaa yhdessä vihtoneet, ja kai se jo

siihen ikään vaimoihmisiä nähnyt on.

Mutta Hilja meni jo porstuassa. Me miehet jäimme pirttiin, jossa tuoksui räätikä ja perunakeitto. Joimme kulauksen lämmintä sahtia, ja piippujen kärinä säesti yksivakaista puhelua. — —

Kun kello tuli yksitoista, oli Jokelan äijä jo pari kertaa sanonut minulle, että kun minä olin niin harvinaisen reilu mies, niin olin tehnyt hyvin tyhmästi lähtiessäni sinne kouluihin tutkimaan. Hän oli itseksensä sitä surrut. "Olisit pysynyt täällä ja nainut tuon meidän tytön."

Kun lähdön aika tuli, ei sanottu ollenkaan: "ei mar, pitää tästä lähteä", kuten tavallisesti. Nyt lähdettiin vilkkaasti asiaa puhuen, ihan kuin sivumennen. Hilja otti pannoilta nukkuneen Viljon ja lähti edellä, me äijän kanssa kaulatusten perässä Jokelaa kohden. Äijä nukkui heti, kun minä sain hänet leveään peräsänkyyn, Viljo ei herännyt ollenkaan, kun Hilja laski sen vaarin viereen. Siinä hengittivät isoisä ja tyttärenpoika, toinen harvaan ja raskaasti, toinen nopeaan, tuskin kuultavasti. Kohta kello löi kaksitoista, ja uusivuosi alkoi. Siitä hiukan havahtuen vanha äijä suutaan massuttaen kääntyi seinään päin, veti syvään henkeään ja nukkui vielä sikeämpään. Pikkupoika makasi siinä hänen vieressään pulleat jäsenet riipuksissa, aivan kuin se päivänpaisteessa olisi nukahtanut jonnekin kiven juureen.

Me emme Hiljan kanssa puhuneet mitään, kuten näytti sentähden, ettemme häiritsisi nukkuvia. Me liikuimme varpaillamme ja katselimme toisiamme hymyillen, korvat tarkkoina pienimmällekkin äänelle, ikäänkuin meillä olisi ollut jotain kujetta tekeillä toisilta salaa. Minä hiivin ovensuusängylle istumaan ja rykäisin yht'äkkiä äänekkäästi. Hilja teki ankaran ilmeen ja heristi sormeaan. Seurasi pitkä äänettömyys, minä nojasin lämpimän muurin kylkeen ja katselin tähtiä, Hiljan olennessa oli sellainen sävy, kuin olisin juuri sanonut hänelle jotain, johon hän ei vastannut. Hän meni hitaasti pöydän luo, jonne jäi pitkäksi aikaa seisomaan hypistellen jotain kädessään. Ilmaan meidän välillemme oli ilmestynyt jokin uusi henki, jonka lähestymistä emme olleet huomanneet. Kunnes nyt havaitsimme, ettemme enää hetkiin olleet muistaneet sängyssä nukkuvia lähimmäisiämme.

Lampun nopea surina säesti kiitäviä hetkiä. Ulkona paloi tähtitaivas ja pensaikossa teitten vierillä ja riihien tienoilla hiipivät pakkasyön henget. Siellä kirkkailla hangilla tuntui siltä kuin olisivat vanhat kaukaiset ajat lähestyneet nukkuvaa nykymaailmaa, niinkuin joku vanha kertomus siellä juuri olisi tapahtunut.

Meidän lamppumme oli laajoilla aloilla ainoa, joka paloi. Mutta kun Hilja katsoi ulos, näki hän, että yö oli hyvin kirkas, ja sammutti silloin hänkin lampun. Yön henkien äänetön sähinä tuli meitä lähemmäksi, Hilja tuli hitain askelin, pää painuksissa minun viereeni ja laski äänettömästi kätensä kaulalleni.

Pitkät ajat eri teitä kuljettuamme tapasimme taas kuin sivumennen toisemme tänä yönä tässä tuvassa. Ja ympärillämme kaikkialla levisivät ihanat suojelevat metsät niinkuin asumaton avaruus ja kirkas talviyö, jonka tunnelmaan sisältyivät monet kauniit ihmisunelmat ja -vaiheet aikojen takaa.

Kasvot päin minun kaulaani kuiskasi Hilja: "Minkätähden sinä olet ollut poissa niin kauhean kauan, en minä luullut sinun enää tulevan, se oli hirveätä."

Hän itki hillitysti ja syleili minua kuin olisi pelännyt hukkuvansa. Sen jälkeen ei vaihdettu enää sanaa. Nykyhetken onni, ainoa oikea ja väärentämätön, täytti taas meidän sydämemme, niinkuin tuo äänetön soitanto koko avaruuden tähtitaivaan alla.

* * * * *

Uudenvuoden jälkeisissä päivissä on jotain iloisen arkista. On kuin aurinko taivaanrannalta tirkistäessään iskisi silmää, pirttikellon naksutuksessa on toimeliaampi sävy. On uusi vuosiluku, jota lapset lyijykynällä riipustavat ovipieliin ja kirjankansiin. Uusi almanakka on vielä aivan siisti, sen lehdet rapisevat kuin herrasväestä saatu paperiraha, ja jos avaa sen, niin lehtien valkeus oikein tuntuu silmään. Sieltä näkee kuinka paljon päivä jo on pidentynyt, ja kuinka pitkä on kynttilänpäivään.

Eräänä iltapäivänä tulee sisarenikin palveluspaikastaan käymään. Hänkin on naisistunut ja omaksunut kaikenlaista pientä ja sievää, mistä lienee oppinutkin. Hän on huomaavinaan, että minä olen tullut surullisen näköiseksi. Sinä aikana minkä hän viipty kotona, tuntuu siltä kuin pirtin ilma olisi jotenkin laajentunut, ja minun on huomattavasti kevyempi ollakseni.

Tosin jumalan päivätkin koettavat oloani keventää antamalla auringon kirkkaasti paistaa puhtaille hangille. Saadakseni huomioni pysymään ulkopuolella itseäni lähden jo aamulla aikaisin taivasalle ja teen harkitusti havaintoja maasta ja ilmasta. Poikkeen tölliin ja minut viedään kamariin, jonne jään pitkäksi aikaa yksinäni. Otan pöydältä kirjan ja luen sen kannesta kodikkaan kirjoituksen: *Lauri Kivimäki on tämän kirjan oikia omistaja, joka tämän varastaa, sitä piru rakastaa.* Vahva kotipuolen tunnelma vallitsi minun mielessäni. Laihakaulainen hengeäsiläinen poika oli hyvä lukemaan. Tietysti sen pitäisi päästä koulualalle, koskei sillä kuulu olevan yhtään halua pieneen käsikyntekoon kotona.

Poika nuhjaa äitinsä ohessa ja höpähtelee siinä jotakin. Äiti sivumennen kuulostaa, mikä pojan sisällä palaa, ja sanoo sitten minulle suopeasti;

— Isä toi sille tässä tulkki kirjan kaupungista ja se on sitä nyt lukenut. Lues nyt Myllymäelle ruotsia...

On vielä sahtiakin jäljellä ja siistissä talvipäiväisessä pirtissä joulukuusi, jossa on sanomalehtipaperista leikattuja koristuksia.

Pirtin ja sahdin lämmittämänä minä tulen ulos ja hiihtelen joenuomaa kohden. Kun jo olen matkan päässä, tulee poikakin pihalle takkisillaan, katselee hetken värjötellen jälkeeni ja juoksee sitten kipankapan takaisin pirtin lämpöön.

Minä hiihdän viettävää rinnettä ja näen etäällä siintävän taivaanrannan siinä kohden, missä joenuoma kulkee metsässä. Alimpana näkyy sieltä puolittain puunlatvojen takaa tasasyrjäinen pilvijono, siniharmaa lakeus, joka kuvaa kaukana olevan aukean maailman elämää. Koko sinnepäin etenevä maisema on mahtavuudessaan niin tyven, että tuo etäisydentunnelma varsin vahvana saapuu tänne asti. Kun istahdan sille tutulle ladonkynnykselle, valtaavat mieleni nykyiset asiat, ei herääkään mitään muistojen hartautta.

— Antaa mennä vain, antaa mennä! Minä olen irti, minun on paettava kaikkialta, sillä aina minua etsii jokin. Totisesti, mikä onni olisikaan, jos pääsisin löytymättömiin ja mielessäni kevyesti, itsestään, säilyisi tämä tila. Kun saisi olla ikänsä kaiken sellaisessa ihanassa tiedottomuudessa, joka nyt silloin tällöin läikähtää sieluuni, kun ei yksikään olento maanpäällä tiedä tätä paikkaa, jossa istun.

Viivy nyt tämä mieli, niin kauan kuin vähänkin sopii. Tämä on sittenkin kaiken nautinnon korkein hienostunein hetki, tällaista varten kaikki muu on ollut. Viivy, kohoa. Minä tunnen nämä metsät kuin verhot ympärilläni, kuin suojelevat jättiläisseinät, joiden läpi ei teho se ikuinen, joka siellä ulkopuolella alati ajaa ihmistä edellään. Tunnen, että se nyt jo levotonna etsii minua, kohta se minut tavoittanee. Viivytä, armias, tätä hetkeä! —

Ilma kuulee rukouksen ja muuttuu hämäräksi, jonka suojassa voin siirtyä siihen ainoaan pirttiin, johon nyt tahdon käydä. Sieltä löydän toisen ihmisen, jonka hämy on tehnyt harvapuheiseksi. Äsken lepäsin suloisemmin kuin tiesi koska. Nyt antaa mennä taas. Ei katsota taakse, siellä on se ikuinen.

Myllymäkeläiset eivät näe Jokelasta tulta tänä iltana. Vanha Jokela on talossa päivätyössä eikä tule yöksi kotiin. Arvatenkin siitä syystä on Hilja mennyt aikaisin nukkumaan...

Mutta eräänä iltana ennen loppiaista, kun palasin Hiljan luota ja hiivin pirtissä nukkuvien vanhempieni ohi kamariini, löysin pöydältä kasan kortteja ja kirjeitä. Ne olivat myöhästyneitä joulukortteja ja uudenvuodenonnitteluja, jotka olivat löytäneet tiensä tänne. Eräs kirje oli tällainen:

— Mihin te olette hävinnyt? Olen hakenut teitä pitkin Helsinkiä ja kysellyt kaikilta tovereiltanne. Toivon, että tämä nyt tulee Teille ajoissa. Meillä on nimittäin rekiretki täällä loppiaisenä, minun syntymäpäivänä; ja pyydän teitä tulemaan minun toverikseni. Runar B. pyysi minua, mutta minä sanoin, että olen ja pyydetty.

— Voikaa hyvin ja muistakaa vaan tulla. Minulla on ikioma uusi rekipeitto ja uudet ohjokset. Onnellista uutta vuotta.

Toivottaa — —

Kyllä näki, että pieni itsevaltiatar oli tottunut ajamaan tahtonsa toteen, sillä kirje tuli perille, vaikka osoite oli herttaisesti päin mäntyä. Siinä oli yhden naapuripitäjän nimi alleviivattuna ja erään läheisen kappelikunnan nimi ilman viivaa. Ja ylihuomenna oli loppiaisenä.

Olin kauan valveilla ja kärsin siitä, etten heti voinut lähteä. Kun minun kumminkin oli täältä lähdeittävä, niin tuiki tarkoituksetonta kuin se olikin. Ah, siellä on taas Nannakin. Pian, pian...

Aamulla oli tunnelma arkinen ja äidin vettyneet silmät vain lisäsivät minun intohimoani päästä lähtemään. Aurinko nousi mitä kauneimmin, mutta minulla ei ollut aikaa seurata sen vivahtuksia, koetin kiiruhtaa. Isällä oli paljon hommaa saadakseen kirkkoreen esille, siihen heiniä ja peittoja. Vaikka hän oli muuten hidas, touhusi hän kovasti, kun johonkin lähdeittiin, se oli vanha asia. Äitikin yritti liikkua, mutta ei tiennyt mitä tehdä, koetti laskea jotain sukkelaakaan isällekin, mutta isä vain meni ja touhusi.

Äiti haki uudet sukat, asetteli niitä kääryyn ja puheli:

— Annan vielä edes viimeiset sukat, en minä enää muutakaan voi, käteni ovat jo niin huonot, ettei niillä tee enää mitään, en minä ymmärrä kuinka ne ovatkin semmosiksi tulleet; vaikka kai sulla sukkaa

on, mutta ovat he niinkuin jotain muistoa, en suinkaan minä sua kumminkaan enää näe, kyllä tää jo on mun viimeinen talveni, minä olen jo tullut niin huonoksi — tässä ääni ulahti kimeäksi nyhkytykseksi — mutta tulisit nyt sentään joskus katsomaan jos-häntä elonpäiviä olisi, vaikkei täällä mitään ole, se on jo niin huonoa meidän, mutta saisi edes nähdä. — Hän itki edelleen.

Todella oli äiti kovin vanhentunut, nyt minä sen vasta huomasin. Kasvot olivat aivan harmaat ja kellertävä tukka oli tullut tuhkan väriseksi. Mutta hänen ruumiinsa oli yhtä lämmin kuin kauan sitten, silloin kun hän otti minut selkäänsä, kun porasin kylätiellä tai pelkäsin karjaa. Nyt minä isona miehenä katselin häntä, hän oli jo lapsi, kasvoillaan avuton itkunilme.

Isä tuli hermostuneen näköisenä, joi turkit yllä kahvia ja sitten lähdettiin.

— Et käynyt edes Jokelassa hyvästiä sanomassa, huusi äiti.

— En minä nyt kerkiä.

— Kyllä minä vien terveisiä.

Äiti hyppäsi vantiksille ja pitäen kiinni minusta tuli saattamaan. Näin siinä hänen laihan, suonikkaan kätensä, joka sinersi pakkasessa. Hän seurasi, kunnes isä käski hänen palata kotiin pois jäätymästä. Silloin hän pudottautui tielle ja huusi sieltä hyvästiä.

Oli hyvä aamukeli, tumpeliääni helisi taas lumisissa metsissä. Vastaantulija kuuli sen ensin lähestyvän, sitten taas etenevän, lopuksi se jäi aaltoilevana soimaan hänen korvissaan, säestämään ajatuksen tasaista käyntiä hänen astuessaan yksinäisellä tiellä. Hän astuu pitkän metsätien, huomaa että aurinko alkaa laskea ja pakkaneen kiristyä. Lähestyessään tölliään hän vielä kuulee jotain korvissaan ja muistaa, että häntä vastaan tuli tiellä kaksi miestä hevosella.

Lounaisella taivaalla viipty silloin päivänkilo, kaukana vainion takana näkyy teeriä koivunlatvassa. Jäätynneen ikkunan läpi, ruudunkulmassa olevasta aukeamasta katselee töllin pikkupoika, kuinka aidanvieritietä menee mies. Ja kun mies on hävinnyt näkyvistä, jää poika tuijottamaan punaisena palavaa taivaanrantaa, keksii jonkun tähden eikä huomaa, kuinka pirtti sill'aikaa hämärtyy ja pimenee.

Niin on kulunut tammikuun päivä.

* * * * *

Junavaunussa minä vain kuvittelin huomista iltaa. On satanut lunta, metsä on koristeellisessa asussa ja kuun viimeinen neljännes riippuu taivaalla kuin iso paperilyhty. Tanssitaan tilavassa talvihuvilassa, jossa minä tunnen kaikki huoneet ja komerot yläkerrassakin. Kuulen korvissani sävelen ja otan kasvoilleni sen ilmeen, joka niillä on oleva huomeniltana.

Katson myös ulos pimenevään ilmaan. Sen reunassa näen mustat kaukometsät, joiden takaa tulen. Tulee mieleeni, että isä jo on ehtinyt kotiin hevosineen. Hän istuu äänetönnä pirtissä äidin kanssa, äiti itkee salaa ajatellessaan pitkää talvea, joka on edessä. Hänen mielensä sulaa siinä pehmeäksi, hän kaipaa jotain ihmistä ja kävelee Jokelaan viemään Hiljalle terveisiä.

Hätkähdin. Niinkuin olisi suuri näkymätön hämähäkki lähestynyt takaapäin. Oli paha ollakseni ja junakin vielä pysähtyi. Mutta silloin kuulin takaani kaksi iloista, nauruun helähtävää tytönääntä. Minä tunsin heidät, he olivat menossa samaan juhlaan kuin minä. Täynnä odotuksen hurmaa he kertoivat minulle kilvan, että siellä tulee oikein suuret tanssiaiset —

Illalla sitten tanssittiin suuressa salissa. Tunti kului toisensa jälkeen. Myöhemmin eräällä väliajalla toinen niistä eilisistä tytöistä lauloi. Nanna ja minä istuimme silloin vieretysten ja kaikki muutkin istuivat paikoillaan kuunnellen ja tuntien mikä mitäkin, pieniä mielikuvia jonkin kaukaisen tapauksen piiristä.

Kunnes taas helähti tanssisävel nykyhetkestä.

Viimeisellä kerralla kun tanssin Nannan kanssa, tuntui vähän aikaa siltä kuin olisin käsivarrellani pitänyt jotakin, joka ei ollut lihaa eikä verta vaan ainoasti kaunis, sinertävä hymyily tummien ripsien takaa, suunnaton, liiallinen elämänonni. Unohtin hänet ja koko nykyhetken, mieli meni muualle, niinkuin äsken laulua kuullessa, mutta paljon ylemmäs. Tuntui tarkoituksettomalta enää jatkaa mitään.

Sitten tanssi loppuikin. Naiset pukivat ylleen pehmeitä turkkeja nuorukaisten auttaessa. Sitten he kaikki kilisevin kulkusin, hiljallensa tyyntyvin mielin ajoivat poispäin talosta. Tähdet kiiluivat kautta koko taivaan, mutta kuu oli jo laskenut. — Pyhien aika oli taas ohi.

Odottaen, odottaen elelin edelleen. Kunnes kuudentena iltana sain kuulla, että Nanna oli kuollut

kolmen aikaan. Kuulin sen kadulla. Mutta huoneeseeni päästyäni asetuin lattialle istumaan ja viheltelin hiljaa virren nuottia. Olin tavattoman kevyellä mielellä, tunsin ettei minun tarvinnut paeta mitään, kaikki oli sovussa. Oman sieluni sisällä tai niinkuin ilmojen korkeudessa oli humahtelevinaan mahtavia akordeja.

Niin se siis laukesi.

Niinkuin huhtikuun päivä —

Maisemapiirroksia

— On ihan niinkuin huhtikuun päivä, sanoo naapuritölliin akka pihastaan meidän äidille tänne meidän pihaan. Se käy sukkeluudesta, ja äiti vastaa nauraen:

— Ni-hin on, melkein...

Ja päivä paistaa heidän kummankin kasvohinsa, kun he hitaasti, välillä aina sulanutta maisemaa vilkaisten, painuvat kumpikin porstuansa ovesta sisään.

... Joka vuosi minä tajuan alkaneen kevään yhtäkkiä, jollain määrättyllä hetkellä, jostain valovivahduksesta. Se saattaa viipyä vain siunaaman aikaa rakennuksen päädyssä niinkuin peilillä heijastettu valoläikkä tai niinkuin suunnattoman suuri utuinen perho, joka siihen jostain lehahtaa, aivan liikkumattomana antaa auringon sädehtiä siivissään ja häviää taas kuin outo ajatus. Se ei ollut siinä ollenkaan minua varten, se on ollut ehkä ennenkin ja muuallakin, nyt satuin vain minä sen näkemään. Se ei sanonut mitään, tuli vain ja meni, mutta minä tunnen, että se *tiesi* jotain, jota ei täälläpäin vielä tiedetä.

Sentapaisesta saattaa ensikerran tajuta saapuneen kevään. Eilen ehtoolla kuuden aikaan minulla oli sellainen hetki.

Meidän pirtti on tasaisen, kauniin koivumäen syrjässä. Uunin ja suuren kaapin välissä, aivan kiinni sivuakunassa on pöytä, jolla kahvipannu vallitsee kuppien ja muiden astioiden keskellä, kuunnellen seinäkellon astuntaa. Kello on luultavasti äsken lyönyt kuusi, mutta minä en ole sitä vähääkään havainnut. Se on mennyt ohi korvieni, niinkuin ystävän yksinäinen lausahdus kahden istuttaessa. Kaatelen kahvia ja juon, silmäni katsoo koivikkoon näkemättä siellä mitään. Tuollainen seisahnut katse, jota myöten ihmisen sisäinen olemus hiljaa itsellensä soluu sinne minne katsoo.

Mutta koivikossa tapahtuukin jotain. Valkeiden runkojen väliin virtaa enemmän valoa, niinkuin lähestyisi sieltä takaa jokin näky, joka yksinoloani hyväkseen käyttäen aikoo ilmestyä minulle. Valo lisääntyy yhä, pitkin metsikköä se keskittyy runkoihin, jotka toinen toisensa takaa vilkkuen näyttävät sielullisilta olennoilta kukin yksityispiirteineen: yksi on suora, toinen länkevä, yksi sileä, toinen hasutuohi. En ole ennen huomannut, että niitä olisi noin paljon ja noin tiheässä, ja että niiden välissä vilkkuisi tuollainen valosoitto. Silmä tulee siinä viivähtäneeksi ja korvan takana pirtin aaltoileva yksinäisyys herättelee kaunista kuvitelmaa: koivikko on täynnä naurua, punertavaa, valkohampaista naurua. En näe enää runkoja vaan jotakin, joka on niiden välissä: veitikkamaisia tytönsilmiä ja leveästi hymyileviä hahmoja, jotka kaikki katsovat tännepäin yli pirtin, ja minä käsitän, että siellä on aleneva aurinko...

Kun en sitä itseänsä tähän näe, on mielikuvitus sitä alttiimpi. Tuo koivunkylkien hymyilevä hohde on kuin valaistus pientä kuvaelmaa varten:

"Juro, voimallinen olento on koko talven viipynyt metsänrannan takana, jossa hänellä on laaja työmaa. Niin ovat viikot ja kuukaudet kuluneet. Mutta kerran kevätpuoleen hän tunsu ilmassa tuoksua, josta tuli mieleen neitseellisyys, kummallinen asia, joka ei ikinäaikoina ollut käväissyt hänen ajatuksessaan. Hän viipyi työmaalla kauemmin ja katseli, ja seuraavana aamuna taas tuli aikaisemmin ja illalla taas viivytteli. Mutta hänet oli huomattu, ja eräänä iltana vilahteli punertavaa naurua puitten välissä. Hän ei antanut tämän itseensä paljoa vaikuttaa, vaan painui vähän päästä väsyneen näköisenä pois ja jätti hymyilevät hahmot sinne. Mutta mennessään hän huomasi, kuinka hänen sisässään vasten hänen tahtoaan virisi suloinen tunne: koko se nauru oli sinne sinnyt hänen omasta yksinäisestä ajatuksestaan ja hän tunsu kaipaavansa sitä niinkuin isä nuorta lastaan."

Tällainen on kuvitelma, jonka elän pöydän ääressä koivikkoa katsellessani. Mutta kuka on tuo juro olento? Onko se itse aurinko, vai onko se minun oma unohtunut sieluni?

Huit...! Koivikon hymy häviää. Mikä se oli? Huhtikuu, huhtikuu! — — —

Aurinko on laskenut. Kuun ensimmäinen neljännes on taivaalla kirkkaana ja korkealla. Mutta sen valo ei tunnu vielä ollenkaan, sillä paljon päivänvaloa on jäänyt riutuneitten teitten pienoisesistöihin ja taivaan lakeen. Länsitaivas on laimean keltainen, terhakat kuusenlatvat piirtyvät viileän näköisinä sitä vastaan. Yhdessä kohden on puitten välissä syvä loma. Sen pohjalla näkyy siniharmaa tasapinta, niinkuin vilahdus kaukaisen meren selältä.

Kun minun takkavalkeani hiiltyy, on ilmassa yhtä paljon sekä päivän että kuun valoa. Mutta jo muutamien hiljaisten hetkien päästä on jälkimmäinen voittanut. Koivikko on herännyt äskeisestä harhastaan ja pitää aivan levollisena kuutamoa. Minä huomaan, kuinka sielussani vähitellen sikiää hyväileviä ajatuksia, jotka pyrkivät jonnekin aivan oudoille aloille. Kas, minä muistelen *häntä*, kaukaista asiaa, lempeätä kevättiltaa monen talven takaa.

* * * * *

Aamulla ei aurinko enää näytä niinkään jäyhältä ja vakavalta. Se paistelee aivan puhtaalta taivaalta ja levittää maan pinnalle toimeliasta sävyä. Sen valaisema koivuhaka näyttää iloiselta, mutta nyt hymyilevät koivujen omat valkoiset rungot, niiden välissä ei väiky mitään mielikuvia. Aurinko tekee suurta työtään eikä nyt näytä muistavan muuta. Se nostattaa maasta käsittämättömän suuret vesimäärät, aukoo haapojen kukkasilmuja ja keittää pihkaa koivujen varpurykelmissä, jotka ylhäällä tavoittavat taivaan sinistä kantta. Puolipäivään asti sen toiminta on pelkkää nousua, vauhdin lisäämistä, se on jatkuva suuri tapaus, jota ei voi nimittää. Ja sen ohella sattuu lukemattomia pikku seikkoja. Aivan valkoisia hattaroita kertyy vähitellen taivaalle tiesi mistä, mutta ne vain lisäävät päivän häikäisyä. Ja hieno tuuli, jota ei tunne eikä juuri näekään muusta kuin kuivasta lehusta, joka vipajaa seipään sivussa, se on maanpinnan lievä vastavaikutus auringon säteille. Päästään puolipäivään, seinustat lemuavat kuloruoholle ja sulaneelle maalle, jossain vasikka ammahtaa...

Mutta juuri sillä hetkellä ensimmäinen pieni valkohattara kuin piloillaan asettuu suuren auringon eteen estäen sitä näkemästä, mitä tapahtuu. Jostain ilmasta pyrähtää näet musta parvi kasassa olevien heinäseipäitten kärkiin, valahtaa siitä saman tien ruskeaan sänkipeltoon, jossa pian liikkuvien mustien ohessa näkyy keltaiset nokat ja kuuluu narskuva pakina, niinkuin uusien asukasten tullessa tyhjäin taloon. Riennetään katsomaan kuinka kaikki on, ymmärretään, arvostellaan ja pakistaan. Kun on kulunut kaksi minuuttia, on selvä, että kottaraiset ovat tulleet jo aikoja sitten, se on jo vanha asia...

Nyt asettuu yhä uusia hattaroita auringon eteen, kohta vain sen hymy kuultaa niiden läpi, kun se suopeasti sallii hattaroiden pitää peliään. Valaistus himmenee, ikäänkuin hiukan viilenee, yli maanpinnan käy värähdys, että jotain tapahtuu ylhäällä verhojen takana. Niinkuin siellä pidettäisiin äänestä iloa, joka vain ei kuulu tänne alas. Niinkuin sinne auringon tanhuville olisi tullut niitä eilisiä koivutyttöjä, oikein julkisesti tutuiksi lyöttäytyen, ja nyt tahtovat toteuttaa monet mielijohteensa. Ne ovat tulleet kevään ristiäisiin. Iloiset liikkeet kajastuvat heikosti maanpinnalle, keksitään jotain ja kysytään saako niin tehdä...

Jo aukenee yhdestä kohdin pilviuudin, ja alas valahtaa valokimppu, aivan kuin joku siellä leikkisi jättiäispeilillä. Se osuu metsänlapeeseen, jonka tummanvihreä väri heti tahdottomasti kirkastuu, niinkuin olisi siinä juhannus paraillaan. Peiliä käännetään, valkoinen huvila koivikon keskellä joutuu valokimppun piiriin, ja kohta väikkyy siellä muuan päiväjuhla, jota viime suvena vietettiin valkoisin hamein ja punaisin nauhoihin. Mutta aivan näkymätön värähdys riittää jälleen kaikki muuttamaan. Huvila on jo kolkko ja asumaton, mutta hyvin kaukana vesistön takaisella kylänrinteellä näköpiirin laidassa on helteisin heinäkuun pouta päivänsavuineen.

Välillä valo hetkeksi tasoittuu, niinkuin annettaisiin peiliä kädestä toiseen, maisema näyttää raukean uneliaalta, ja siitä osuu silmään monta kohtaa, joita ei huomaa kirkkaina hetkinä. Kuuluu siinä kuin sivumennen ensimmäisen käenpiian piipitys, mutta se ei jaksa vaikuttaa maisemien mielialaan, jota tuo vaimennettu valo pitää odotuksen vallassa.

Tuuli tohahtaa, se tulee katsomaan, miksi on pysähtytty. Ei, ei olekaan pysähtytty. Tuulen viemänä kiitää valoläikkä jo pitkin kaukometsien latvoja ja ruskeita heinäpeltoja, jotka sen sivutessa tulevat kuin siistimmiksi. On päiväsydän. Auringon säteet, jotka sinkoavat maahan, jäävät siihen ahertamaan kukin pienelle alueelleen, sulattavat, kuivaavat ja tunkeutuvat lopulta maahan, jossa tekevät ruohonidun levottomaksi. Ja kun tällaista tapahtuu laajalla alalla, nousee siitä ilmaan väreily, ikäänkuin säteitten yhteistyöstä syntyvä ääni, johon korva on tottunut niin ettei sitä kuule. Väreilyn seassa lentää laiha kevätvaris yli alueen, sen kuvio siirtyy taivaalla valkeasta harmaaseen, harmaasta taas valkeaan ja humahtaa siitä leveään heleänsiniseen. Se äännähtää muutaman kerran oudolla äänellä ja siihen vastaa toinen haan laidasta yhden kerran, lyhyt tärkeä keskustelu, koskeva rakenteilla olevaa pesää. Harakka luovii tanhuvilta pelloille päin, pitkä pyrstö seuraa perässä niinkuin jokin huonosti kiinnitetty lisäke, jonka odottaisi irtautuvan tuuleen. Harakka ei puhu mitään, päiväsydämen juhlatunnelma hillitsee sen kielen.

Se tunnelma on nyt hehkeimmillään, se asuu maassa, ilmassa ja noiden hohtopilvien takana. Jos pysähdyt tirkistämään, mistä kaikki tuo tulee, näet taivaalla laajan alueen, jossa siellä täällä on kirkas repeämä, mutta et tiedä, minkä takana niistä kulloinkin tuo kujeileva silmä piilee, mistä tuo loihdittava valokimppu lähtee. Joka revelmä on yhtä häikäisevä, ja koko ajan kun katsot, pysyy siellä kaikki kevyesti paikoillaan. Mutta käännäpäsi pääsi ja katso taas, niin näet aivan toisen yhdistelmän kuin äsken, ja sinulle vain hymyllään hohtoreunojen välistä tai lähetetään päin kasvojasi häikäisevä valokimppu. — Kas tällaista se on, huhtikuun päivä.

Odotus on lauennut, maa ja ilma käsittää mistä on kysymys. Huomaat kuinka eriväriset peltosarat puhtaina raitoina seuraavat toisiaan näköpiiriin laitaa, jossa tumma metsä sitoo viimeisen raidan taivaan sineen. Harmaa laakea kylä kuuntelee päiväsydämen ääniä. Kuinka käenpiika huutaa koivikossa niinkuin olisi jo viikon huutanut, ja kottaraiset viheltelevät talon puistossa, jonne näyttävät kotiutuneen. Varpuset kirkuvat hirsiläjällä lokaisen raitin ohessa ja kukot laulavat yli voimiensa, niinkuin juopuneet nuorukaiset talosta taloon. Etäisempien ääni muistuttaa katkonaisia posetiivin säveliä, joita tuuli tuo. Riutuneitten teitten keskiuomissa juoksee myriaadeja vesivirtoja. Vastamäen ahteessa ne hohtavat kirkkaana metalliverkkona, joka liikkumatta pysyy paikoillaan, vaikka vesi alati juoksee.

Lukumattomia ääniä, ilman väreilyä ja kaukometsiä siintoa. Huhtikuun päivä...

Mitä nyt! Ilma synkkenee aivan vakavasti, melkein sormia paleltaa, ja kukkojen laulu kuuluu uhkaavan kovana ja selvänä. Tuleeko talvi?

Auringon päällä on vahvasti pilviä, joiden väri muistuttaa liejuista vettä. Etelän puolella se valuu jyrkästi alas metsään kaamean näköisenä kuin keräisi itseensä suunnattomia luonnonvoimia. Puuttuu vain salaman välähdys.

Mutta mieli ei käy siitä apeaksi. Tämä luonnon suuripiirteinen oikku vaikuttaa kuin nuoren tytön epäystävällinen niskanheitto, kun silmien loiste lupaa... Jäätävä henkäys keväisen maan yli kiihottaa kesän odotusta.

Ensin sen ilmaisee harvapuinen haka, jossa maanpinta on vanhan lehtivanukkeen peitossa. Siellä rapisee jo ennen kuin ilmassa huomaa mitään. Sataa rakeita. Paisuneen kevätpuron ulina kilpailee yhäti kiihtyvän rapinan kanssa.

Ja kesken kaiken, pyryn ollessa sakeimmillaan, repeää pilvimuuri, ja aurinko viehättävän seurueensa ympäröimänä katselee avoimin kasvoin tätä näytelmää. Suvi ja talvi...

Noin pari tuntia pyryn tauottua minä lähdin kävelemään ja katsomaan, miltä maailma näyttää.

Satanut lumi oli saman tien sulanut, se oli ollut omiansa virkistämään rukiin orasta, joka nyt vihersi heleämmin. Auringon valo tuli repaleisten, hiukan levottomien pilvenjäännösten välistä ja levitti ilmaan lähenevän illan aavistusta. Tunnelma on miellyttävän raukeaa kuin lemmeleikin jälkeen. Tai paremmin ehkä tuntuu siltä, kuin olisi päivällä joku juhkakulkue mennyt läpi kylän.

Tulen keskelle laajaa vainioaluetta, jossa tien vieressä seisoo kaksi suurta haapaa. Pysähdyn niiden seuraan. Peltojen ääriellä on nuorta hakamaata, josta nyt jo kuuluu monta uutta laulua. Koiraspeipposet helistävät yhtä ja samaa säveljaksoaan, joka suusta suuhun kulkee kautta haan. Ja siinä välissä koettaa keltasirkku saada lyhyen sanansa sanotuksi...

— On, on se kiuru... Kylläpä tämä on rikas päivä. — Haapojen kukkanuput aivan elävät silmissä, kun ne huomaavat minun iloni. Totisesti on suuri ero elpyvän haavanoksan ja savisen sänkipellon välillä, josta se kohoo. Mutta sieltäpä se kumminkin kohoo. Minä tarkastelen sitä kauan, hymähdän omalle lapsekkuudelleni, mutta en voi kuitenkaan mitään sille, että mielessäni syttyy ajatus toisensa jälkeen, mitä kummallisimpia ajatussarjoja, jotka lopulta tuntuvat liikkuvan itse oksassa. Tämä lienee seuraus pitkästä yksinäisyydestä; katoaa pois, jahka suvi tulee. — — —

Kylässä menee joku nainen saunaa lämmittämään. Tie, jota hän kulkee, on aivan sula ja näyttää täältä kaukaa ruskealta. Naisella on päässä vaalea liina, se vilahtelee iloisesti, tuntuu siltä, kuin liina liikkuisi omin valloin. Se johtuu siitä, että ilma taas on hiukan pimentynyt, kun taivas on mennyt pilveen. Minä palaan kotiin, lakaistulle pihamaalle. Huomaan, että on jo ilta. Sauna on lämminnyt ja selitteleiksen savun jätteistä...

On vain vuorokausi kulunut siitä eileniltäisestä, mutta se tuntuu jo jääneen yhtä kauas kuin viime talvi. Tämä päivä on ollut niin pitkä ja monivivahteinen, että sen jättämä vaikutelma nyt illan tullen

lievästi väsyttää mieltä. Tuntee kuin hienoa kuumetta liian voimakkaisten aistimusten ja mielikuvien jälkeen. Mätänevän kuloruohon ja lahopuun lemu kiihottavat vieläkin. Linnut eivät tosin enää laula, sillä ilmassa on hiukan kaamea sävy. Lännessä näet ovat pilvet kokoontuneet jäyhäksi röykkiöksi, jonka alareunasta aurinko vaisusti katselee. Sekin on väsynyt kokopäiväiseen kujeiluunsa. Kuuta ei näy; se oli kaunis eilen illalla, kun kevät vielä oli talven puolella, mutta nyt on jo kesä-kevät. Sade on tulossa.

Ja niinkuin vanha hyräily palaa mieleeni sama tunnelma, joka ennen pienenä ollessa tällaisina iltoina minut aina valtasi. Juuri kun sadetta tai ukkosta odotettiin, ja pirtissä istuivat isä, äiti ja joku tuttu kylänihmisen ennen saunaan menoa, silloin halusin minä retkeillä pois kotopihalta haan taakse, jonne pirtti ei enää näy, mutta sen läsnäolon kumminkin miellyttävästi aavistaa. Pimennyt ilma ja alkava ukkonen vallitsi siellä jo täydellisesti, niinkuin olisi ollut kaukana takamaalla, kuuli synkän illan uhkaavat tohahdukset, sai kahden kesken katsoa silmästä silmään myrskyä, joka siinä kenenkään aavistamatta jo vaani, odottaen yön tuloa. Mutta kun se ensi kerran ulvahti, saattoi juosta kotiin, hiukan märkänä, tavoittelevat kauhut kintereillä...

Järven rannassa siinä kohden, missä joki laskee, on jo sulat vedet, ja laakea ruohoton rantakaistale kaartuu siinä pehmeänä ja upottavana vettyneeltä kaislalta lemuten. Sen ja kovan maan rajassa kurkottavat pajut vettä kohden kukkivilla latvoillaan. Niiden valkeus on heleämpi nyt pimenevässä illassa kuin päivän valossa, ja välistä juoksevan joen vilinä panee nekin hiukan väräjämään.

Kullakin paikalla on oma aikansa, jona sitä on katseltava, jolloin sen tunnelma on vahvin. Tällaista joensuuta ja järvenrantaa on katseltava pilvisenä huhtikuun ehtona, kun sade on lähellä ja pajut valkoisissaan. — — —

Puolen tunnin päästä on porraskivi kirjava. Sade alkaa ja paisuu hiljaa ja varmasti. Luonnossa on jotain lähestyvää, se ikäänkuin kyyristyy kokoon, vetää päällensä pimeän peiton ja antaa sataa kaiken yli, mikä päivällä toimeliaana väreili. Mutta se ei ole enää kuoleman unta. Sen unelmat liikkuvat kesän intohimoja kohden, nousevat maasta ja täyttävät ilman, joka siitä syystä nyt pimeässä sateessakin uhkuu lämmintä lupausta.

"Aikamme uros"

Kaksi kirjettä

Hyvä Ebba

Kiitan sinua siitä aivan erikoisesta ystävällisyydestä, jota nyt ja aina olet minulle osoittanut. Mikään ei olisi tietysti hauskeempaa kuin saapua luoksesi tanssiaisiin, mutta — ei sovi nyt. On tapahtunut kaikenlaista, jota en oikein viitsisi sinulle, naiselle, yksityiskohtaisesti kertoa. Ei tosin mitään odottamatonta, päinvastoin olen syvimmässä tiedossani jo kauan ollut selvillä siitä, että niin tulisi käymään. Olen tuntenut sen lähestyvänä välttämättömytenä, yrittänyt tosin salata sitä itseltänikin samalla tavalla kuin ympäristöltäni, jonka toisaalta olen — ehkäpä sinunkin — huomannut samaa ajatusta kätkevän ystävällisten katseittensa pohjalle. Koko luonteessani ilmennyt pulppuileva nykyhetken ilo on ollut vain tuon salaisen tiedon aiheuttama sielullinen reaktio, tarkoitettu sitä sotkemaan. Olen näyttänyt itsestäni erästä kuvaa, joka liikkeitä, äänenpainoja, vieläpä mielentiloja myöten on ollut näennäinen. Niinkuin näyttelijä, joka kesken näytöksen voi pahoin, mutta kestää miehuullisesti loppuun asti, jolloin hän viimeisin voimin laahustaa sivuhuoneeseen ja toisten avulla saa päältäään epämukavan puvun ja peruukin. Eikä kukaan yleisöstä aavista, mitä viimeinen aaria häneltä kysyi.

Minä pelastuin loistavasti yleisöltäni, siitä on todistuksena se, että minut vielä kutsutaan aristokraattisiin tanssiaisiin. (Tämä ei tarkoita sinua loukata, mehän emme ole kahden maailmassa.) Nyt on minun kuvani lakannut olemasta; niinkuin ihmiset teatterista, niin rientää minunkin yleisöni siellä paljoakaan minua kaipaamatta. Ja minä — olen taas pitkästä aikaa tavallinen mäkitupalaisen poika, niinkuin en olisi ikänä Helsinkiä nähnytkään. Noitten kurttuisten vanhempieni ymmärtämätön aherrus on tuottanut kielteisen sadon, heidän turhamaiset toiveensa ovat elämän ehtoolla pettyneet. Ja ne lukemattomat pikku-setelit, joita suojelijani vuosien kuluessa vierailuilla ovat käteeni pistelleet, ne voidaan nyt merkitä kansantaloudelliseksi tappioksi. Se jalo uhrautuvaisuus, jota kirkonkylän neidit osoittivat järjestäessään minun kouluajanani pikkuihlamat minun avustamiseksi, se on nyt saanut tragikoomillisen värityksen. Tässä minä nyt olen, heidän "maisterinsa" ja "tohtorinsa", oleskelen ja kuljeskelen täällä mäkituvassa, syön perunoita ja juon kahvia. Maantiellä minua vielä tervehditään lakkia nostamalla, mutta naapuritölliin

akka näyttölee jo minua tirkistellensä arveluttavasti latteita etuhampaitaan. Luulen, ettei minun käy täälläkään pitkälti oleminen.

Tällä hetkellä on minun ikävä sinua enemmän kuin ketään muuta. Tunnen sinun olevan jossain lähelläni, jos suljen silmäni, näen kuvasi silmäluomissani, ikäänkuin sanattomasti keskustelisit kanssani. Jos sinä luet tämän sopivassa mielentilassa, olen varma, että sinäkin tunnet samaa ja voit sielussasi pelastaa sen, minkä tämä kirje asettaa vaaraan, nim. meidän ehjän toistemme ymmärtämisen. Siihen luottaen minä sinulle näin kirjoitankin, vaikka itsessään on kovin kummallista, että mäkiräätälin poika puhelee jalosukuiselle Ebba ———lle kuten kunnan sisarelleen. Mutta katso, Ebba, sinähän et tiedä minusta juuri mitään, vaikka olemmekin niin läheiset. Ja kun minulla nyt on sellainen tunne, että meidän hyvä välimme on muutenkin jonkun verran vaarassa, niin täytyy minun käyttää sinulle sanoja ilmaisukeinona sellaisistakin asioista, jotka näin kosketellessa helposti värähtävät rikki tai synnyttävät tympäisevän juhlallisuuden... Me istumme siis nyt vain vähän aikaa hämärissä, ja tuttavallinen keskustelumme on hiljaksen pyrkinyt ja lopultakin joutunut siihen arkaan asiaan, jonka me kumpikin tunnemme olevan meidän välillämme, siihen hiljaiseen skandaaliin, jonka minä näytän tehneen, mutta jossa minä syvemältä katsoen olenkin vain luonnonlakien tahdoton välikappale. Tällainen tunteellinen keskustelu ei ole niin vaarallinen siinä tapauksessa, että heti sen jälkeen pitkäksi aikaa erotaan. Ja mehän olemme jo eronneet, tiesi puhelemmeko enää koskaan suullisesti. Vaihdetaan nyt nämä yhdet kirjeet ja sanotaan sitten hyvästi. Sinä ja minä...

Kun sinä tulit minun tielleni, olin minä juuri kenenkään aavistamatta sivuuttanut huomattavan vaiheen elämässäni. Lapsuudenrakastettuni (siitähän en ole sinullekaan mitään maininnut), hän joka siihen asti oli antanut itsetiedottoman sisällyksen elämälleni, oli nyt äkkiä muuttunut vieraaksi ihmiseksi. Ja hän oli tehnyt sen sellaisten seikkain jälkeen, että hänen silloin jos koskaan olisi pitänyt tuntea olevansa yhtä minun kanssani. Erotessamme viimeksi olin lähtenyt melkein suoraan hänen sylistään, ja vaikkemme välillä olleet sanaa vaihtaneet, oli hän, kun jälleen aikojen päästä hänet tapasin, vieras ihminen. (Sivumennen: voitko sinä, nainen, selittää tämän? Hän itse ei sano mitään.) Minut valtasi melkein samanlainen surunvoittainen tunnelma kuin ennen pikkupoikana lähtiessäni täältä syrjäisestä mäestäni kansakouluun. Aavistin, että uudet ajat olivat alkamassa, ja halusin kiireesti vaihtaa ympäristöä, saada uusia suhteita uusiin ihmisiin, unohtaa. Silloin kutsui serkkusi minut luokseen ampumaan pari viikkoa ennen lukukauden alkua, ja siellä me tapasimme toisemme eräänä iltana. Ja siitä alkoi se uusi aika, jota kauneimmalta puolen kuvaa ystävyuteni sinuun. Niin niin, sellainen soma rajapyykki sinä olet.

Sehän oli hyvin tunnelmallinen elokuun ilta, jona me tutustuimme. Me olimme Harryn kanssa palanneet järveltä ja pelasimme päivänhämässä shakkia, kun sinä tulit. Tervehdittyämme me istuuduimme jatkamaan peliä, ja sinä jäit sitä seisaalta seuraamaan. Muistan, että sinulla oli huivi päässäsi. Kun minä mietin siirtoa kovin kauan, otit sinä minun hevoseni ja siirsit. Minä en sanonut mitään, katsoin sinuun, mutta sinä katsoit vain peliä. Juuri kun Harry oli tehnyt vastasiirron, tuli hänen äitinsä sisään, sinä huusit hänelle iltaa, ja jo jutellen hänen kanssaan siirsit minun toista hevostani ja sivumennen kuiskasit: shaktorni! ja poistuit sitten tätisi seuraan sen enempää meistä välittämättä. Peli kesti pimeään asti, mutta minä voitin saatuani sen tornin.

On ihan varmaa, että miehen ja naisen tuleva suhtautuminen toiseensa riippuu paljon heidän ensimmäisen kohtauksensa sävystä. Sinusta ja minusta tuli sinä iltana ystävät, heti niin läheiset, etten ainakaan minä usko meidän "sielujemme" koskaan vieraantuvan toisistaan, vaikka olosuhteet estäisivätkin meitä enää tapaamasta. Minun sortuneelle sydämelleni oli tällainen ulkonaisestikin arvokas ystävyys lääkitsevää palsamia ja ihanaa on nyt muistella niitä aikoja. Ei ollut rahahuolia, sillä minulla oli hyvä luotto ja lainaamista olin pienestä pitäen oppinut pitämään hyvin viattomana asiana. Elin kahta elämää, tyhjää ja sisältörikasta. Kun olin ulkona sinun tai toverieni seurassa, oli oloni miellyttävä, viehkeä, ja minä nautin siitä kuin vanki raittiista ilmasta, hiukan melankolisesti. Erosin vähitellen entisistä maatiaistovereistani, joilla ei ollut muuta harrastusta kuin työnsä, josta he puhuivat keskenään sentimentaalilla hartaudella, aivan kuin nämä mäkiäijät täällä pikku aherruksistaan, lämpenivät ja menivät sitten kotiin työtään jatkamaan. Taiteitten ja kirjallisuuden parissa keksin monta kaunista soppea, joissa viipyminen tuotti unhotusta, koko tajunta ikäänkuin siirtyi joihinkin eri maailmoin, joissa ei kukaan muu tuntunut ennen käyneen. Ja sieltä palatessa seurasi mukana jotain, joka arkielämälle, sen rumemmillekin puolille, antoi hohteen omasta hohteestaan. Ja kun kaikki tämä kehittyi vereksessä mäkitupalaismaaperässä, oli tuloksena mieltäkiinnittävä ilmiö, johon halusta tutustuttiin. Jokapäiväinen seurusteluni sinun kanssasi tuotti minulle kuitenkin suurinta

onnea. Kannatti elää päivä tavatakseni illalla sinut. Ja sinusta erottuani olisi minun ollut mahdotonta mennä kotiin ja ryhtyä työhön, sillä niin tyytyväinen olin, että minun välttämättä piti vielä viipyä hetkinen jossain, missä ei huomio kohdistunut — omaan itseeni.

Mutta jos en tavannut sinua enkä löytänyt mitään sopivaa iltapaikkaa, silloin — oli tyhjää. Otin kurssikirjan ja selailin, mutta kaikki mitä siinä oli, tuntui jääneen jonnekin hyvin kauas, sinne mihin entinen maatiaisseuranikin. Kaikkein salaisimmassa sydämessäni kuiskasi sitäpaitsi joku ääni: sinä olet jo hienosti rappiolla, et sinä ikänä mitään suorita. Ja minä vastasin: en ole rappiolla, sillä olenhan täysi herrasmies sisältä ja ulkoa, hoidan pukuni ja käyn ainoastaan ensiluokan paikoissa, niin — ja seurustelen Ebban kanssa. Jos mäkiräätälin poika on pelkän persoonansa avulla saavuttanut sellaisen aseman kuin minä, on siinä kylläksi sisältöä hänen elämälleen, hän voi huoletta kääriytyä itseensä ja palata takaisin. Koettu rakkaus, sivistys, intelligenssi! Minä olen olemassa ja siinä on kylliksi! — Vielä myöhään saatoin nousta makuulta, pukeutua ja lähteä johonkin yökahvilaan yksin istumaan, nauttimaan.

Sattui joskus, että päivällä tein hiukan työtä. Sen jälkeen oli ilta kaikkein ihanin. Astuin kadulle sielussani voimakas illusio: minä olen huomattu yhteiskunnan jäsen, tutkija, minun teoksiani on vielä kirjakaupan ikkunassa... Poikkean omaan parturiini, jossa puhun ruotsia. Huomaan, että minulla vielä on se lakki, jonka kerran sain eräältä tädiltä joululahjaksi. Pistäyn ostamassa uuden, annan lähettää vanhan kotiin nauttien siitä tiedosta, että niin on tapana tehdä. Ostan vielä hansikkaatkin. Vedän tottuneesti setelit lompakostani, puotipalvelijat ovat sulavia, ja minua huvittaa kaikki sanomalehtikivahdukset niitten sopimattomasta käytöksestä. Tietysti ne näkevät kuka on plebsi ja käyttäytyvät sen mukaan. On sentään hauskaa työskennellä kehittyneessä yhteiskunnassa!

Sellaisessa mielentilassa tapaan sinut ja me kävelemme yhdessä. Tunnen että minusta säteilee sytyttävä hyvyys ja älykäs iloisuus. Sinä olet kukkeimmillasi, ja meidän kummankin on soma olla. Se tunne ei ole intohimoa, se on tasaista vahvaa onnea siitä, että me jollain tavoin sovimme yhteen, noin vain ilman mitään aikomuksia. Erottuani sinusta lähden kotiin varmempana kuin koskaan, poikkean vain juomassa kupin kahvia. Kotona minä selaan rakkaita kurssikirjoja, erottelen jaksot sormieni väliin ja lasken: siihen ja siihen mennessä tuo, siihen tuo. Silloin suoritan, laitan asunnon ja — eiköhän meidän välillämme sittenkin liene muutakin kuin ystävyyttä? Mietin siinä jaksot sormieni välissä. — Ja se selviää minulle yhtäkkiä: tietysti me menemme naimisiin. Malttamattomana valvon myöhäiseen suunnitellen tulevaisuuden yksityiskohtia.

Näin pitkälle saatoin mennä unelmissani. Minä tosiaan kuvittelin, että meistä joskus tulisi pariskunta, ja tukahutin iloisilla suunnitteluilla ne äänet, jotka pyrkivät sanomaan, että se oli tuiki mahdotonta. Saatoin vielä seuraavanakin päivänä työskennellä päiväkahviin asti, joka sen jälkeen maistui erinomaiselta, samoin kuin konsertti illalla, virkistykseenä työn lomassa. Tosin minulta sitten parina päivänä jäi lukeminen vähempään, täytyi käydä lainaamassa rahoja, siksi kunnes ehdin saada pankista omiani. Sitäpaitsi oli luettava joku mielikirjailijani hurmaava uutuus...

Sitten kävi ilmi, että pankkilainani minun aavistamattani oli loppunut, minun oli siis elettävä muutama kuukausi käsilainoilla. Mutta sitten kävi vielä ilmi, etten minä enää uutta lainaa saanutkaan, ja sitten kaikki muu hyvin nopeasti. Minulta otettiin puku ja peruukki... Aikoja jo olivat kuvittelut sinun suhteesi kadottaneet tehonsa. Vanha nuoruudenlempeni syventyi sitä mukaa kuin näytökseni lähestyi loppuaan ja *hän* yhä selvemmin osoitti, että kaikki oli mennyttä. Hohho-jajaa! Lopultakin siis oltiin perillä. Miellyttävä traagillisuuden tunne täytti sieluni, muistot ravitsivat. Kokemusteni ketjuun oli vielä liittynyt mitä arvokkaimpana helmenä perinpohjin tuntemani onneton rakkaus. Ja jos sanon sinulle oikein toden, niin on se minulle näin onnettomana paljon mieluisampi ja koko tunne paljon voimakkaampi kuin mitä se oli onnellisimpina hetkinään.

Nyt olen piirtänyt sinulle vahvimmat viivat, jotka kuvaavat sisällisen kehitykseni rataa kolmena viime vuotena. Siitä kuvasta näkyy, kuinka ne voimat, jotka minua ovat kuljettaneet, aina ovat ihan sopivissa paikoissa tiepuolella minua odottaneet saadakseen yhdessä aikaan tuon hauskan radan. Nyt se rata on lopussa ja voimat ovat lakanneet vaikuttamasta. Eikä minusta tunnu ollenkaan hullummalta katsoa taakseni.

* * * * *

Sinun kauniin kuvasi näin vielä äsken jossain. Mutta kun luen mitä tähän asti olen kirjoittanut, valtaa minut tuskallinen pelko siitä, kuinka olet jaksanut tämän oikein

käsittää. Kyynillisesti sanon itselleni: saa nyt nähdä, kuinka tämä siihen ihmiseen vaikuttaa. Ja minusta tuntuu, niinkuin sinun kuvasi kääntyisikin pois ja häviäisi, ja minä itse samalla kadottaisin lopunkin tajuntani kaikesta, mitä on ollut ja on. Mutta kun siinä tilassa istun muutaman minuutin, palaa sinun kuvasi takaisin, ja minulla on taas sama tunne kuin sinua kätellessäni, että oletkin lähempänä minua kuin koskaan, ettei tässä kirjeessä ole sanaakaan sinulle uutta, olet vain odottanut, että minä sen itse joskus sanoisin. Ja että me sittenkin yhdessä olemme kokeneet kaksi lämmintä totuutta: että ihmiset siinä, mikä koskee heidän sympatiojaan, s.o. heidän sisäisintä itseään, ovat ennakkoluulottomia luonnon lapsia (nim. ne ihmiset, jotka yleensä ovat jotain) ja että (suo anteeksi tämän lauseen banaalisuus) mies ja nainen voivat olla ystävät.

Nyt olen sinulle tarpeeksi puhellut. Sano nyt sinä pari sanaa, ja sitten menkäämme kumpikin taas tämän maailman pariin, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut. Sinä kai menet kohta naimisiinkin. Hyvästi nyt ja voi hyvin, sinä!

Werner

Rakas Werner poikaseni!

Mitä se on, ettet tullut tanssiaisiin? Jolleivät ne saiturit anna sinulle enää rahaa, olisit ilmoittanut minulle, minä olisin sinulle vipannut. Olisit sitten vasta ollut "mäkitupalaisen poika", jolla syntyperälläsi sinä muuten ylpeilet paljoa enemmän kuin aateliset omallaan. Et sinä ole mikään mäkituvan poika, kun olisitkin. Sinä olet herrasmies ja päälliseksi aika lailla veltostunut. Sinut tekee vain tavallisia herroja mieltäkiinnittävämmäksi se, että olet älykkäämpi kuin useimmat heistä ja että sinulla on ollut niin romantinen kasvupaikka, jolla nyt kerskut. Mutta minäpä olen aatelia, senkin "tupalainen". Äitini on vapaaherratar ja isoäitini oli kreivitär, että tiedät.

Kirjeesi herätti niin monta ajatusta minussa, etten oikein tiedä kuinka kaikki sinulle kirjoittaisin. En ole tottunut tällaisia asioita näin tulkitsemaan. Älä kuitenkaan pelkää, että olisin kirjeesi tähden tullut sinulle vieraammaksi. Pidän sinusta enemmän kuin luuletkaan, vaikka onkin sietämätöntä, että sinäkin olet sellainen. Kyllä te pojat olette kummallisia. Jos on joku, joka on ahkera, on hän ikävä ja kehittymätön, jos taas joku on sellainen kuin sinä, ei hänessä ole yhtään energiaa. Kyllä tyttöjen joukossa on paljon hienompia, sellaisia kuin se sinunkin tyttösi varmaan on ollut. Vaikken häntä tunnekaan, niin en yhtään usko, että te olisitte sopineet toisillenne, sinä vain petät itseäsi ja tahtoisit, että hänkin jatkaisi sellaista, mikä ei sovi. Mutta hän on sinua parempi siinä, että hän lopetti. Minä en tiedä, ettekö te ymmärrä naista, vai ettekö ole ymmärtävinänne. Sinusta luulisin pikemmin jälkimmäistä. Muistele vain tarkasti, kuinka sinä käyttäydyit häntä kohtaan *silloin* ja *etenkin* sen jälkeen, ja varmasti huomaat jotakin, joka on äärettömän epähienoa ja huomaamatonta sinun puoleltasi. Sillä kun hieno tyttö, jollainen hän varmaan kirjeestäsi päättäen on ollut, kun hän rakkaudessaan antaa kaikkensa ajattelematta seurauksia, jotka voivat hänelle olla niin raskaat, silloin hän uskoo, että toinen ymmärtää hänen rajattoman luottamuksensa ja antaa sille arvoa. Ajattele, että hän antaa silloin yhdellä kertaa kaikki. (Suo sinä nyt anteeksi tämän lauseen banaalisuus. Se on kyllä kulunut, mutta sen totuutta ette te ikinä voi kylliksi arvioida.) Silloin riippuu kaikki hiuskarvasta, ja jos ei suhde ole ollut se oikea, silloin se tulee ilmi ja nainen huomaa sen niin pienestä, ettei sitä voi sanoilla selittääkään. Hienon tytön mielestä ei siinä asiassa ole mitään rumaa; jos hän rakastaa, ei hän omassa sielussaan häpeä sitä. Jos hän huomaa, että toinenkin *todella* häntä rakastaa, on hänen onnensa sen jälkeen niin suuri, ettei se voi tulla suuremmaksi, eikä hän välitä, vaikka ihmiset saisivat aihetta häväistäkin häntä. Mutta jos hän huomaa pettyneensä, on hän langennut, häneltä on kaikki mennyt iäksi, vaikkei kukaan sivullinen saisikaan koskaan mitään tietää. Moni tyttö on tällaista kokenut ja tuntee sen niin elävästi.

Mutta millaisia olette te pojat! Kun joku hieno luonnollinen tyttö, joka ei ole jo pienestä teihin tottunut, rakastuu teihin, ei hän peitä sitä tarpeeksi. Silloin te kerskutte siitä toisillenne ja sanotte, ettette te itse ole yhtään rakastuneet, muuten vain hakkaillette, kun tyttö on kaunis. Tyttö parka on niin rakastunut, ettei hän huomaa mitään sellaista ja suostuu teidän kanssanne siihen äärimmäiseen asti. Silloin hän vasta huomaa ja pakenee teitä. Ja silloin te olette onnettomasti rakastuneita ja kerrotte taas toisillenne, kuinka pitkälle olette tytön kanssa menneet, ja itkette itsekseen, että hän siitä huolimatta teidät niin äkkiä hylkäsi, ja ahdistatte tyttöä vaatien selitystä sellaisesta, jota ei voi selittää enempi kuin luonnonvoimia. Kuinka halpamaista! Sinusta en usko sellaista, että olisit kertonut muille kuin minulle. Ja minä uskon, että sinä sydämessäsi itekin ymmärrät, mitä tässä olen kirjoittanut, ja syytät vain itseäsi.

Minä olen varma siitä, ettette olisi sopineet yhteen. Sinä ja minä olisimme sopineet, ja minä näen selvästi, että sinä vain tahdot vietellä minulta tätä tunnustusta, kun puhut, että minun puoleltani kaikki olisi ollut pelkkää ystävyyttä. Aivan niinkuin se sinun nihilismisikin on vain pelkkää kokeeteeraamista; kyllä sinä olet onneton ja suret sitä. Minä näin heti silloin alussa, että sinulta puuttui jotain, niinkuin joku vieteri, ja minä toivon kaikessa hiljaisuudessa voivani olla sinulle sellainen. Et sinä mistään onnettomasta rakkaudesta ollut työtä tekemättä, sinä vain luulet sellaista, kun olit itse ilman karakteria. Minulle sinä annoit vain ystävyyttä, kun sydämessäsi, ehkä tietämättäsi, tunsit, ettei sinulla ollut voimaa eikä uskallusta minua ottamaan, ja häntä sinä yhä ahdistit, vaikka syvin vaistosi varmaan sanoi, että kaikki on lopussa. Sinä vain hait jotain ulkonaista syytä siihen kukistumiseesi, josta nyt puhut niin ylimielisesti. Sillä jos sinulla nyt olisi hyvä virka, niin ymmärräthän sinä, että me menisimme yhteen ja sinä unohtaisit hänet helposti. Mutta sinä olet nyt pelannut pelisi niin huonolle kannalle, etten minä enää voi siirtää sinun hevostasi niinkuin silloin. Mutta kun sinä minua kohtaan aina olet ollut hieno ja luottavainen, ja kun tiedän, että sinussa yhä on jotain, olen minä nyt tosiaan sinun ystäväsi, luultavasti ainoa todellinen. Minä tunnen ja ymmärrän sinua niin hyvin, ja ihminen pitää kaikesta, jota ymmärtää.

Mutta minä käyn jo viittäkolmatta, olen käynyt kaikki koulut ja kurssit, mitä rouvana tarvitsee, enkä aio jäädä vanhaksi. Sillä huolimatta aateluudestani en ole mikään suuri persoonallisuus, vaan ihan tavallinen porvarityttö. (Joku ilkiö onkin väittänyt, että meidän suvun kantaisä olisi ollut Erik XIV:n kokki.) Sitäpaitsi olen hiukan kokenut, ja minulla on sellainen taipumus, että osaan mukautua. (Se on muuten meidän yhteinen suuri piirteemme.) Sulhaseni on kunnan mies ja hyvin minun mieleiseni. Häät on kuitenkin päätetty lykätä siksi, kunnes hän on päässyt dosentiksi. Minä suoritan sillä aikaa kandidaattitutkintoni loppuun, kun kerran olen tullut niin paljon sitä varten tehneeksi. Mutta kun olen kirjoittanut sinulle tällaisen kirjeen, niin siitä näet, mitä sinä minulle merkitset. Nyt erotessamme tahdon hiukan kiusoitella sinua, Werner poikaseni. Annan kuvani tulla viereesi ja kuiskata korvaasi tällaisen lupauksen: jos sinä tulet minun luokseni miehenä, joka on voittanut maailman, sen sijaan että maailma jo luuli voittaneensa hänet, silloin ... sinun kaikkein salaisimman-salaisin unelmasi. Ikävä kyllä ei ihmeitä juuri enää tapahdu. Ihanaa olisi kuitenkin nähdä edes yksi eläissään. Mutta siihen asti pysykäämme erillämme. Ole sinä nyt jossain poissa ja minä menen tuota ihmettä odottaessani — ehkä naimisiin.

Hyvästi nyt ja koettakaamme molemmat voida hyvin.

"Ystäväsi" Ebba

J. K. Ymmärrä nyt sinäkin minua oikein. Jos me voisimme jotakin tehdä, niin minä olisin valmis, mutta emmehän voi mitään. Joinakin hetkinä olen hyvin onneton ja epätoivoissani ajattelen jos jotain. Mutta emmehän me voi piiloutua mihinkään, on eletävä vain. Koettakaamme siis elää! Miksi pitää aina käydä näin? Muistaisit nyt joskus edes minkä näköinen minä olen ja mitä äsken... Voi kun sinä nyt *voisit* jotain.

Uh, tätä hempeyttä — hyvästi. —

Katsaus

Ent. ylioppilaan papereista

Edellisistä papereistani näkyy, etten minä pitkään aikaan juuri ole ollut hentomielinen. Se johtuu siitä, etten tässä maailmassa enkä sen esineissä jälkeen kevätvuosieni ole nähnyt mitään ihanaa säteilyä, paitsi pikku Aadan silmissä, kun pari kertaa vuodessa joudun hänen leikkikamariinsa, ja hän huutaen jälleennäkemisen ilosta hyökkää kietomaan yksitoistavuotiaat käsivartensa kaulani ympäri... Noina kevätvuosina, silloin kun olin onnellinen, oli tietysti toisin, mutta siltä ajalta ei ole mitään papereita, ei ollut mistä kirjoittaa. On tosin muutamia runoja eräästä "hänestä", mutta niitä sopii lukea vain iloisessa seurassa ja säästään suurenmoisilla äänenpainoilla ja eleillä. Silloin ne tekevät vaikutuksensa, sillä ne ovat nuoren pojan vaikerteluja koomillisen ensilempensä tuskissa. Samaa tarkoitusta varten, tovereita huvittaakseni, olen viime vuosien kuluessa tullut tehneeksi nuo muutkin muistiinpanot. He kuuntelevat mielellään pikku muistelmia yhteisistä ilojen ja huolien hetkistä.

Mutta koska nyt on merkki-ilta ulkonaisessa elämässäni, jommoista ei liene ollut sen jälkeen, kun minua tästä samaisesta tuvasta lähdettiin viemään kaupunkiin koulua käymään, niin olen nyt päättänyt

hiukan nautiskella tunteellisuudesta, etenkin kun ei minulla tästä huomiseen ole ainoatakaan tulevaisuudenhuolta eikä mitään tehtävää. Oikein mieltäni etoo asioitteni hyvä järjestys: ihka uudet huopasaappaat, hyvä kirves ja varma tieto siitä, milloin pitää lähtemäni ehtiäkseni junaan. Edessä on uudenvuoden-yö, ja tämä aikahan on sinänsä hyvinkin tunnelmallista monelle. On korkojenmaksut ja muut...

Lähimmän aiheen tälle "katsaukselle" antoi se, että äsken hiivin täältä kamarista pirtin puolelle, jossa lamppu on jätetty palamaan siihen asti kunnes uusivuosi alkaa. Tällainen tilanne: lamppu palaa, isä nukkuu sängyssään uunin vieressä, äiti peränurkassa, ei muuten ole minulle mikään outo. Se oli hyvin tavallista joululoman aikaan, silloin kun ei meillä vielä ollut tätä pientä kamaria pirtin perässä, ja minä istuin yksin valvoen ja lukien tai tyhjänpäiten onnesta nautiskellen. Isän paljas päälaki näkyy peiton alta, samoin jykevät kasvot, joissa minä näin salaa katsellen huomaan joitakin outoja lempeitä piirteitä. Pikkuinen vanha äiti on sängyssään vallan peittojen ja huppujen sisällä, sillä hän on jo viluinen. Seinällä kukkatauluinen kello, pöydällä kahvikuppeja, uuninsuussa musta pata. Kaikki tämä, jota lapsena lienen rakastanutkin, vaikutti nyt sieluni autiudessa kuin hyytävä viima laajalla lakeudella, herätti liikkeelle sisimmät lämmön tähteet, monet taakse jääneet hetket, rakkauteni hiipivinä mielikuvina. Rakkaus, rakkaus, sepä se... Ja juuri tässä pirtissä, tuossa punaisessa keinutuolissa minä, isän ja äidin nukkuessa, valvoin tuntikausia, pitkinä, tyynen onnellisina joulunpyhinä, kymmenen vuotta sitten. En silloin ajatellut tuota sanaa, josta sittemmin olen kuullut niin monta syvämielteistä keskustelua.

Nyt on jo tullut kylmä. Vedän siis verhojani tiukemmalle, kyyristyn ja lämmittelen.

* * * * *

Eilen kymmenen vuotta sitten tuikkivat tähdet hyvin kirkkaasti. Minun silmäni siirtyi yhdestä toiseen, ja niilläkö oli nyt sanottavaa, niiden tuike oli yhtä ainoata hyvänsuopaa virnettä, sillä ne olivat hiljakkoin nähneet sellaista, jota ei yksikään ihminen ollut nähnyt eikä aavistanut. Ja nyt ne tuikkivat siitä toisilleen ja minulle. Minä kyllä tiesin mitä se oli, kohotin vielä sängystä päätäni ja katsoin hymyillen yhdestä ruudusta ulos. Siellä ne tuikkivat, sen näkyi jo tietävän koko taivas. Mutta vain läheisimmät siitä oikein kiiluivat, kaukaisilla oli varmaan muuta katseltavaa.

Päivää aikaisemmin minä näet makasin selälläni sängyllä eräässä pirtissä, paljon suuremmassa kuin tämä meidän. Pimeä juuri alkoi, ja akkunan läpi piirtyi musta muurinkulma iltataivasta vastaan. Pirtissä ei ollut muita kuin minä, joka olin pitkäaikainen vieras ja saatoin senvuoksi näin hetkeksi eristäytyä, kun talon väki hääri mikä missäkin laajoilla tanhuvilla tai toisissa huoneissa. Jossain pihalla meni joku, mutta ilma oli leuto eikä askel narissut. Alapihalla nousi ja lasi kaivonvintti, mutta sen ääntä vaimensivat navetan edessä olevat suuret hakokasat. Pakarissakin taisi olla joku, jos olisi mennyt katsomaan. Mutta pirtin lämpö oli miellyttävä, ja kun minä koko päivän olin telminyt toisten lasten kanssa, olin mielelläni vähän aikaa yksin. Olin vielä melkein pikkupoika, viidentoista vanha. Kuuntelin aaltoilevaa hiljaisuutta ja katselin muurinkulman ohi tähtiä.

— Hyy-hyy hyryllyrylly-lyy... Porstuussa joku hyräili luullen olevansa yksin. Tuli pakarista pirttiin päin. Ovi aukeni ja tuokion päästä painui raskaasti kiinni. Pari lyhyttä tytönaskelta, seisahdus, ja taas muutamia epätasaisia askelia jalalta jalalle. Kohta näin tulijan hahmon seisovan muurin edessä lämmitellen käsiään pesän hengessä. Hetken aikaa hän kuunteli, liikahti hiukan ja taas kuunteli. Sitten hän hitaasti läheni minua ja jäi kumartuneena seisomaan sängyn viereen. Hän ei nähnyt mitään, kumarteli vain sinne tänne koettaessaan tirkistää pimeyteen, jossa minä pidätin hengitystäni. Lopulta hän rupesi hapuilemaan käsillään, tavoitti minua ensin poskeen ja sitten käsivarteen, jolloin minun käteni tuli kiertyneeksi hänen ympärinsä ja hän heittäytyi minun ylitseni sänkyyn. Minä puristin häntä yhä jostain syystä, jota en siinä silmänräpäyksessä ymmärtänyt, ja hän painoi päätänsä minun kainalooni kuin lämmintä etsien. Tunsin hänen kaulansa, josta vielä lähti pikkutyttö tuoksu, koko hänen kiinteän kevyen ruumiinsa pitkin pituuttaan, palmikon sormieni alla ja kengän koron, joka painoi nilkkaani. Siinä me kisasimme, ja outoa oli, ettemme sanoneet sanaakaan emmekä nauraneet. Huulet osuivat vastakkain ensin vahingossa, sitten jo hakien toisiaan tahdottomasti, kuin vasta heränneet luonnon voimat... Kun käsivarteni väsyi, nostin häntä parempaan asentoon ja halasin voimakkaasti, en intohimosta, vaan sen kummallisen tunteen kiihottamana, että siinä sylissäni oli elävä tyttö, minua nuorempi. Häneen se vaikutti yhtä oudosti. Ensin väännettyään vastarintaa hän lopulta jäi liikkumatta makaamaan käsivarret minun rintani ympärillä, palvelustyttö sängyssä, pimeässä pirtissä.

Askelia kuului, mutta ne eivät tulleet tänne. Me olimme kumpikin ensi kertaa kahden maailmassa, ja meistä tuntui kun olisimme salaa tehneet jotain sellaista, joka oli vallan tuntematonta meitä ympäröivälle maailmalle. Olimme joskus kuulleet sen puhuvan rakkaudesta, mutta tuota sanaa me olimme vaistomaisesti vieroneet.

* * * * *

Muutamilla aloilla on elämäni varmasti ollut yhtä sisältörikasta kuin monen muun. Varsinkin viime

vuosina minulla on ollut monta aistimellisen onnen hetkeä. Mutta en ole niistä oikein voinut nauttia, enempi kuin viinistä, jota juon, sillä minua kiusaa aina epäily, ettei se ole puhdasta. Olen karkäs keksimään sivumakuja. Minun pitäisi nähdä sen kukkivan, kypsyvän ja käyvän... Hiljakkoin suutelin tanssiaisissa erästä neitiä. Hänellä oli pehmeä ruumis, jonka ympärillä leijui tungetteleva hajaveden lemu. Ja hän katsoi minua häikäilemättä hymyillen silmiin ja — sanoi jotain.

* * * * *

... Muuten tuosta illasta tuli hyvin hauska sitten, kun lamppuun otettiin valkea ja toisiakin tuli pirttiin. Minun kultani oli silloin poissa ja ilmestyi vasta vähän päästä, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut, harvasanaisena, ruskeissa silmissä uneksiva, hiukan hymyilevä kiilto ja kasvoissa kuultava väri. Ehkä hiukan tavallista enemmän kiiltoa silmissä ja punaa poskipäissä, mutta ei sitä kukaan huomannut hänestä, lapsesta. Hän meni ensin muurin eteen, seisahti kevyesti ja nuori katse paloi puolipimennossa. Sitten hän lähestyi lamppua ja jäi nojaamaan veljensä olkapäähän. Me istuimme tai seisoimme siinä kaikin ja lauloimme laulukirjasta yhteisesti monta tuttua laulua. Karjatytöllä oli hyvä ääni ja hän osasi paljon lauluja. Mutta pikkupojalla oli halu lasketella aikamiehen sukkeluuksia, joille me kaikki nauroimme, vieläpä jylhännäköiset rengitkin, jotka nuhistelivat ovensuussa kauempana valosta. Nauru voitti laulun ja me aloimme telmiä. Tapahtui silloin sellaistaikin, että *hän* kaikkien nähden istahti minun polvelleni. Mutta ei sitä siinä ilossa kukaan miksikään huomannut. Me olimme niin nuoria ja lapsuudentovereja.

Kello oli kaukana peränurkassa, emmekä me huomanneet, mitä se oli. Se taisi sitäpaitsi käydä väärin. Mutta kun renki jo kotvan nukuttuaan heräsi hillittyyn kikatukseen ja alkoi unissaan mumista, oli meidän mentävä maata pieniin porstuanperäkamareihin. Huomista aamua odottamaan.

Porstua oli umpipimeä, mutta ulkona vihersi taivas tähtien loisteessa. Joulukuuh oli ohi.

* * * * *

Minun muistissani, ehkä mielikuvituksessani, on muuan ehjä kokonaisuus, niinkuin sarja musiikkia, sellolla. Seitsemän vuotta pelkkää kaunista ilmaa, seitsemän aurinkoista suvea ja yhtä monta helisevää talvea tähti-iltoineen. Minä säilytän sitä kuin saiturin salaista aarrettaan; joskus, kuten nyt, kuvittelen sen esiin kaikkien niitten verhojen sisältä, joita myöhempi aika on sen ympärille kerännyt, ja katselen sitä taas.

Seitsemän vuotta kaunista ilmaa, ruskeita kesiä ja punertavia talvia. Ja missä viihtyy kaunis ilma parhaiten? Laakean talon tilavilla tanhuvilla ja monissa huoneissa, joiden välillä ovet ovat auki, niin että näkyy rivin päästä päähän. Siellä voi kesällä poutapäivänä tuntua siltä, kuin talo olisi tyhjä, voi kulkea huoneesta toiseen tapaamatta ketään. Eikä talo kumminkaan ole autio, sillä monen avonaisen oven läpi kuuluu, kuinka kello käy pirtin peränurkassa, ja yht'äkkiä survaisee ulkoa lievä tuulenhenki ikkunaverhoa. Niinkuin joku olisi kurkistanut sisään ja tervehdittyään vierasta taas kadonnut toimiinsa. — "Istu nyt täällä hetkinen, kaunis ilma pitää sinulle seuraa."

Mutta istuttuasi hetkisen menet sittenkin ikkunaan, sillä sinusta tuntuu kuin se äskeinen tuulenhenki olisi kiiruhtanut takaisin jonkun luokse, niinkuin siellä olisi joku puutarhassa. Ja siellä onkin: omenapuun oksien lomitse näet talon nuoren tyttären, kainalossaan raparperinlehtiä. Et näe juuri muuta kuin esiliinan ja isot viheriät lehdet. Hän huomaa sinut, nyökkää jostain lehvän raosta ja rientää sisään. Sinä saat istua ja puhella hänen kanssaan pakarissa, kun hän silpoo raparperia. — "Äiti lähti katsomaan, saavatko vasikat vettä kaukomaässä. Pojat ovat heinässä rantapellolla."

Surisee ja väreilee. Kimalainen luovii ikkuna-aukossa aikoen tulla sisään, pakisee hetkessä kaikki poutapäivän kiireet ja hurahaa takaisin hehkuvaan ulkoilmaan, joka laajoilla, laajoilla aloilla on täynnä elävää siihenää. Se tulee monilta heinämailta, joilla työ käy leveänä ja vaimentunein äänin.

On jo oltu hetkinen vaiti. Hän silpoo lehtiä ja katsoo vain työhönsä. Mutta juuri sillä hetkellä kun emännän askel kuuluu porstuassa, hän nostaa päänsä ja menee keittiön ääreen eikä pane enää mitään huomiota siihen, kunka sinä tervehdit kuumuuden uuvuttamaa emäntää ja alat vilkkaasti puhella hänen kanssaan. Vain kerran, sopivan ajan ollen, hän katsoo sinuun kumartuessaan tulta kohentamaan.

Ja kaunista ilmaa on koko päivä, eikä ikkunoita eikä ovia suljeta. Ja kaunis on yökin, kun nuoret valvovat myöhäiseen. Vielä puolenyön aikaan tulee joku salin ovesta ja astuu halki pihamaan pirtin puolelle. Hän on vienyt vieraalle juotavaa ja hiukan viivähtänyt. — — —

Mutta talvella on helisevä pakkanen ja ikkunat jäässä, kun ajat pihaan. Jostain sulaneesta raosta on kumminkin joku sinun tulosi huomannut, ja sinut viedään porstuanperäkamariin, jossa tuntuu lämmitetyn muurin lemu ja hyvin lievä paperossin tuoksu. Tytär tuo kahvia, nyökkää, melkein hyrähtää ilosta ja poistuu taas. Etkä sinä saa koko päivänä häntä puhutella, sillä hän on kiinni taloudessa... Mutta

iltahämyssä tähtien syttyessä sinä loiot yksin pirtin sängyssä. Joku käy pirtissä pikimmin, mutta ei huomaa sinua. Kunnes kuulet tutut askeleet, eikä pimeäkään estä sinua katsomasta tulijaa silmiin, kun hän astuu suoraan sinun luoksesi. Vähään aikaan ei kuulu muuta kuin kahisevaa liikettä, kunnes paikallaan oleva ääni kysyy: "Lähdetkö kytimään minua?" — "Minne?" — "Suutariin." — "Mitä siellä?" — "Minun pitää hakea kenkäni." "Millä mennään?" — "Mennään kelkalla."

Ja ulkona palaa tähtitaivas, monen salainen uskottu. Laskiessasi alas piha-ahdetta kuulet navetan ovesta kahleitten kalinaa ja piian hyräilyä. Ja metsäniemekkeen takana on suutarin asumus, siellä istutaan pesänloimossa, ja ilomielinen naapurivaimo lurittaa suutarinvaimon pikkulapselle purpurin säveltä. Ja sinun kaulahuivisi ja talon neidin hiihtolakki vaikuttavat tavattoman hienoilta suutarin tuvassa, niin että kaikki vaikenevat, ainoastaan suutari, ranne lonkkaa vasten, puhuttelee neitiä.

Kotimatka kestää kauan, mahdollisimman kauan sen tähden, että ... on talvi ja koko salinpuoli kylmillä. Vieraan on nukuttava pirttirakennuksessa, ihan hallitusväen asuinkamarin viereisessä. Suutarilta palaajat sanovat sentähden jo porstuassa hyvää yötä toisilleen.

Ja huomenissa on taas kaunis ilma ja loppiainen. Ja taas tulee ehtoo, ja silloin soi pihassa tumpelin ääni. Talosta lähdetään juhliin, kahdella hevosella.

Niinä seitsemänä kauniina vuotena hän kasvoi ja varttui. Muistan kesän, jolloin hän vielä istui pihamaan ruohossa ja kaikki valkoiset pitsit saivat näkyä eikä siinä ollut mitään pahaa. Sitten muistan, kuinka hän minusta näytti epäedulliselta, kun hameet pitenevät ja molemmat palmikot kierrettiin pään ympäri. Siihen aikaan näin hänet liivisillään pukeutumassa, hän hymyili ja karttoi. Hän oli kasvanut nopeasti ja näytti hontevalta. Niihin aikoihin minä kävinkin heillä harvemmin ja satuin aina seuraan, niin ettemme joutuneet kahden kesken. Sitäpaitsi minulla silloin oli kaupungissa ystävä, muuan pieni sievä slaavilainen...

Näin paistelivat parin kesän päivät hiukan sinne tänne, kunnes minä taas kerran jouduin heille yksin ja näin hänen illansuussa ajavan vasikoita kujalla. Ja samana iltana minä sain hänet kulmakamarissa yksin syliini ja huomasin, että hän oli jo saanut vartalon. Jotain uutta sykähti, muuttunut tuoksu hiuksissa. Me olimme jo isoja, ja meidän rakkautemme asui jo veressä. Mutta se oli kaunis ja koskematon, kuin ennen pieninä, niihin aikoihin, jolloin me kisasimme pirtin sängyssä...

Mutta sitten sattui, että minä seuraavana kevätkesänä eräänä yönä sunnuntaita vastaan tulin hänen kotiinsa niin myöhään, että ovet jo olivat lukossa. Niinkään sattui, että hän siksi kesäksi oli siirtynyt yksin nukkumaan salinpuolelle ja huomasi sieltä minut, kun liikuin pihamaalla. Ja sinä kauniina yönä hän kahdeksantoistavuotiaana, onnellisen lemmen hurmassa tuli avaamaan minulle oven ja päästi sisään...

Silloin oli taivas pilvessä, yö oli kuin harsojen takana. Vain sen lämpö oli lähellä. — — —

Tähän voisin nyt lopettaa hartaushetkeni, niinkuin saituri salaisen aarteensa palvomisen. Kaunis musiikkisarja lähenee loppuaan, lyhyt finaali päättyy pitkään pianissimoon, se kurkottaa yhä kauemmaksi, ohenee ja etenee, ja koko ollut kauneus valuu sitä myöten jonnekin pois... Kauniit ilmat loppuvat, tulee pyryä ja joskus myrskyäkin...

Tuon kauniin yön jälkeen tuli sunnuntai, joka vielä oli kaunis, mutta jotenkin viileä. Iltapäivällä minun jo oli lähdettävä. Muistan, että hän seisoi rappusilla ja huiskutti valkeata liinaa, kun tie käänsi minut pois näkyvistä. Hän siis jäi sinne...

Minä kuljeskelen loppukesän siellä täällä enää häntä kohtaamatta, kunnes syksyn alkaessa lähdin pimeyttä pakoon pääkaupunkiin. Siellä oli viihdyttävää kävellä esplanaadin iltavalossa vahvalehtisten tomuttuneiden puitten alla, tai istua penkille jonkun tuntemattoman viereen, joka katseli kävelijöitä niinkuin minä. Sellaisessa alkusyksyn illassa on jotain yhtenäistä sielua. Maisema on vain mieliala, mutta tällainen kaupungin ilta on tuttu olento, joka pian oppii ymmärtämään jokaista, joka siinä liikkuu, ja kuiskaa hänen korvaansa unhotusta ja nykyhetken iloa... Jostain kuuluu vähän soittoa, ja ohitseni kulkee ihmisiä, joita en tunne, mutta joiden kanssa jotenkin kuulun yhteen. Tulee tuttujakin, nuoria miehiä kesämailtaan, iloineen ja salaisine suruineen, hyviä rakkaita tovereita. Hei, elämä!

Sinä syksynä aloin elää hiukan iloisemmin kuin ennen, vahvan voiman tunne täytti sieluni, valvominen oli haus Kempaa kuin nukkuminen. Lähdin tanssiaisiin ja tutustuin siellä ihmeen hienoihin ja kauniisiin tyttöihin, jotka katselivat minua hymyillen ja osoittivat minulle lapsellista luottamusta. He nojasivat huomaamatta minuun seisossaan vieressäni ja tulivat huumaavan lähelle tanssiessaan... Menin kerran ravintolaan, raikas ilo pulpahteli, ja minä ihmettelin, kuinka minulta tähän asti oli jäänyt näkemättä kokonainen rikas maailma, joka soitteli vuotavan viinin lirinässä. Silloin tapahtui joskus, että minä kesken kaiken muistin häntä, kuinka hän heilutti minulle valkeata liinaa vielä erään yön jälkeisenä

päivänä. Intohimoinen lemmentunne karsi ruumistani, ja mielessäni raivosi epätoivo, kun en tänä yönä voinut päästä hänen viereensä. Mutta kun joulule tulee, silloin ... silloin ovat hämärät. Ja hän on minun, sillä hän huiskutti minulle liinaa. Ooh, ja ilman mitään hyppäystä muuttui unelma todeksi, kun lämmin, pehmeä yöpukuinen nainen kietoi käsivartensa kaulani ympäri. Ja maljat kuohuivat, niistä oli pian juotava, ettei neste juossut maahan. Tällä hetkellä tulee mieleeni, kuinka muuan tyttö silloin sanoi minulle: "Nyt sinä poika petät ensi lempesi." Mutta sen se sanoi vain hyvänä sukkeluutena voitonriemussa, sillä hän voitti. Ja maljat taas kuohuivat. Hei, elämä, hei! —

Kun joululle tullessani lähestyin rakkaita kotimaisia, täytti mieleni salainen levottomuus. Mitä syvemmälle painuin metsiin, sitä selvemmin olin jossain edessäni, puiden välissä heillä päin näkevinäni hänen katseensa. Hän seisoi pihamaalla ja katseli minua suurilla ruskeilla silmillään. Kotiin tultuani minä heti kautta rantain johdin puheen häneen. Mutta ei hänestä mitään erinomaista kuulunut, sen jälkeen kuin minä keväällä olin ollut siellä. Kaipa hän hyvin voi. — Niin, olinhan minä siitä melkein varmakin...

Mutta kun olin ollut kotona pari päivää, kuljeskellut ympäri näitä mäkiä ja tervehtinyt naapureita, aloin kaivata häntä. Kun täältä pienestä pirtistä käsin ajattelin, kuinka hän siellä liikkuu tilavilla tanhuvilla ja monissa huoneissa, ruokkii pientä-karjaa ja vie puita kulmahuoneeseen, silloin minulle ilmestyi hänestä aivan uusi kuva, joka voimakkaalla kirkkaudellaan hävitti entisen. Minä näin hänet *naisena*, yksinäisenä, jonka olemassaolosta ei tiennyt kukaan paitsi minä, joka hänet salaa omistin. Minua liikutti ajatellessani, kuinka hän pitkän syksyn oli kaivannut, salaa ikävöiden huonannut monena iltana, silmissä lempeä kiilto. Näin laajat metsät hänen ympärillään ja tunsin hellyyttä vanhoja puita kohtaan, jotka olivat kuulleet hänen huokauksensa ja ehkä lohduttaneet... Minä rakastin häntä ja tarvitsin häntä juuri nyt kaiken jälkeen. Jotain aukeni ja laajeni sielussani, se oli tyynen onnellinen tunne siitä, että me olemme kaksi ihmistä, jotka soimme yhteen, ihmeellisessä vieraassa vilinässä kuljemme käsi kädessä, niin ettei kumpikaan ole yksin... Kuljin hyräillen. Tarkastelin huvikseni eri tähtiä.

Herra Jumala! — Kerran kävelyllä ollessani pysähdyin äkkiä, niinkuin edessäni olisi seisonut irvistelevä peto. Herra Jumala, mikä minä olen ollut! Sarja mielikuvia välähti aivoissani: puolen vuotta hän on ollut kuolemaisillaan ja minä olen istunut jossain pöydän ääressä jutellen, ja vaikka joka hetki on tullut sana, en ole mennyt häntä katsomaan enkä sanomaan sitä, mikä vielä oli sanomatta...

Minä tulen, minä tulen! — Hänen luokseen, hänen luokseen! — — —

Voiko kukaan kuvitella ihanampaa tunnelmaa, kuin olla matkalla tapaamaan salaista rakastettua silloin, kun jostain syystä tuntee rakastavansa häntä enemmän ja syvemmin kuin koskaan. Ei yksikään ihminen edes samassa talossa aavista, mitä on sykkinyt jo vuosien kuluessa, mitä kaikkea on tapahtunut juuri täällä kahden nuoren kesken talvi-iltoina ja kesäöinä. Ei kukaan aavista, ja kuitenkin: ennenkuin tervehtiessäsi olet ehtinyt häneen asti, on sinun sieluasi jo hyväillyt, syleillyt, suudellut lämmin katse, joka silmänräpäyksessä sanoo, että kaikki on ennallaan, ennallaan...

Mutta kun minä nyt tulin heille, oli siellä paljon muitakin vieraita. Niitä istuskeli molemmissa asuinkamareissa, joku setä oli pirtissä, ja muutamia naishenkilöitä kuului olevan pakarissakin. Heillä oli sukukokous, ja minua, joka myös olin tämän vanhan suvun kaukaista jättöä, tervehdittiin ilolla. Minä tulin ja tervehtelin erinomaisen reippain liikkein, jostain syystä en katsonut häneen, ennenkuin olin hänen edessään. Hänen pitkä katseensa oli minusta hiukan epäselvä, se ei sanonut mitään, luultavasti sen tähden, että oli niin monta katselijaa. Vanhemmat ihmiset lausahtelivat minulle yhtä ja toista, ja hän hävisi pakariin, arvatenkin järjestämään tarjoilua.

Käsittämätön kylmäntunne valtasi minut yhtäkkiä. Mikä nyt oli? Mikä ihme näissä huoneissa nyt oli? Miksei päivänpaiste välkähdellyt, vaikka ilma vielä oli kirkas?

— Kuinkas se elämä nyt on mennyt? kysyi isäntä.

— Onhan se, vastaan minä...

Hän palasi pakarista, mutta jäi toiseen kamariin puhelemaan, ei tullut enää äskeiseen seuraansa, johon minä olin liittynyt. Näin ovesta hänen profiilinsa ja kuinka hän hymyili jonkun puheelle. Selvästi hän tunsu, että katselin häntä, mutta ei kääntänyt päätään kertaakaan. Saipa hän jostain syystä asian nousta ja asettui senjälkeen niin, etten häntä nähnyt...

Selvä —.

* * * * *

Tähän päättyivät minun kevätkuuteni. Alkoi sammua ihana säteily maailmasta ja sen esineistä, ne loittonivat yhä kauemmaksi, ensin huomaamatta, pienten toiveiden pitäessä vastaan, mutta sitten yhä

selvemmin, kunnes sieluni nyt kulkee tyhjän tyynenä ja rauhallisena, yksinään maan ja taivaan välissä, kuin aution talon puutarhassa. Ei, ei suinkaan yksin. Ystävien lukumäärä yhä kasvaa. —

Sillä matkalla en saanut tavata häntä kahdenkesken; lienen vaihtanut hänen kanssaan pari väkinäistä sanaa toisten kuullen. Elin sitten talven hiljaisemmin, suvea odottaen, ja kun se tuli, lähdin taas hänen luokseen. Mutta hän oli entisellään. Tosin hän seurassa hymyili sukkeluuksilleni ja saattoi joskus kysyäkin minulta jotain, josta minä tulin hurjan iloiseksi. Mutta kun hän huomasi sen, sanoi hän pari tarkoitettavaa lausetta, joista minun piti ymmärtää, jos minulla oli hiukankin älyä. Mutta sitä minulla ei ollut, sillä seuraavan joulun aikaan minä taas menin hänen luokseen. Me jouduimme yhdessä paikkaan, jossa tanssittiin. Silloin näin, että hän halveksi minua. Hänen kaunis suunsa ja suuret lämpimät silmänsä ilmaisivat sen sanattomasti ja siis luotettavammin kuin mitkään lauseet. Seuraava talvi oli minulle ... hm, ei maksa vaivaa seipitellä. Annoin taas maljojen kuohua pitkästä aikaa, mutta aamupuolella istuin yksin asunnossani ja sen voin tähän kirjoittaa, että silloin usein itkin, jollei nimittäin luonani ollut vieraita. Minä itkin, kyyneliin asti ja kerran oli minulla viiden aikaan aamulla valmiina hänelle kirje, ensimmäinen ja viimeinen, mitä olen hänelle kirjoittanut. Pahaksi onneksi sen lähettäminen ei jäänyt seuraavaan päivään.

En odottanutkaan mitään vastausta, eikä sitä tullutkaan. Hengitin jo kevään huoletonta ilmaa, ja minusta karisivat viimeisetkin tulevaisuudentoiveet ja suunnitelmat, niinkuin lumet hiljalleen kuivuvilta kaduilta. Elin elääkseni, eikä se ollut hullumpaa. Hyvät rakkaat toverini pudistelivat keskenään päitään ja sanoivat viimein humalassa ollessaan minulle suoraan, että olin rappiolla, johon minä nauraen vastasin, että niin olinkin, ja ettei vaadittu erittäin tarkkaa silmää sitä huomatakseen. Kun olin jo nähnyt monen kesäkuun auringon nousevan mitä erilaisimpien vaaleitten öitten jälkeen, tuli mieleeni, että lähtisin isän ja äidin luo maalle. — —

Hiljainen rappiollejoutuminen on hyvin ihmeellinen asia. Minun sanotaan nyt olevan rappiolla, ja kaiketi olenkin, mutta kun yritän saada selville, mikä prosessi minussa siis on tapahtunut, mikä on tämän rappiotilan olemus, niin en pääse puuta pitemmälle. Minä vihaan ja rakastan samoja asioita kuin ennenkin, eettilliset ja esteettiset vaistoni ovat aivan samat kuin ennenkin. Elän yksinkertaisemmin ja kaikki mitä teen on paljon hyödyllisempää kuin mitä tein ollessani lupaava nuorukainen. Raha? Sitä minulla ei ole omasta kohden koskaan ollut, mutta olen vakuutettu, että sitä nyt rappiolla ollessani ennen pitkää tulee jonkun verran olemaan. Innostus (tai sen puute) siihen työhön, jota näihin asti olen toimitellut, on aina ollut sama. Mistä kohden minä siis olen rappiolla? Jos olen, niin enkö ole ollut aina? Sillä minä en ole muuttunut, toiset vain ovat muuttaneet suhdettaan minuun, lakanneet tuhlaamasta rahojaan minun välitykselläni, sanoen: "Sinähän olet rappiolla."

Olen äsken lukenut Maeterlinckia ja hän sanoo, että ulkonaiset vaiheet, hyvät tai huonot työt eivät koskaan muuta ihmisen perusolemusta. Paha ihminen on paha, vaikka hän määrättyissä olosuhteissa näyttää tekevän yhtämittaa pelkkää hyvää. Sama on hyvyyden laita. Rappiolle joutuminen on siis aivan pinnallinen asia, sattuma, niinkuin arpi poskessa. Se on seuraus yhteentörmäyksestä yksilön muuttumattoman perusluonnon ja yhtä muuttumattoman yhteiskunta-aatteen välillä. Fyysillisessä mielessä rappiolle joutuvat ne, jotka... Mutta mitäpä niistä nyt tässä. — —

Jonkinlaisena jälkikirjoituksena voisin kertoa, mitä viime kesän lopulla tapahtui. Kauan sitten oli mennyt kesäkuu, äsken heilahtanut kuin huomaamatta heinäkuu, päivät salaa lyhenivät ja tyyntyivät hehkustaan. Oli jo elokuu, kun minä äidin kanssa saunan porstuassa sitelin vihtoja. Äiti, jolle aina oli sanomaton nautinto minun kanssani näin jotain toimitella, hyräili itsekseen, päivä paisteli maisemille jälkikesän lauantairauhaa, sydäntäetova sopusointu lepäili luonnossa. Se vaikutti minuunkin kuin aalulla kauan telmineeseen lapseen, mielikuvia hiipi sieluuni kuin unen tullessa, vuodet unohtuivat nykyhetkeen asti sitä mukaa kuin päivä laski. Ja niinkuin miellyttävä huume karsi olentoani tämä unhotus. Olin onnellinen kun ilta ehti, sillä minä olin jostain saanut sellaisen horjumattoman tunteen, että hän nyt on kokenut jotain, joka on saanut hänet entistä onnea kaihoamaan... Vielä myöhään, kun toiset jo hankkivat makuulle, on hän hävinnyt jonnekin, kuljeskelee rannassa päin ja satunnaisesti mielijohteesta poimii kellokukkia. Sitten hän syreenipensaikon seasta ilmestyy pihan laitaa ja menee salin kuistista ylös kädessään sininen kukkavihko... Ja hämärtyvänä iltana astuu nuori poika pitkät matkat maantietä, läpi nukkuvien taloryhmien, poikkeaa oikopoluille, menee aidan vierua ja usvaisia pikku niittuja, nousee tölliin kotipolkuja, painuu pihan läpi metsään. Jo näkyy ruokakello, kaivonvintti kodan päässä, pihakoivu ja pakarinakkuna.

... Taas olin pihamaalla. Mutta salin puolella ei nyt näyttänyt nukkuvan ketään. Pirtin ovi sitävastoin oli lukitsematon, ja minä makasin siellä sängyssä, josta renki oli mennyt yöjalkaan. Seuraava päivä kului tyyneästi, mutta entinen kylätunnelma ei syttynyt minuun eikä talonväkeen. Meni aamiainen, meni päivällinen ja minä jäin toiseksi yöksi. Hän on hiljan ollut pahasti sairaana ja silloin valmistunut kuolemaan, päässyt niin pitkälle, että oli sydämessään antautunut sille. Mutta kun se ei häntä ottanutkaan, oli hänen sielunsa mennyt syvään lamaan. Tästä kai johtui, että kun minä, nähdessäni hänen myöhään kulkevan halki pihan, huusin häntä luokseni salin rappusille, hän todella tuli, kalpean

kauniina, hitain, väsynein askelin ja istahti minua vastapäätä, toiselle puolelle.

Hän koetti estää minua puhumasta asioita, jotka eivät kestä sanoja, kysymällä heti jotain kuulumisia. Mutta minä en voinut vaieta. Minä puhuin ja puhuin, ja kun ei hän mitään vastannut, aloin puolustella itseäni. — Ei kannata puhua, oli hänen vastauksensa. Minä kysyin:

— Eikö sitä sitten enää millään voi auttaa?

Hän vastasi oudon selvällä ja rauhallisella äänellä:

— Ei.

Seurasi neljänneksen vaitiolo. Minä pitensin sitä aivan teatterimaisesti ja annoin kasvojeni kuvastaa tuskaa. Sitten aloin puhua taas, siirtyen vähitellen leikilliseen tapaan. Hän ei yhtynyt leikkiin, huokasi vähän päästä syvään ja nousi lähteäkseen. Minä pyysin saada hänen kätensä ja sitä heilutellen laskin yhä sakeampaa leikkiä ja sanoin lopulta — *morjes*. Me erosimme. Minä menin jähmeänä maata ja nukuin varsin hyvin.

Lemmen enkelit eivät leijaile siellä, missä asioista keskustellaan... — — —

Minun luonteessani on eräs mahdollisuus, jonka on nähnyt ainoastaan hän, ainoa rakkaani. Kun meidän rakkautemme lapsuuden ensi värähdyksistä sitä mukaa, kuin meidän ruumiimme vuosien kuluessa varttuivat, oli kehittynyt korkeimpaan ja arimpaan kohtaansa, oli se hienoimman kristallikorun kaltainen, joka riippuu silkkilangasta. Mutta hämärässä pielessä seisoivat pahahenki ja nauroi äänetöntä nauruaan, sillä se näki jo mitä tapahtui. Se nyökkäsi, ja tuli esiin partainen, hekotteleva olento, joka sierottuneella kädellään kohmasee silkkilangan poikki, niin että kristalli putoaa pirstaleiksi. — Mistä minä tiesin, että tuollainen lasi maksaa niin paljon? — Ja että kaikki olisi täydellistä, rupeaa olento punaisena ja inhottavasti myhäillen kokoilemaan lasinpalasia yhteen: — Kyllähän tämän tästä vielä voi laittaa... — — —

Loppukesälläkin voi vielä heinäladossa maatessaan nähdä pitkiä, kauniita mielikuvia unta odotellessaan...

On elokuussa häät. Kutsu on tullut. Isä ja äiti eivät aio mennä, he ovat vanhoja ja yksinkertaisia ja hiukan ... ei ole sopivia vaatteita. Mutta he ovat varmoja, että minä menen, sillä minä olen hiljan palannut kaupungista ja jo tilannut talosta hevosenkin puolikolmen ajaksi. Ja minä hommailen ja näytän hankkivan, pöydälläni on kukkia kristallivaasissa, hopeapuitteissa. Ja äiti ajattelee:

— Se onkin aina niin pitänyt siitä. Lapsena jo yhdessä laskittelivat. Nyt näyttää melkein suru olevan, on iloinen, mutta silmät ovat kummallisen kosteat.

Renkipoika paremmissa vaatteissaan tulee, orihevosella. Minä panen vaasin kukkineen koteloon, vien rattaille ja sanon pojalle:

— Vie nämä taloon ja toimita morsiamelle. Aja pulskasti pihaan, etkä saa tulla alas rattailta, vaan käännyt heti takaisin. Muista se.

Isä ja äiti ovat neuvottoman näköisiä, niinkuin äkkiä, kesken sulan sovinnon, olisin heille irvistänyt. Minä hymyilen ja sanon äidille:

— No, keittäkää nyt kahvia.

Hän näyttää loukkaantuneelta, mutta tottelee, ja vähän päästä kuulen hänen matalalla äänellä sanovan: tule juomaan.

Tullessani on minulla kädessäni hieno pullo, jonka avaan ja lasken pöydälle. Haen pikarit ja nyökkään isää juomaan. Hän on ollut lehteämässä, paidanhihat ovat paikatut ja rikkinäiset. Hiukan väkinäisesti hän yhtyy tähän pilaan ja juo vaihtamatta ilmettä.

Sitten otan pyssyn seinältä ja hankin ulos. Silloin äidin ryppyiset kasvot alkavat värähdellä, vääntyvät hillittömään itkuun, ja hän kallistuu huutaen vuoteeseen. Näin ollaan hetki. Sanaakaan ei sanota, mutta isä on käynyt punaiseksi ja näyttää olevan valmis lähtemään minun perässäni.

Silloin menen äidin luo, lasken käteni hänen hytkyvälle olkapäälleen ja sanon:

— Älkää yhtään pelätkö, äiti, en minä mitään pahaa tee itselleni.

Ja isään katsomatta menen ulos. Painun painumistani metsiin, jotka tylyn näköisinä vartioivat omaa hiljaisuuttaan arkisena elokuun iltapäivänä, hiukan kosteana.

Ja häpäivä kuluu kuin kuluukin, muuttuu muistoksi, ensin läheiseksi, sitten kaukaiseksi ja unohtuu lopulta pitkiksi ajoiksi. Vain joskus, kymmenen vuoden päästä, alkaa joku kertoa tähän tapaan:

— Silloin ja silloin, kun oli niitten häät...

... Uni tulee. — — —

Tuli armias syksy taas, ja minä lähdin pääkaupunkiin. Kävisi liian yksitoikkoiseksi kirjoittaa kaikesta, mitä viime lukukautena sattui, vaikka siinä olisikin varsin paljon kerrottavaa ja kuvattavaa. Yleisesti ottaen oli suurin kumma se, että minulla koko ajan säilyi jonkinlainen ihana ajattelemattomuus, elämä tyydytti minua, vaikken tehnyt suurin mitään. Luulen sen johtuneen siitä, että yhä olin opiskelevainen ja että aavistin opiskeluaikani pian loppuvan. Osaksi se ehkä johtui pimeästä vuodenajasta. Oltiin paljon sähkövalossa.

Vain yhden ainoan kerran sanoin tanssiessani erääseen heleään korvaan: "Teillä on kauniit hiukset, neiti; näyttäkää ne minulle valloillaan." Hän nyökkäsi puoliavoimin silmin. — Muistan, että hänellä oli lyhyt jakaus keskellä, siinä näkyi valkoinen iho, josta mustat hiukset nousivat niinkuin tiheä heinä. Hiuksissa oli järvikaislan lemu...

Lomakin alkoi, mutta se ei saanut minun "sielussani" aikaan ainoatakaan värähdystä. Jouluaattona pääsin kotiin ja ehdin vielä saunaan. Lyhyesti sanoen nuo neljä kuukautta eivät jättäneet minuun pienintäkään jälkeä, "sieluni" lienee liikahtanut tuskin hiuskarvan verran entiseltä paikaltaan. Niin tasaista oli.

Olin taas täällä. Odottaessa tulivat päivät pitkiksi, minä lähdin taas *hänen* kotiinsa, en hänen tähtensä, vaan sanomaan hyvästi lapsuuden-tutuille paikoille siellä päin. Sillä minä kirjoitin hiljan eräälle entiselle toverilleni, joka oli tukkipomona. Tätä veitikkää oli minun kirjeeni paljon huvittanut: — Puhalsitpa tältä hyvältä yhteiskunnalta kelpo summan. No tule tänne nyt, saat työtä meidän metsissä, kunnes pääset Amerikkaan. Mutta varo huopasaappaat.

Ne minä varoin ja nyt luulen, etten enää tule *häntä* näkemään, sillä minun on tämän jälkeen hiukan vaikea palata näille maille. En saa tietää, koska hän menee naimisiin, synnyttää lapsia ja kuolee. Jolleivät tähdet sitä minulle ilmaise.

Sitä ... en tee ensiksikään äidin tähden. Ja sitten minulla on sellainen ihmeellinen levollisuus, ikäänkuin olisi minulla alussa jokin suuri työ, en vain huomaa mikä se on. Mutta uskon sen vielä tulevan eteeni, joskus olen suorastaan toivorikas.

Ainakaan ei kukaan estä minua, missä liikunkin, ottamasta lakkia päästäni ja sanomasta tähdille:

— Hyvä on, tuikkikaa vain iloisemmin tuonne päin. Varmaan hän nyt katselee teitä.

Nyt sanon niille viimeisen kerran hyvää yötä tästä pieniruutuisesta ikkunasta, joka on välittänyt päättyvän nuoruuteni ihanimmat tähtikatselmukset. Ehkäistäkseni ilkeitä kyyneleitä sanon nyt niillekin puoliääneen *morjes*, kuten viimeksi hänelle elokuun hämyisellä kuistin ovella.

Renki

Ihmismielen kuvaus

Porstuasta kuului painavia, raukeita askelia, ovi aukeni ikäänkuin askelten tahtia seuraten ja pyhäisen pirtin ovensuuhun ilmestyi roteva, hiukan notkoselkäinen nuori mies. Liikkeissään hän näytti varsin vastenmielisesti käyttävän pientäkään osaa niistä suurista voimista, joita hänen ruumiinsa sisälsi, ja kasvoilla asui nähtävästi vakinainen nolo jurous. Ne toivat mieleen alastoman kivenkyljen. Näkyi selvästi, että hän pikkupoikana oli ollut ruma, sillä silmiin ja nenään oli jäänyt vallitsevaksi lapsuudenaikainen sävy.

Määräperäisin liikkein hän kaivoi taskustaan imukkeen, puhalteli sitä hetken, väänsi kaappinsa oven auki ja kopeloi sieltä paperossin. Kun ensimmäinen savu aikansa kadoksissa oltuaan, jälleen puhaltui pirtin hiljaiseen ilmaan, näyttäytyi polttajan kasvoilla lyhyt elonhäive. Silmä jäi pitkäksi aikaa tuijottamaan suoraan eteenpäin, joka hänelle saattoi tapahtua ainoastaan yksin ollessa, ja vasen jalka rupesi kevyesti naputtamaan permanttoa hänen istuessaan sänkynsä laidalla. Pyhäpäivän hiljainen raukeus valui hänen tajuntaansa, ja hän tunsii olevansa melkein tyytyväinen. Pieni pyöreä peili odotti ikkunalaudalla. Itseään ujostellen nuori mies myöntyi ottamaan sen käteensä ja kuvaansa katsellen rupesi hyvin tarkkaavasti hivelemään silmäkulmaansa, niinkuin siinä olisi ollut jotain vikaa. Samalla hän katsahti yli pirtin murin taakse päin, josta kuului nukkuvan Sannin, karjapiian, rauhallinen

hengitys. Ulkoa näkyi akkunoitten läpi maarianpäivän kirkas puhtaus, ja pirtin perältä toisti kellon käynti uuvuttavasti jotakin epäselvää sanaa: Eeme ... lih -eeme ... lih -eeme ... lih.

Kuvaa katsellessa tuntui siltä kuin olisi mielessä säikkynyt joku luvaton halu, jota varmassa rauhassa sai kyllikseen tyydyttää. Kello herkesi toistamasta hänen nimeään, sen käynti häipyi hänen korvistaan, mutta sen sijaan hän itse huomasi ajatuksissaan yhä sanovansa: Eemeli, Liutun Eemeli. Hänet valtasi kevyt sisäinen kiihko, sillä kuva vaikutti häneen niinkuin joku omantunnon pohjalta noussut salainen pahe, joka nyt siinä oli silmin nähtävänä. Tämä muistutti sitä tunnetta, jonka joskus sai unissaan, kun oli halaavinaan jotakuta vastenmielistä ihmistä. Kuva etoi mieltä, mutta samalla se kiinnitti silmiä, ja ympäröivä yksinäisyys yllytti katsomaan silmästä silmään sitä asiaa, joka häntä alati, itsetiedottomastikin vaivasi: omaa muotoaan. — Minä olen ruma, kuuli hän jonkun äänen sanovan sisässään, ja tunsi omituista nautintoa siitä, että kerran näin ihan häiritsemättä sai antautua sen tiedon valtaan. Voimakas oman olemassaolonsa käsittäminen pani hänet hetkeksi unohtamaan ajan ja ympäristön. Kaikki oli supistunut siihen kasvojen ja peilin väliin. Peilistä näkyi pieni matala nenä ja harmaat silmät, niinkuin vilahdus jostain vaanivasta haltijasta, jota ei voinut olla katselematta. — Tuommoiset ne nyt siis ovat... Eemeli...

Hänen mieleensä tulee joskus, että hän jo on kolmenkolmatta vuotias, ja se seikka vaikuttaa häneen melkein kuin oman kuvansa näkeminen. Sillä näin yksin ollessa, mielen palatessa syvimpään perusasentoonsa, tuntuu hänestä juuri samanlaiselta kuin on tuntunut koko muistinajan, että kuluva aika ikäänkuin kiertää hänen sisällään, viemättä häntä minnekään. Hänen sielunsa seisoo nyt ihan samalla paikalla kuin pikku poikana, hänen ensi kertaa pitemmältä peiliin katsellessaan. Sama tuskastuttava tunne siitä, että pitää näin olla olemassa, ihmisenä, tällainen Eemeli...

Mutta ikäänkuin pitkästä paikoillaan pysymisestä turtuneena järkähtää hänen mielensä ja rupee tahdottomasti liikkumaan. Suu painuu uhkaavaan kaareen ja alkaa ääneti toistella kiro sanoja, hänen niitä sen enempää itse ajattelematta. Käsivarretkin kaipaavat liikettä, hän kiskottelee niin että päätä huimaa, panee peilin pois ja nousee kävelemään perälle päin pöytää kohden.

Sanni liikahtaa unissaan. Eemeli seisautuu, tarkkaa kuinka Sanni vetää syvään henkeään ja nukkuu jälleen. Äskeisen jäljeltä on hänen mielensä vielä herkkä huomioille. Sannin kireä selkä liikuttaa häntä omituisesti, ja hänestä tuntuu, kuin hän ensi kertaa katselisi Sannia suoraan. Päivisin hän häntä välttää, melkein murahtelee hänelle, ei tiedä mistä syystä. Mutta näin salaa pyrkii silmä kumminkin katsomaan, ja silloin valahtaa mieleen aina outo tunne, jonka nimeä hän ei osaa sanoa, mutta joka häntä tungetellen vaivaa. Nytkin hän on menevinään vain sivuakkunaan katselemaan, kuinka kevät edistyy riihen tykönä, vaikkei siinä ole mitään katseltavaa. Mutta siihen saattaa nähdä myöskin Sannin ohimon ja sen yksityiskohdat: hiuskiehkuran ja korvalehden sokkelot. Nyt hänen herkistynyt mielensä ei kykene tätä havaintoa torjumaan, se sukeutuu yhdeksi sanaksi, joka tunkeutuu vastustamattomasti ajatukseen: tyttö! — Tyttö, jolla on lapsi sen ylioppilaan kanssa. Tuossa nyt nukkuu eikä aavista, että minä häntä silmäilen.

Kerran ujoutensa voitettuaan valtaa tämä lämmin nimetön tunne Eemelin kokonaan. Hän tuntee tyydytystä siitä, että Sanni nukkuu tuossa lähellä ja hän tässä varoen valvoo. On kuin jokin näkymätön hyvä olento jostain katselisi häntä, sanaa sanomatta, ymmärtäen kaikki kysymättä. Äskeinen etova tunne on poistunut ja hänen on oudon hyvä olla. Hän ei soisi, että Sanni nyt heräisi, ja siksi hän ei vihelläkään ääneen, ainoastaan hymisyyttä hengitystä huultensa välissä.

Pirtin henki liikkuu ilmassa tasaisen kellonkäynnin elähyttämänä. Se ei enää toista Eemelin nimeä, se sanoo jotain muuta, jota hän alkaa ymmärtää, vaikkei osaa kuvitella sitä miksikään sanaksi. Tuntuu samanlaiselta kuin suvisena sunnuntaina marjaisella aholla, tai — kuin tämä olisi hänen oma pirttinsä ja Sanni —

Äh, peilikuva!

Eemeli kääntyy pois, ovipieltä kohden, paeten tuota viimeistä mielikuvaa, joka itsepintaisesti kuiskaa korvaan. Mutta silloin Sanni äkkiä herää, sipasee käsin kasvojaan ja kysyy, niinkuin epäilisi Eemelillä olleen joitakin sala-aikeita:

— Mitä sinä siinä seippaillet?

— Ilmoja vaan kattelen, että lähtiskö tästä ehtoolla iltamiin, vastaa Eemeli äänellä, jonka hyväntahtoisuus häntä itseään kovasti nolostuttaa.

— Tottakai sinä menet Lempiäs kattoon, sanoo taas Sanni ja yrittää vielä asettua nukkumaan, mutta kun uni ei tule, nousee hän ylös ja rupee sukimaan tukkaansa.

Eemelin mieli on herahtanut kovin hyväksi. Melkein hempeällä äänellä hän naurahtaen vastaa:

* * * * *

Mennessään ehtoolla halki matalan hakametsän kylälle päin Eemeli vihelteli hiljallensa. Kello kävi seitsemättä, aurinko oli äsken laskenut. Viidakon tuhannet varvut särkivät loistavan taivaanrannan pieniin pirstaleisiin, kiiltävän hopean värisiin. Alempaa vilkahti luoteen taholta pilvensyrjä niinkuin laaja, vaaleansininen vuorenlaki. Tähtiä ei enää näkynyt. Se ennusti huhtikuuta.

Tie yhtyi isompaan ja alkoi kohota kylää kohden. Taivaanranta laajeni ja sitä vastaan piirtyi enää vain yksinäisiä puita kaikkine varpuineen juuresta latvaan asti. Viileää kirkkautta vastaan näytti kaikki jyrkästi mustalta, puut, kivet ja huoneryhmät. Luoteen sinipilvi oli jo ehtinyt muuttua tummanpunervaksi viirukoksi, joka pohjoisessa oheni raueten kalseaksi joukkioksi. Kaakosta oli kuu noussut puolitaivaalle, mutta sen valo ei tuntunut ollenkaan. Sen alapuolelle levisi syvä sini.

Pitkän pyhärauhan kylläisyys tuntui ilmassakin. Monivärisen iltataivaan alla kylän tanhuvilla seisokeli ja liikuskeleli nuorta väkeä telmien ja äännellen. Ilman ohuessa valossa väreili jotain lähestyvää. Kuun alapuolella kävi sini yhä tummemmaksi ja lännen kajo pieneni piiriltään, muodostaen aukon, jonka kautta tänne, tämän taivaan alle, osui jonkin kaukaisemman kirkkauden loiste. Paikkakunta ikäänkuin eristyi laajemmista avaruuksista omaksi alueekseen.

Eemelin mieli oli iloinen. — Nyt kaikki ovat liikkeellä, ajatteli hän. Kaikki tytöt, jotka äsken tekivät navetta-askareitaan, ovat hämärän turvissa kadonneet taloista ja ovat nyt jossakin täällä kylän vaiheilla. Työväentalo seisoo tuolla pellolla, sinne kaikki menevät, siellä niitä saa katsella. Saa nähdä, joko Sanni on siellä.

Hyräillen mielessään saksanpolkkaa ja kuvitellen sen askelia hän käyntiään hidastuttaen tuli tienristeykseen, jossa oleskeli joukko poikia. Hänen ilmestymistään ei kukaan huomannut. Lammin Yrjö matki juuri jotain, jolle kaikki nauroivat, ja siinä naurun pyörteessä alkoivat solua Pirtille päin.

On luultavaa, että Eemelin onnellisin hetki oli silloin, kun hän näin toisten joukossa sai tulla sisään valoisaan tanssipirttiin, jossa jo peli soi ja parit pyörivät. Se aika siellä kotona päivällä, jolloin ajatukset tekivät raskaita retkeilyjään, se oli nyt kaukana kuin joku pikkupoikuuden muisto, joku kauan sitten voitettu lapsellisuus. Pohjimmaisena asui nyt tunne siitä, että hän on täysi mies, Liutulla renkinä. Siinä ovensuussa seisossaan hän vaistomaisesti tuli tarkanneeksi lähellä seisovan toisen pojan nenää, ja nyt niinkuin aina ennenkin vertaili sitä salaa omaansa. Ja ilokseen hän huomasi, että se oli levämpi kuin hänen omansa. — Ehkei minun nenäni olekaan mikään erityisen ruma, ehkä se on ihan tavallinen, aprikoi hän jossain mielensä sopesa ja ilman mitään syytä pistäytyi ulkosalle, koetteli sormin nenänvartaan niinkuin se olisi syhynyt. Sitten hän hyräillen, mielessä iloinen varmuus, katseli hetkisen loistavaa kuuta ja lännessä yhä viipyviä ruskonrippeitä, kuunteli pelin ääntä ja tanssin jytinää. Toisia tuli samassa ulos ja Eemeli palasi pirttiin.

Ovessa tuli Yrjö vastaan kiroillen ja pauhaten:

— ... herrojen loppu...

— Ole vai, ei se osaa polkkaa, kyllä minä sen tiedän, suostutteli toinen.

Eemeli ymmärsi, ettei Sanni ollut tullut Yrjölle tanssiin. Jonkinlainen häpeän tunne karahti hänen mieleensä ja hän jäi suu raollaan katsomaan Sanniin, joka seiso i muurin tuolla puolen kehenkään katsomatta. Sitten hän silmäsi ovelle päin, jonne Yrjö oli mennyt, ja tuns i mielessään kaksi kiusallista asiaa, joita ei olisi tahtonut tuntea, nimittäin myötätuntoa Sannia ja vihaa Yrjöä kohtaan. Päästäkseen näistä hän rupesi alta kulmais ian katselemaan Husarin Lempiä.

Lempi visersi siellä juuri jonkun tytön kanssa, mutta huomattuaan Eemelin hän lähti pitkin teennäis in askelin tätä kohden, kumartaa hetkautti veitikan tavoin ja sanoi: "Tules nyt polkkaa mun kanssani." Eemeli, joka ei luullut oikein osaavansa polkkaa, viivytteli vähän, ja silloin soitto hidastui ja lakkasi. Kerran vain Lempi vilkais i pelimanniin päin ja samassa huusi: "Piirihin kaikki yhtykäämme, vapaus nauttikaamme!" ja tempasi Eemelin keskelle.

Eemeli teki kierroksensa, ja kun tuli hänen aika ottaa pari, otti hän Sannin. Tämä oli sekä hänestä että Sannista varsin ällistyttävää, mutta sen tehtyään tuns i Eemeli mielessään ikäänkuin jotain juhlallista nousua. Uusia ihmeitä tapahtui. Eemeli, joka ei milloinkaan ollut pyytänyt tyttöä tanssiin, pyysi tänä iltana Lempiä saksanpolkkaan. Lempikös hänelle lörpötti, kunnes loppujen lopuksi kävi niin, että Eemeli joutui saattamaan Lempiä kotiin, kuutamossa, kiillepintaisten keväthankien välkkyessä.

Eemeli oli laskenut kätensä Lempin vyötäisille, niinkuin tapana oli saattotiellä. Niin kauan kun oltiin isossa joukossa, jossa kaikki kävelivät sillä lailla, ei se Eemelistä tuntunut paljon miltään, oli vain

mukavaa olla kerran niinkuin muutkin. Mutta kun he Husarin tiellä jäivät kahden, ei Eemeli enää voinut käsittää, miksi pojat niin hartaasti olivat tyttöjen kanssa sylityksin, kahdenkeskenkin. Lempi oli hänestä tällä kertaa sangen vieras olento. Se oli vallan herennyt lörpöttelemästään ja tuntui välinpitämättömästi sallivan hänen pitää käsivarttaan uumillaan. Mutta Eemeli ei osannut irroittaakaan. Pitkään toviin he eivät enää olleet mitään puhuneet. Eemeli koetti tälle vaikenemiselle antaa luonnollisuuden leiman kävelemällä laiskasti, niinkuin tämmöinen saatteleminen olisi hänelle perin tuttua, melkein yhtäkaikkista.

Kun he tulivat Husarin kyökin portaille, nousi Lempi hiipien niitä ylös ja Eemeli seurasi samoin, sen enempiä asiaa ajattelematta. Joku häntä ikäänkuin tahdottomasti vei, hänestä oli mahdotonta enää palata. Portaissa ja ovissa oli perin hankala säilyttää kainalo-otettaan, mutta hän ei uskaltanut sitä päästää, sillä silloin menisi kaikki vallan pilalle. Kuu valaisi kirkkaasti kyökin lattian, vesisaavin ja pöydälle pesemättä jääneet astiat. Tämmöistä siis nyt oli tämä, jota hän oli usein kuvitellut. Taikka tietysti se oli paljon suurenmoisempaa oikeilla tyttöpojilla, sillä tämä nyt ainakaan ei ollut mitään. Lempi tuntui hänestä yhä vieraammalta ja hänessä itsessään tapahtui jotakin sellaista, jota hänen oma tajuntansa vain sivulta seurasi. Hän tuli veitikkamaiseksi, tempasi Lempin kanssansa sängynlaidalle istumaan ja alkoi häntä puserrella ja väänneskellä. Lempi koetti irroittautua käsin ja nousta ylös, mutta Eemeli pidätti häntä vyötäisistä ja kuiskasi: "No älä nyt niin ole." Lempi yhä kiskoi niinkuin hevonen kiinni istunutta kuormaa, Eemeli pidätteli ja tunsu yhä lisääntyvää noloutta siinä toisessa tajunnassaan. Lopulta hän laski Lempin menemään ja jäi tylsänä istumaan paikoilleen.

Kun pääsisi jotenkin täältä lähtemään, mutta eihän sitä mitenkään voi. Täytyy ainakin kuluttaa aikaa.

Hän rupesi oikein perinpohjin tutkimaan kuuvalon kuvioita ja oli vallan unohtavinaan Lempin, joka seiso perä-akkunan pielessä. Aika kului hitaasti niinkun junan tuloa odottaessa, jolloin tyyni malttavaisuus tuo parhaan tyydytyksen. Oikeastaanhan oli varsin somaa viipyä tällaisessa tilanteessa. Hän ei enää ollenkaan harkinnut, kuinka täältä lähtisi, istui vain. Ja Lempi seiso paikoillaan...

Kaikki kestää aikansa. Eemeli nousi ja meni Lempin luo taas sellaisin laiskoin askelin. "Tule nyt", kuuli hän sanovansa jotenkin imelällä äänellä. Mutta kun Lempi survaisi pois hänen kätensä, otti hän hänet syliinsä, kantoi vuoteeseen pitkälleen ja oikein sinne itsekin, kauheaan ahtauteen ja epämukavuuteen. Hän alkoi tarkoituksettomasti vääntää, Lempin pyristellessä vastaan. Hän tunsu jo hiukan kiihtyvänsäkin ja hoki: "Älä nyt, älä nyt", vaikka hän koko ajan jossain vaistonsa perukoissa tunsu, että Lempi häntä jo inhosi samoin kuin hän Lempiä. Hän herkesi vääntämästä, ja he jäivät niihin asentoihinsa jälleen pitkäksi aikaa.

Eemeliä rupesi lopulta pitkästyttämään. Hän kopeloi Lempin velton käden, puserrelli sitä ja sanoi: "Morjes nyt sitten." Mutta vieläkin hän viivytteli, oli olevinaan veikeä ja sanoi moneen kertaan hyvästinsä. Yrittäpä hän vielä ruveta uudestaan vääntämäänkin, mutta väsyi pian, hellitti ja hitaasti, yhä veikeillen, meni ovelle ja siitä ulos.

Eemelistä tuntui hyvältä, niinkun olisi tullut kuumasta riihentomusta raittiiseen ilmaan. Tyyni kokeneisuuden tunne valtasi hänet, hän vihelteli hiljalleen ja ajatteli, ettei olisi hullumpaa, jos joku olisi salaa nähnyt hänen tulevan Husarin kyökistä, ja siitä sitten hiukan puhuttaisiin perästäpäin. Hän pani merkille, että kuu oli kulkenut parin sylen matkan sill'aikaa kun hän oli siellä kyökissä, se paistoi nyt lounaasta. Tuntui oudolta nähdä kuuta sillä kohtaa taivasta.

Kummallista kuinka kaikki ne iltaiset värit ja vivahtuksetkin olivat hävinneet. Oli aivan asiallinen ja tyyni talviyö, vaikka jo oltiin maaliskuun lopussa. Kyllä siitä tulee myöhäinen kevät tänä vuonna.

Juuri siinä missä Liuttu tuli näkyviin, muisti hän jälleen Lempin, näki edessään kaikki sen liikkeet ja ilmeet siellä iltamassa. Ja hän näki ne nyt jonkinlaisessa yhteydessä, jota hän ei sen paremmin osannut itselleen selittää, ainoastaan ymmärsi, että ne olivat juuri sellaiset, kuin Lempillä pitikin olla. Kaikki mikä yleensä koski Lempiä, oli Eemelistä nyt niin yhdentekevää, ettei mikään.

Mutta mukavaa oli taas tulla omaan pirttiin. Tosin se hänestä tuntui jotenkin muuttuneelta, kello vain kävi eikä pakinoanut, ja kuun valaisema ilma näytti aivan arkiselta, ei ollenkaan niin salaperäiseltä, kuin joskus ennen yöllä herätessä. Mutta maailmahan tämä on, jumaliste, eikä mikään paratiisi. Ei täällä nuhjaus auta, elää täällä pitää, saakeli. Ohhoh.

Päästyään sänkyyn hän rykäisi tomuttunutta kurkkuaan. Sanni teki sängyssään valveilla olevan liikkeen, sively kasvojaan ja haukotteli. Eemelistä tuntui nyt hauskan turvalliselta, kun kuuli Sannin valvovan, eikä se mielikuva, joka häntä päivällä oli ujostuttanut, nyt tuntunut niinkään nololta. — On se tyttö kanssa kokenut tässä maailmassa yhtä ja toista, tietää se nämä asiat... Mutta olkoon nyt vielä.

Eemeli haukotteli ääneen. Sanni oli ihan hiljaa ja äänsi sitten vähän päästä:

— Jokos nyt pääsit Lempin vierestä?

— Jo, vastasi Eemeli ja rupesi painumaan uneen. Unen tapaukset häilyivät ensin siellä täällä, mutta siirtyivät sitten hänen omaan tulevaan pirttiinsä. Hän oli mutisevinaan Sannille jostain, kun ei se käsittänyt, että...

Kuu paistoi jo sivuakkunasta, valaisten kirkkaasti Sannin sängynpäätyä ja hiukan himmeämmin vastaisella seinällä olevaa Eemelin kaappia.

Kohtaus vesillä

Lakit. kand. Johannes Peltomäen muistelmä

Ollessani täällä morsiameni kotona juhannusta viettämässä, sattui minulle juuri tänä juhannuspäivänä yllättävä tapaus. Kohtasin nim. entisen toverini Wernerin Hakalan, jonka minä ja muut hänen ystävänsä jo aikoja sitten luulimme iäksi hävinneen näköpiiristämme. Jotta tämän odottamattoman kohtauksen voimakas sävy oikein kävisi ilmi, kerron sen kaikinensa alusta alkain.

Päivä oli lämmin ja tyven. Puolipäiväkahvin jälkeen minä lähdin nuorten naisten kanssa rantaan hauskuttelemaan. Heitä oli kolme kappaletta: morsiameni, hänen nuorempi sisarensa ja heidän kesävieraansa. Tuleva sievä kälyni loikoi häikäilemättä nurmikolla selällään kätet ristissä silmien päällä ja teki siitä lyhyen ehdotuksen: mennään uimaan. Aate otettiin vastaan suosiollisesti ja minun käskettiin hävitä tieheni. Minä hidastelin leikilläni, kunnes he uhkasivat riisuutua minun nähteni. Otin silloin veneen ja soutelin ulos selälle.

Minä en pidä minkäänlaisista mielialoista enkä sen semmoisista. En voi katsella pitkälti peiliin, ja minua ärsyttää vielä enemmän, milloin sisäinen peilikuvani joskus tulee tunkeilevaiseksi. Se vaikuttaa samoin kuin ahdas kaulus tanssiaisissa, pyrin kaikin tavoin ravistamaan sen pois. Itseni suhteen onnistun siinä helpommin, mutta kun joudun todistajaksi johonkin tilaisuuteen, jossa "elämän suuri tragiikka" tai joku muu sellainen kummitus häiritsee elämän järjestettyä täsmällisyyttä, kun tapahtuu jotain tavatonta, jota minun sitten pitäisi "ymmärtää", silloin olen piinassa. On hiukan noloa sitä kirjoittaa, mutta totta on, että kärsin talonpoikaisesta syntyperästäni. Siinä on ikäänkuin jonkinlainen tahdittomuus, jota en voi auttaa. Se jotenkin on epäsoinnussa minun muun kuvioni kanssa. Vaikka voin sanoa, että tunnen käytöstävät, osaan pukeutua enkä ole enää köyhä enkä rumakaan, niin seuraa minua kumminkin jokin nimittämätön vaiva. Sana *nousukas*, milloin sen kuulen, vaikkapa pahaa tarkoittamattakin sanottavan, haavoittaa minua aina, enkä kiellä, että olen kadehtinut muutamia tovereitani — m.m. tuota Hakalaa — siitä, että he ihan silminnähtävästi herkutellen voivat antautua jonkun sivistynyttä syntyperää olevan kanssa oikein vaihtamaan ajatuksia nousukkaisuudesta, vaikka ovat niinkin syvästä rivistä kotoisin, kuin juuri Hakala. Ja minun on myönnettävä, että siitä puhuminen heidän suussa vaikuttaa heihin itseensä nähden edullisesti, ikäänkuin kohottaa heidät tuon käsitteen yläpuolelle. Minä kadehdin heitä, mutta en voi itse heidän tavallaan ravistaa tuota epämukavuutta yltäni.

Niin, minä siis soutelin selälle ja pakostakin tulin tänä ihanana päivänä todenneeksi oman tilani. Lämmin, onnellinen näköala vaati minua myöntämään, että itsekkin olen onnellinen. Karehtiva vedenpinta levisi ihan siitä edestäni uimahuoneen rappusiin asti, joita myöten hitaasti laskeutui alas ensin kaksi yhdessä ja sitten kolmas yksinään. Tunsin heidät kyllä hahmoviivoistaan tänne asti. — Vuoden päästä on tuo kolmas ilomielin tuleva omakseni, mutta tämä onni nostattaa mieleeni salaista levottomuutta. On kuin joku vilpittömimmästä sydämestään lahjoittaisi minulle hienon soittimen, luullen tuottavansa sillä minulle suurinta iloa. Mutta minä en ole tottunut sitä käsittelemään ja tunnen raskaasti, että opetteleminen nyt jo on myöhäistä. Lahjoittamisesta voi tulla fiasko.

Huomattuani mitä ajattelin, hytkähdin ja käännyn katsomaan taakseni keksiäkseni jotakin hetkellistä havaittavaa. Siellä näkyi tukkilautta leveänä ja laakeana, yhdessä laidassa ponttoo mataline telineineen. Se näytti hyvin somalta hienossa juhannusvalossa, karehtivan veden päällä. Soudin sitä kohden aikoen sivuuttaa sen niin läheltä, että näkisin ponttoon yksityiskohdat ja tukkimiehen, joka istui varppi vyyhdellä vorokkiin nojaten. Jo näin kaikki. Tukkimies oli Wernerin Hakala.

Tuntiessani hänet hipaisi mieltäni kaksi tunnetta, jotka tämä kohtaus sittemmin jatkuvastikin piti minussa vireillä, ikäänkuin sivulla päin, itseni sitä tahtomatta. Ne olivat nolon säälin ja tyyntytävän lohdun tunteet.

Hakala oli tavallaan ollut keskuksena siinä varsin lämminhenkisessä toveripiirissä, johon minäkin aikoinani kuului. Kaikki pitivät hänestä, vaikkei hänessä ollut mitään ihailtavaa. Hän oli iloinen, heikko

luonne, teräväpäinen, ja alusta alkain määrätty menemään rappiolle. Mutta sitä emme kukaan ajatelleet hänen tullessaan meitä vastaan Aleksilla, sillä hänen huoletonta persoonaansa oli viihdyttävä tavata sekä myötä- että vastoinkäymisissä. Täydellisesti vapaana kaikesta itsekkäisyydestä hän iloitsi vilpittömästi meidän muiden menestyksistä, ja kun hän ehdottomasti kieltäytyi nostamasta sormeaan tämän elämän kilpailussa, niin ei hän myöskään kadehtinut ketään eikä ujoillut jälkeenjäämistään. Me olimme kaikki taanneet häntä tai lainanneet hänelle, mutta emme olleet silti hänelle pahoillamme. Me ikäänkuin palkkasimme hänet yhteiseksi varjoksemme.

Eikä meidän sitten niin erittäin ollut häntä ikäväkään, kun hän hävisi. Kun hän hävisi, niin hävisi kerrassaan ja se oli hyvin tahdikkaasti tehty. Meidän oli hauska puhella hänestä sellaisena kuin hän oli ollut, unohtaen, että hän vieläkin oli jossain. Hän oli meille vainaja, jonka varjopuolia ei muisteltu.

Mutta jos edes pääpiirteet olivat totta siinä hänen kirjoittamassaan kertomuksessa, jonka hän ponttoolla minulle luki, oli hän kuitenkin tänäkin aikana saanut kokea yhtä ja toista. Tosin luulen, että suurin osa siitä kertomuksesta on hänen oman mielensä purkausta ja että valtioneuvoksetar, josta hän puhuu, on hahmoteltu erään näyttelijättären mukaan, jota hän lapsellisesti ihaili, oltuaan aikansa onnettomana jonkun hämärän talonpoikaiskaunottaren tähden ja senjälkeen väsyttettyään myös Ebba ———in, jota hän puhutteli ystäväkseen. Hänen kuvauksensa helsinkiläisistä perhetanssiaisista on niinikään aivan väritetty. Näihin puutteihin katsomatta on hänen kertomuksensa varsin mielenkiintoinen, sillä sen läpi kuulua hänen luonteensa koko rangattomuus, halu olla ylimielinen luulotelluille kärsimyksilleen. Tämä läpinäkyminen juuri aiheutti sen, että minun säälini häntä kohtaan nyt on noloa, etten enää mielisurmin tahtoisi häntä nähdä, ja että samalla tunsin itseni tyynen onnelliseksi niitten pikku epäilysten jälkeen, joita hiipi mieleeni aamupäivällä. Tajusin voimakkaammin kuin koskaan inhimillisen yhteiskunnallisuuden vietin ja iloitsin tuntiessani sen vahvuuden omassa itsessäni. — — —

— Oletko sinä antautunut metsäalalle, kysyin minä muka aavistamatta todellista asiantilaa.

— Ei, kyllä minä olen tosissani, vastasi hän.

— Vai niin, sinä olet sitten oikein noin niinkuin "Olavi".

— Mikä lienen.

Me olimme viimeksi olleet yhdessä minun kandidaattijuhlassani, josta muistan, kuinka hän aamupuoleen loikoili matolla samppanjapullo sylissä ja jokelsi: "Eläköön syvien rivien mukaanottaminen." Pari päivää senjälkeen hän kadulla pyysi minulta lainaksi viisi markkaa ostaakseen hansikkaat. Nyt halusin tietää, oliko hän ostanut ne tätä tointa varten.

— Ei, ne kädessä minä tanssin läksiäiseni suuresta maailmasta. Siinä jutussa on paljon hauskaa, maltas, minä olen kirjoittanut siitä komean historian. Saat kuulla.

Ja kysymättä katsomatta, huvittiko asia minua ollenkaan, hän teennäisen reippaasti meni majakan puolelle, avasi vanhan tutun laukkunsa ja veti esiin hiukan papereita.

— Kun ei tässä nyt muutakaan ole. — Vai kuinka?

Minä nyökkäsin.

— No niin. Hän rykäisi ja teki sellaisen ilmeen kuin olisimme yhdessä saaneet käsiimme jotain hauskaa, jota salaa luimme. Koko lukemisensa ajan hän piti samaa teennäistä äänensävyä, jossa kumminkin tuntui lisääntynyt sydämentykytys. Näin kadotti tämä tilanne kaiken makunsa.

— No niin. Tämän lapsen nimi on

Perheessä

ja se on seuraavaisesti kuuluvainen:

Viimeisenä ylioppilaskesänäni suosi minua satumainen onni. Juuri ennen loistokauteni loppua tahtoi sallimus saada minun kohdalleni komean leimauksen, aivan kuin hiipuva tuli ennen sammumistaan joskus leimahtaa. Kun lähin tulevaisuuteni jo alkoi hienosti himmennellä värejään, suotiin minulle vielä tilaisuus pitkinä kesäpäivinä mitä täydellisimmin unohtua nykyhetken onneen, jota aina olen pitänyt korkeimpana.

Tohtorinna, jonka luona asuin, toimitti minulle kotiopettajanpaikan hienoon helsinkiläisperheeseen, joka vietti kesäänsä huvilassaan Uudellamaalla. Sellaisesta olin itse jo aikoja unelmoinut. Viihdyttävä huvila peleineen, leikkeineen, värikkäine pukuineen ja päivänvarjoineen, kesäisine suhteineen! Kas siellä voisi unohtaa sen mikä on takana: oman nousukkausutensa, ja sen mikä on edessä: ikuisen

uppoamisen vaaran. Voisi kukkia sen kertansa, joka ihmiselle on suotu.

Saamistani ennakkotiedoista päättäen oli tämä perhe täysin ihannettani vastaava. Herra oli ensiluokan virkamies, arvoltaan valtioneuvos. Olin usein nähnyt hänen kuvansa aikakauslehdissä hänen moninaisissa luottamustoimissa saavuttamiensa merkkitapausten johdosta. Rouvasta sain kuulla, että hän oli hienona pidettyä aatelissukua ja tyttönä ollut maankuulu kaunotar, jonka monia hauskoja huimapäisyyksiä vieläkin muisteltiin. Eipä siis ihme, että mielikuvitukseni toimi vilkkaasti niinä päivinä, joina hankin lähtöäni.

Minä tulin ja asemalla oli minua vastassa perheen ainoa poika, hyvännäköinen kuusitoistias nuorukainen, jolle minun piti opettaa suomea. Me olimme molemmat yhtä nolot ja kummallekin olisi ollut mieluisampaa että renki yksin olisi tullut vastaan. Mutta matkalla me jo aloimme tutustua. Hän oli Lorenz nimeltään, hoikka-ruumiinen, puhdasihoinen ja ujo. Vääntäessään minulle suomea hän teki suorastaan avuttoman vaikutuksen ja saavutti sillä heti minun myötätuntoni. Hän ei kylläkään tuntunut olevan luotu oppimaan vieraita kieliä, mutta koska hän vaikutti tunnolliselta ja ututteralta, en vielä langennut epätoivoon. Minulla oli kokemusta opetuskyvystäni: olin kerran saanut ikäiseni tytön oppimaan algebraa.

Jouduin suoraan päivällispöytään ja sain heti tutustua kaikkiin perheen jäseniin. Valtioneuvos oli harmaatukkainen, hiukan Stolypinin näköinen mies. Hän puhui matalalla äänellä, minulle ainoastaan välttämättömimmät vuorosanat. Muuten huomasin kyllä, että hän lausahteli yhtä ja toista, jota ei olisi sanonut, jollen minä, vieras, olisi ollut läsnä. Häntä näytti ikäänkuin kevyesti vaivaavan se, että minunlaistani henkilöä perheessä tarvittiin, ja tämän jo tällöin alkaneen suhteensa minuun hän sitten säilytti koko kesän ajan.

Valtioneuvoksetar sitä vastoin teki minuun heti ensi hetkestä lämmittävän vaikutuksen. Hän oli vaaleaverinen ja vuosistaan huolimatta vielä joustava ja säteilevä. Hänellä oli hiukan tyttöaikaista veitikkaa silmissään ja kiihoittavimmat naiskädet mitä olen nähnyt. Olisi luullut hänen vasta täyttäneen kolmekymmentä, vaikka vanhin lapsista, neiti Astrid jo oli kahdeksantoistavuotias. Perheen nuorimmat olivat tyttöjä, nimiltänsä Inni ja Märtha. He näyttivät tuskin huomanneen minun tuloani, olivat sieviä ja hiukan vallattomia.

Aterian jälkeen piti valtioneuvos minulle salissa jonkinlaisen virkaanastujaispuheen. — Olisi tärkeätä, että Lorenz oppisi, hän on jo kerran jäänyt luokalle, olisi koetettava suullisestikin harjoittaa ja sitten tietysti käännöksiä. Olemme ajatelleet niitä ja niitä tunteja suulliseen, niitä kirjoitukseen. Kuinka on, poltatteko? Vai ette, se on hyvä.

Tämän jälkeen menimme Lorenzin kanssa yläkertaan ja minun asumiseni perheessä alkoi. Ensimmäiset tunnit olivat kovin pitkiä. Ennen illallista en nähnyt enkä kuullut muita perheen jäseniä kuin rouvan, joka käväisi katsomassa kuinka olin asettunut huoneeseeni.

Ensimmäinen viikkokin oli tietysti minulle hiukan kankea. Lorenz oli täysi lapsi, jonka kanssa en löytänyt mitään yhteistä kiinnityskohtaa. Tunnilla hän pani parastansa ja näytti onnettomalta, jos jokin seikka kävi yli hänen ymmärryksensä. Tunnin jälkeen hän aina katosi lyömään pikkutyttöjen kanssa krokettia. Kerran minä yritin liittyä seuraan ja olla leikkisä. Mutta se ei onnistunut oikein. Lorenz tuli sanattomaksi kunnioituksesta, Inni nyrpisti nenäänsä ja Märtha sanoi: "Sinä naurat niin hassusti, katso näin." Hän väänsi suunsa vääraän ja hekotti kauheasti.

Perheen esikoinen, neiti Astrid, kulki kuin työnjohtaja työmaalla, aina arvokkaana ja lyhytsanaisena. Joskus hän joutui puhelemaan minunkin kanssani, oli noin lievästi eri mieltä, ja sanottuaan sanansa huolellisesti korostettuina siirtyi hyräillen huoneeseen, jossa minä jostain syystä en näyttänyt saavan käydä. Hän muuten oli ottanut tehtäväkseen opastaa minua ihmistavoille ja se tapahtui kautta rantain etenkin ruokapöydässä. Ensimmältä huomautuksia tuli varsin tiheään, ja pikkutyöt saivat hämmästykseseen moitteita rikkomuksistaan, joita eivät suinkaan tehneet. He panivat voimakkaan vastalauseensa, jota sitten toistivat senkin seitsemän kertaa kiduttavan vaitiolon vallitessa meidän muiden kesken: rouva ei ollut kuulevinaan, Astrid hymähti, Lorenz punastui ja valtioneuvos lopulta käski lasten vaieta.

— Mutta en minä tiputtanut kastiketta asetin reunalle, jankkasi pikku Märtha uhkaavan korkealla äänellä vielä sittenkin.

Minulta jäi jäämistään ilmoittamatta, että olin syyllinen, kunnes rouva sanoi:

— Asti erehtyy, se oli mamma.

Toisen kerran tulin käyttäneeksi veistä irroittaakseni nahkaa ja eviä keitetystä hauenpalasesta. Kun sain sen selväksi, laskin veitsen pois ja otin haarukan oikeaan käteeni muistellen jotain, että "kalaa on tapana syödä vain haarukalla". Neiti Astrid katseli minua pitkään käsiin, minä tunsin, että nyt olivat

asiat hullusti, vaikken silloin vielä ymmärtänyt, missä virhe piili. Astrid kääntyi lasten puoleen ja sanoi päällään tahtia nyökäten:

— Mutta Märtha, kuinka monesti olen sinulle sanonut, että sinä *et saa* vaihtaa haarukkaa kädestä toiseen!

Märtha parka oli jälleen syytön ja nosti äläkän. Mutta samassa huomasin, kuinka valtioneuvoksetar lehahti punaiseksi ja sanoi niin ivallisesti, etten luullut hänen moista osaavan:

— Vous vous trompez, mademoiselle. C'était moi et c'était *complètement comme il faut*.

Saman päivällisen jälkeen valtioneuvos lähti kaupunkiin ja illemmalla tuli vieraita, muutamia lähiseudun rouvia, joiden nimiä en enää muista. He katselivat minua häikäilemättä lornettinsa läpi ja pudottelivat nenäliinojaan, joita minä nostelin kuin paras hovimies. Joukossa oli yksi nuori rouva, aika veitikka, joka näytti olevan valtioneuvoksettaren hyvä ystävä. Kerran kuulin sivulta päin, kuinka hän sanoi neuvoksettarelle: "Mutta hänhän tekee suorastaan sivistyneen vaikutuksen"; johon neuvoksetar nyykäytti päätään. Enempää en kuullut, mutta näin kuinka vieras rouva heristi sormeaan. Hän oli muuten tavattoman hyväluontoinen, joutuipa kerran puhelemaan minunkin kanssani.

Vähän sen jälkeen kun vieraat olivat lähteneet, kuljin minä ison verannan läpi mennäkseni ylös huoneeseeni. Rouva istui yksin verannalla. Minä kumarsin hänelle hyvää-yötä, mutta hän sanoi veikeästi hymyillen:

— No nostakaa nyt minunkin nenäliinani, tehän näytte olevan siihen näppärä.

Hän oli pudottavinaan nenäliinansa, mutta ei pudottanutkaan. Minä kumarsin syvään.

— Teistä kai tuntuu täällä hiukan oudolta, jatkoi hän vakavammin. — Istukaa. — Vai kuinka?

— Niin, minä en ole ennen ollut perheessä.

— Niin, se on hullunkurista, mutta juuri siitä syystä teiltä vaaditaan niin hirveästi. Mutta älkää välittäkö ... ei teillä ole mitään syytä. — Huomaatte kyllä vielä, etteivät kaikki osaa käyttäytyä, jotka luulevat, ei ollenkaan.

Sitten hän puheli vielä pitkän aikaa iskien joskus minulle silmää, nähtyään että minä ymmärsin. Palvelija toi vielä lasin teetä, ja minä sain tehdä selvää elämästäni ja vaiheistani. Hän tiedusteli millainen äiti minulla oli, kuinka olin joutunut kouluun ja kaikenlaista. Lähtiessäni hän tarjosi kättä ja kysyi samalla, kuinka Lorenz edistyi. Oo, kuinka kaunis ja lämmin käsi hänellä oli, ja mikä nuoruus välähteli hänen silmäkulmistaan! Minulla oli taskussani yksi Lorenzin kirjoitus korjattuna. Näytin sitä hänelle, mutta hän ei ottanut sitä käteensä, vaan katseli yhdessä minun kanssani. Hän oli minua hyvin lähellä, hänestä lähti hieno elävä tuoksu, minä tunsin sen, se oli kuin heilimöivän maarianheinän, ja hänen sirot sieraimensa liikkuvat kun hän hengitti. Minä puhuin tarpeettoman pitkään, mutta hän pysyi paikallaan ja katseli paperia hymysilmin. Kun hän oli nähnyt kaikki, käärin paperin hitaasti kokoon ja pistin taskuuni.

Ulkona hämärsi hiukan, sillä ilta oli kulunut myöhäiseen.

Tämän illan jälkeen tunsin vakiintuneeni uuteen asemaani ja viihtyvänä siinä hyvin. Huomasin, että ikkunastani oli mitä kaunein näköala järvelle, ja saatoin unohtua sitä katselemaan puoliyöhön asti. Tästä lähtien pidin ikkunani auki yötä-päivää, joskus kuulin askelia hietakäytävältä puutarhasta ja tunsin ne miellyttävästä tahdista. Kerran iltapäivällä kuulin taas askeleet ja samalla huudettavan: herra professori! Menin ikkunaan, siellä oli neuvoksetar ottamassa sisälle kukkia, ja pikkutyöt kieppuivat hänen liepeissään.

— Ottakaa vaasi sieltä uunin komerosta ja tulkaa saamaan vähän kaunista!

Kun tulin alas, kysyi hän, mitä minä tein kaiket päivät siellä ylhäällä, miksen liiku ulkona.

— Vai lueskelette. Mitä vielä, te rallattelette yhtenä. — Ja sitten hän matki muuatta pahanpäiväistä maalaispolkkaa, jota minä todellakin olin itsekseni vihellellyt. Hän oli aika hauskalla mielellä ja antoi minulle mitä kauneimpia kukkia...

Muuten oli tämä päivä, joka nyt alkoi hiukan illahtaa, ollut keskikesän ihanimpia. Kun tulin huoneeseeni, lenteli siellä äänettömänä suuri perhonen. Minä kävelin edestakaisin ja viheltelin, perhonen ei ollut millänsäkään, istahti hetkeksi minun kukkaviholleni ja lehahti sitten ulos häviten puutarhan monivärisen kirjavuuteen. Heittäysin vuoteelle pitkäkseni ja annoin ajan kulua, lämpimän tuulettoman heinäkuun iltapäivän, jolloin ylenpalttinen valon säteily vaimentaa kaiken näkyväisen

elämän hiljaiseksi, puoliuneliaaksi, mutta jolloin elämä myriadeissa alkuhajoissaan kiihtyy korkeimpaan hehkuunsa, värit ja tuokset täyttävät maan ja ilman sihisevällä väreilyllään. Ja ihminen, jonka on käynyt hyvin, tuntee sen kaiken omassa veressään.

Havahduin siihen, että alhaalta salista alkoi kuulua kiivasta soittoa. Se oli tuota samaa äskeistä polkkaa. Vähän päästä yhtyi siihen rummun ääni, joka kutsui kahville. Kello oli siis viisi.

Näin kuluivat päivät tämäntapaisten miellyttävien tunnelmien vallassa. Minä viheltelin usein, opin lyömään tennistä ja ratsastamaan ja sitäpaitsi paljon pieniä asioita, joista en ennen ollut välittävinäni. Valtioneuvoksettaren henki tuntui yhä selvemmin kaikkialla, joka päivä hän soi minulle jonkun ystävällisen huomion, ja minun oli ihmeen helppo olla häntä kohtaan moitteeton. Toisten koleus ei haavoittanut minua vähääkään, minä istuskelinkin mieluummin yksin kamarissani ylhäällä.

Mutta kun aurinko on paistanut monta päivää, tulee ihminen vähitellen ruskeaksi ja voimakkaaksi. Lämmin valo tunkeutuu hänen lävitsensä, ja kun yöt sitten vähitellen hämärtyvät ja viilenevät, niin hän tuntee valvoessaan yksin vuoteessaan, kuinka auringon kokooma voima hänessä tiivistyy ja sykkii, ja hänen silmänsä näkevät ja aivonsa ajattelevat paljon ihmeellistä. Hänen on lämmin ja hän oikoo pimeässä paljaita käsivarsiaan, kunnes uni lopulta jatkaa ajatuksia. Useimmiten on aamu niin kirkas, että iltaiset ajatukset sen valossa tuntuvat mahdottomilta, mutta seuraava päivä on monivivahteinen aamusta iltaan asti, jolloin ajatukset taas palaavat ja yhä voimakkaampina.

Pitkinä jälkikesän päivinä, joina tomaatit ja omenat alkavat punertua, taivaanrannoilla sakenee päivän savu ja ilmakerroksissa jännittyy kuumeinen sähkö tulevia ukkosilmoja varten, liukuin minä enemmän ulkona, kävelin laakeitten peltojen keskellä, josta taivaankannen voi nähdä kokonaisena kaukaisia ääriään myöten. Kun kuumuus painoi perheen jäsenet hajalleen, minkä mihinkin soppeen, kutsui neuvoksetar minua lyömään erän tennistä. Mutta se ei sujunut siinä helteessä, ja kun hän keksi, että luin ranskaa, vietimme senjälkeen monta hetkeä lehtimajassa lukien Prévost'ta ja hymyillen kun hän teki suuripiirteisiä sukelluksia — lätäköissä.

Ja päivät yhä kuluivat tuoden mukanaan vivahduksia, niin hienon-hienoja, etteivät kestä kuvausta. Neuvoksettaren kanssa me noin miellyttävästi totuimme toisiimme, hän lakkasi olemasta erikoisen huomaavainen, mutta vaikutti minuun sitä lämmittävämmän, hän veti minua puoleensa yhä voimakkaammin, herätti minussa tunteita, puhtaita kuin hänen silmiensä avoin loiste. Iltaisin minun tuli myöhään uni sen tähden, että odotin taas huomista päivää.

Kerran tällaisena päivänä elokuun lopulla valtioneuvoksen perhe teki venematkan järven taakse ja minä olin mukana. Me istuimme ensin jollakin kalliolla, valtioneuvos poltti sikariaan, rouva valmisti itse jotain nautittavaa, sillä palvelijaa ei ollut matkassa. Nuori väki hyppi siellä täällä. Lorenzilla oli omat hommansa, näin luonnon helmassa hän muistutti kaunista rotuvasikkaa. Neiti Astrid ohjasi järkevästi pikkutyttöjen aherrusta. Minä sain pitkästä aikaa puhella jotain valtioneuvoksen kanssa, kunnes rouva pyysi minua kanssaan noutamaan vettä jostain lähteestä, jonka hän tiesi. Lähde oli jonkun matkan päässä syvänteessä, sinne oli kavuttava jyrkkää tietä, ja minä sain joskus auttaa häntä kädestä. Silloin tapahtui, että hän kerran nauraen survaisi minua, hänen käsivartensa joutui minun kainalooni, hänen hiustensa tuoksu ailahti kasvoilleni ja minä huomasin, että olin suudellut hänen kättänsä ja kynnärvarrtansa monta kertaa perätysten. Samassa hetkessä välähti minussa tuhat ajatusta siitä, mitä olin tehnyt. — Nyt, nyt oli kaikki rikki, kaikki kaikki... Mutta hän oli ihana ihminen. Hän katsoi hiljaa nauraen kauas eteensä, veti kätensä pois ja sanoi ainoastaan: "no-no-no-no-no-no". Palattuamme takaisin ja koko retken ajan hän oli erinomaisella tuulella, nauroi, keksi kaikenlaista ja puhui. Hän ei kertaakaan katsonut minuun, mutta hänen huulistaan näin, ettei hän ollut loukkaantunut, pikemmin näytti hän olevan jonkun hiljaisen miellyttävän tunteen vallassa.

Kotiin tultua syötiin illallista. Minä olin hiukan nolo, kun hän tuttavallisesti, mitään sanomatta ojensi minulle teelasin, ja pöydästä noustua pujahdin heti ylös suoraan vuoteeseeni. Palautin vielä kerran mieleeni sen, mitä oli tapahtunut, ja koetin arvostella tekoani eri puolilta. Vuoron perään tuntui se minusta lievemältä ja raskaammalta. Silloin koputettiin:

— Oletteko vuoteessa? — Se oli hän. — No pysykää siellä sitten. — Hän tuli sisään kainalossaan vuodehuopa, jonka levitti peitteeni päälle. Minä kiittelin ja estelin.

— Jaa-jaa, mutta mitä teidän mammanne sanoisi, jos minä antaisin — (matalalla äänellä) — hänen tuhman poikansa vilustua. No hyvää yötä vaan.

Hänen kasvoillaan oli hymyilevä moite, kun hän nyökkäsi minulle hyvää yötä ja katosi jälleen. Siellä hän jo meni rappusissa. Minä olisin tahtonut juosta hänen jalkoihinsa, pitää päätäni hänen sylissään ja tuntea ohimoillani hänen kätensä...

Tämä oli minun onnellisimpia hetkiäni. Ajatus hänen kätensä kosketuksesta värisytti minua. Ulkoa tuli huoneeseen viileä henki, joka sisälsi aavistuksen, että kaunis kesä lähenei loppuaan. Ikkuna olisi nyt saanut olla kiinni, mutta minä en tahtonut nousta lämpimän peitteen alta, sillä minusta tuntui, niinkuin joku pääni takaa olisi pitänyt minua syileyssään.

* * * * *

Tällä kohtaa Hakala hiukan pysähtyi ja minä vedin esiin paperossilaatikkoni. Tarjoustani odottamatta hänkin kurkotti paperossin ja saatuaan tulta minun tulestani kysyi: "Vieläkös jaksat?" Tilannehan sitoi minua kokonaan. Minua etoi jo ennakolta se jälkitunnelma, joka oli seuraava tätä purkausta. Minä nyökkäsin hartaasti, hän taas rykäisi ja jatkoi aivan asiallisella äänellä, ikäänkuin tahtoen sanoa, että siinä mikä nyt seurasi, todellakin oli jotain lukemisen arvoista.

* * * * *

Muutaman päivän päästä Lorenz suoritti ehtonsa ja minä lähdin valtioneuvoksen perheestä. Kuljeskelin siellä täällä järjestelemässä asioitani, nukuin monissa vuoteissa ja saavuin syyskuun puolivälissä pääkaupunkiin. Olin apealla mielellä, eikä työ sujunut. Huolettoman kesän aikana olin niin tottunut perhe-elämään, että tavallinen ylioppilaselämä päivällishuolteen tuntui onnettomalta; minut valtasi haluttomuus, annoin päivien tulla ja mennä. Syksy oli pitkälti kaunista, joskus lähdin kaupungin ulkopuolelle katsomaan kellastuneita maisemia, istuin kahvilassa, ja tulin kotiin, jossa pitkälläni laulelin, kunnes tuli pimeä ja tähdet syttyivät. Naapurini soitti pianoa hämärän tullessa, ja jos minä olin syönyt ja huoneeni oli lämmitetty, syntyi minussa voimakas tunnelma.

Kului kuukausi ja toinenkin. Valtioneuvoksettaren olin nähnyt kaksi kertaa, toisella kertaa hän iloisesti nyökkäsi ajaessaan ohi ystävättärensä kanssa, joka myös tervehti. Valtioneuvos kyllä tuli usein vastaani, mutta hän ei huomannut koskaan, tai ei ehkä muistanut kuka olin. Neiti Astrid ei liioin useimmiten huomannut.

Valtioneuvoksetarta minun tosin oli iltaisin ikävä, mutta kun en häntä pitkään aikaan tavannut, tuntui se aika, jona olin ollut häntä lähellä, siirtyvän yhä kauemmas. Sitäpaitsi vaativat mielenkiintoani monet sellaiset asiat, jotka olivat omiansa kaikkia kesämuistoja himmentämään. Taloudellinen puoli —

Näin kuluivat päivät tyhjässä oleskelussa, minä oikein uhalla kartoin ryhtymästä mihinkään. Siihen aikaan aloin vetäytyä pois toveriseurastakin. Myin kelloni ja elin vaistojeni mukaan. Ymmärsin hyvin, ettei tätä voinut kovin kauan jatkaa, mutta kun ei minulla ollut aavistusta, mihin suuntaan muutos tulisi tapahtumaan, niin en hätäillyt, odotin.

Oltiin jo marraskuun lopulla, kun minä kerran alkavassa hämyssä makasin sohvalla ja kuuntelin tunteettoman naapurini pianonsoittoa, lapsenleptelyä ja silloin tällöin helähtävää naisen naurua. Käytin tällaiset miellyttävät hetket aina hyvin tyystin unohtaakseni entisen ja tulevan, silmät kiinni nautin pelkästä verenkierrosta suonissani. Tai vaivuin mitä hulluimpiin kuvitteluihin: Oma vaimoni siellä soittaa. Minä olen täällä omassa huoneessani ja kuuntelen, kun hän soittaa päivällisen jälkeen hämärissä ulkomuistista. Näin hänen kauniit kätensä, kaulansa ja lempeät silmänsä, joissa vielä piili veitikan vilahdus niiltä ajoilta, jolloin häneen rakastuin. Ja hänen soittonsa oli kuin hiljaista hämäräpuhelua, johon minun ei tarvinnut vastata mitään, pysyin paikoillani ääneti kun hän lopetti. Hän hiipii tänne. On ihanaa näin omata koti, perhe, lämpöiset huoneet —

Kuulin että kirje putosi eteiseen ja menin jotain tehdäkseen katsomaan. Sattumalta se olikin minulle, pieni kotelo ja sen sisällä kortti. Niin, kyllä kirjaimet olivat selvät, neiti Astrid pyysi minua lauantaina heille tanssiaisiin. Kun käänsin kortin, luin ihmeen levollisena toiselle puolelle kirjoitetut sanat: Tulkaa, ette saa jäädä pois. —

Se oli valtioneuvoksettaren käsialaa.

Seuraavat päivät varustauduin, sonnustin itseäni sekä aineellisesti että henkisesti. (Muun muassa ostin ne hansikkaat. — No niin.) Kun lauantai tuli, lähdin, tarkkaan, minuutilleen harkittuani sopivan ajan, ensimmäisiin ja luultavasti viimeisiinkin perhetanssiaisiini. Lämmin ja iloinen odotus täytti mieleni, sain taas nähdä valtioneuvoksettaren ja puristaa hänen kättään. Ehkä saan puhella hänen kanssaan kahdenkesken. —

Siinä oli ovi. Rohkeasti ja sulavasti sisään vaan.

Sisääntulo, joka julkisessa esiintymisessä aina on vaikeinta, onnistui minulle hyvin. Eteisessä lausuivat valtioneuvoksetar ja neiti Astrid minut tervetulleeksi, jonka jälkeen tuttu palvelija, jota en nyt ollut näkevinäni, auttoi päättäni. Valtioneuvosta itseään en nähnyt, ja kun myöhemmin yritin herättää hänen huomiotaan saadakseni tervehtiä, en siinä onnistunut.

Samassa alkoi ensi valssi soida, ja muuan pitkä nuorukainen tuli ja vei neiti Astridin. Sisäkkö tuli ja supatti jotain rouvalle, ja vei muassaan hänet, niin että minä jäin yksin. Menin rohkeasti salin ovelle katselemaan, kiskoin uusia hansikkaita käsiini ja koetin näyttää toimintahaluiselta. Ehkä täällä tulee hauskaakin, kuka sen tietää.

Alku ei tosin ollut oikein lupaava. Seura oli ensiluokkainen ja siis minulle jotenkin tuntematon, esitelty olin vain parille neitoselle kesällä. Useimmat tunsin kyllä ulkomuodolta, olin heidät kadulla kuljeskellessani usein nähnyt, mutta nyt he katselivat minua niinkuin ravintolassa sanomalehden myyjää. Salin perällä istui muutamia täysi-ikäisiä suurdaameja. Heitä oli hauskin katsella silloin kun he liikkuiivat. Yhdellä heistä oli kieltämättä hyvin kauniit silmät, mutta hän oli jollain keinoin hävittänyt vatsansa aivan olemattomiin ja se teki hänet naurettavaksi, vallankin jos kuvitteli, miltä hän näyttäisi alasti. Ja kun hän käveli, liikkuiivat jalat ainoastaan polvista.

Nuorista herroista olisi minun oikeastaan kaksi pitänyt tuntea, sillä olin työskennellyt heidän kanssaan samassa laboratoriossa, mutta heillä oli aina näyttänyt olevan jotain minua vastaan, ja tänä yönä he lopullisesti minut musersivat. He puolestaan olivat kyllä minulle hyvin mielenkiintoisia, tavallisia pääkaupungin nuorukaisia, kaulat hiukan kenossa. Toinen, pitempi, sama joka oli hakenut neiti Astridin ensi valssiin, oli muuten muodoltaan kaunis ja käytti ulkona naisten shaketin muotoista päällystakkia. Hänellä oli erinomaisen hienostunut ääni ja puheessaan omituinen ynähtelevä sävy, niinkuin sairaalla lapsella. Toinen taas huvitti minua perinnöllisyyden kannalta. Häntä vaivasi nimittäin tahdoton pääntutiseminen, ja koska hänellä oli hyvin vanha nimi, ymmärsin, että hän on perinyt tuon vian esivanhemmiltaan, jotka monessa polvessa olivat pelkämästä sukutietoisuudesta päättään heiluttaneet. Hän olikin kerran kadulla yhden aikaan yöllä puolen tuntia riippunut kaulassani ja selittänyt sukujuurtaan, ja silloin erityisesti huomauttanut sitä seikkaa, että hänen suonisaa virtasi kyllä aatelistakin verta, mutta että hänen sukunsa oli aina halveksinut aateliskirjaa.

Mutta nyt he olivat juhlallista poikaa, ja katkeroittivat minun ensi askeleeni salonkialalla. Minä itse oikeastaan rikoin välit. Tapasin heidät salin ovella ja sanoin heille julkeasti hymyillen päin kasvoja, että nyt sitä oltiin tanssiaisissa. Tämä tosiasia vaikutti heihin kuin hävytön herjaus, he hymyilivät neuvottomasti, muuttivat väriä ja hävisivät. Kuitenkin minä voin vakuuttaa, että olin sanonut sen ainoastaan lähennelläkseni heitä, koska olin yksin. En ollut ajatellut sitä pistopuheeksi.

Mutta niiltä miehiltä puuttui sydämen hyvyys. He vainosivat ja loukkasivat minua pitkin yötä.

Eritoten he ottivat asiakseen estää minua tanssimasta velvollisuustanssiani talon neidin kanssa. Se ei onnistunut, ei voimalla eikä viekkauksella, jonka tähden toistaiseksi peräydyin. Mutta tanssin makuun minä pääsin kuin pääsinkin. Ennenkuin yö oli puolilla, olin tanssinut molempien niitten neitien kanssa, jotka tunsin kesäiseltä. Mutta heidän kanssaan en ollut samassa vireessä. He keskustelivat huonommin kuin ravintolatytöt, ja kun yritin toista, sievempää kerran vetää lähemmäksi, nauraa kirskasti hän niinkuin olisin kutittanut häntä jalkopohjaan.

Minä heitin sikseen ja lähdin kävelemään sivuhuoneisiin.

Pikkutyttöjen kamarissa oli nuorta kasvavaa väkeä, sieltä kuului miellyttävän soreaa ääntä, kerrottiin kovasti kertomuksia, jokainen tahtoi jotain kertoa.

— No Runar kertoo!

— Oli kerran yks jassi, joka kutsuttiin kanssa tanssiaisiiin. Hän ei ollut koskaan ollut tanssiaisissa ja kun hän tuli sisään niin hän tahtoi tanssia kaikkien tyttöjen kanssa, otti heistä kiinni ja lähti viemään heitä, ja kun toiset ottivat kaikki tytöt, niin hän seiso i ovella näin, kädet seläntakana näin, ja sitten hän kääääveli nääääin...

Minä astuin äkkiä sisään, niinkuin etsiäkseni jotakuta. Syntyi nolo hiljaisuus, kunnes muuan nuori tyttö keikautti somasti pyöreätä vartaloaan ja juoksi tiehensä vääränä pidätetystä naurusta, joka oven takana pääsi valloilleen.

Eräs toinen tyttö kysyi hassun vakavasti:

— Runar kuinka sitten kävi?

Suloin purskahti koko seura hillittömään nauruun, johon minäkin yhdyin hymyllä, niinkuin sellaisen sopii, joka ei ole oikein selvillä naurun aiheesta, vaan nauraa pelkämästä myötätunnosta muuta seuraa kohtaan.

Valtioneuvoksetar tapasi minut, kun istuskelin yksinäni. Hän istahti lähelleni ja sanoi:

— No kuinkas teiltä on syksy mennyt?

— Kiitos kysymästä, on se mennyt.

— Mutta kai kesä sentään hauskempi oli, vai kuinka?

— Kyllä, kyllä oli. Hetken vaitiolo.

— Mutta ette te saa tanssiaisissa näin istuskella, enkä minäkään.

Mennään saliin.

Tarjosin käsivarteni ja hän otti sen vastaan, katsoen samalla veikeästi, niinkuin että: tokko uskallan. Koko ruumiini värähteli ja minä ajattelin, että nyt juuri tällä hetkellä hänen kätensä on minun kainalossani. Tulimme salin ovelle. Muuan neiti tuli juuri siinä vapaaksi, ja valtioneuvoksetar viittasi häntä luokseen nähtävästi aikoen esitellä meidät. Tiesin tuosta neidistä että hänkin oli aateliala ja kuuluu siitä, että osasi nolata nuoria miehiä aivan säälimättä, mikä seikka ei kuitenkaan estänyt näitä joukoittain polvistumasta hänen eteensä, sillä joltisellakin varmuudella kerrottiin, että hän oli sadantuhannen arvoinen sinä päivänä, jona hänen vaarinsa kuolisi, ja vaari kävi jo yhdeksättäkymmentä.

Neiti ei voinut tietysti valtioneuvoksettaren tähden kieltäytyä, ja me lähdimme tanssimaan. Minulla ei ollut hänelle mitään valmista sanottavaa eikä, kumma kyllä, hänelläkään minulle, ja puolen kierrosta me mietimme kilpaa. Hän voitti ja sanoi, päästi kuin pyssyn suusta:

— Mutta kylläpä te olette ruma! — Kieltämättä hiukan hämmästyin, mutta kauan en viivytellyt:

— Kiitän teitä suoruudestanne, neiti, mutta minusta ette ole kylliksi ylhäinen voidaksenne olla noin originelli. — Kun häneltä ei kuulunut tähän mitään vastausta, vein hänet kumartaen paikoilleen ja pujahdin itse ulos, menin porraskäytävään hetkeksi seisomaan.

Tällä hetkellä hävisi minusta kaikki juhlakuume, vaivuin luonnontieteellisiin mietteihin kesken kaiken. Ajattelin ihmistä, kuuluva lahkoon *primates*: kädet ainoastaan eturaajoissa, käynti pysty, puhekieli, karvaisuus hyvin heikko, kulmahampaat pienet. Sytytin paperossin ja istuin portaalle hyvinvoipana ja rauhallisena kerratakseni yleiskatsausta tästä asiasta. Siirryin anatomiasta ekologiaan: he puukeutuvat, kokoontuvat yhteen, yksi pannaan soittamaan ja toiset alkavat hyppiä. Se on sentään aika somaa ja näin katsoen varsin suuripiirteistä.

Minut herätti mietteistäni salissa alkava valssi. Minähän, saamari soikoon, en vieläkään ollut tanssinut talon neidin kanssa, sehän lähenteli jo sopimattomuutta. Päätin vakavasti tehdä sen mitä pikimmin ja menin sisään.

Onni näytti olevan minulle myötäinen, sillä neiti Astrid tuli juuri lähelläni vapaaksi. Menin hänen eteensä ja kumarsin, hän nousi, mutta ennenkuin käsitinkään, vei se pitkä poika häntä jo puolilattiassa. No mitäs tästä, minä palasin paikoilleeni seisomaan ja tanssiaiset jatkuivat. Seuraava tanssi oli naisten. Neiti Astrid tuli pyytämään minua, muttei puhunut mitään koko tanssin aikana enkä minäkään.

Illallisen jälkeen tuli ensin valssi ja sitten alkoi masurkka. Siihen meni melkein koko nuoriso. Pitkä poika johti Astridin kanssa. Minä kuljeskelin taas ovelta ovelle, olisin mielelläni lähtenyt kotiin, mutta minunhan täytyi pyytää neiti Astrid yhteen tanssiin, kun olin kerran tullut päättäneeksi. Odotin, ja kun vihdoinkin näytti tilaisuus tulleen, oli jo aamupuoli. Neiti Astrid seiso ovella silmät puoliummessa nauttien jälkipuolen yön tunnelmasta. Minä silmäsin oliko ympäristö turvattu, kumarsin ja hän oli jo käsivarrellani, kun — ah — se tutiseva poika alkaa suorastaan kiskoa häntä minulta. Hänen ystävänsä pitkä poika seiso lähimailla ja hymyili nenällään, niinkuin sopikin, sillä tämän *oli* jo koomillista.

— Anteeksi, sanoin, mutta minä pyysin paljoa ennen.

— Niin mutta minä olin tilannut, toimitti tutisevainen, ja neiti Astrid sanoi suomeksi: "Niin, meillä oli sopimus."

— No miksi jumaliste sitten lähditte minulle, huusin minä sillä äänellä, kuin olisin saanut hänet kiinni ärsyttävästä typeryydestä.

Neiti tahtoi välttää skandaalia, jonka minun läsnäoloni jo muutenkin hankki saada aikaan, katsoi ymmärtäen ja ymmärrystä pyytäen ritariinsa, sanaton sopimus syntyi ja neiti aikoi tulla minulle. Mutta minä kumarsin ja sanoin: "Voitte mennä hänelle, minä tahdoin ainostaan oikeuteni!" ja siitä paikasta, hyvästiä sanomatta lähdin tanssiaisista.

Muistan, että kotiin tultuani olin aika pahalla tuulella. Kirjoittelinpa minä siinä frakki yllä mietelmiäkin aristokratiaa vastaan, väitin sen olevan sulaa roskaa, haalistunutta museotavaraa. Mutta aamulla ne minua jo naurattivat, samoin kuin nuo omituiset tanssiaiset, joissa olin edellisen yön oleskellut. Olipa valtioneuvoksetar valmistanut minulle soman kepposen, se veitikka, toimittaessaan

minut sinne. Samalla muistin, että muuan nuori mies, heidän perhetuttavansa, oli jo maalla puhunut minulle jotain valtioneuvoksettaren vallattomista päähänpistoista, jotka eivät suinkaan aina seurapiiriä miellyttäneet.

* * * * *

Tässä Hakala taas vaikenä ja katseli papereitansa, mutta ei puhunut mitään. Hän kuvasteli unohtaneensa sekä minut että muun ympäristön. Vähän päästä hän veti syvään henkeään ja jatkoi sitten:

* * * * *

Piakkoin näiden tanssiaisten jälkeen tapahtui se, mikä jo jonkun aikaa oli ollut odotettavissa: yksityisasiaini hoito kävi minulle mahdottomaksi, minun oli jätettävä pääkaupunki ja hävittävä jonnekin. Vaihdoin silloin enempää pohtimatta tykkäänään maailmaa. Se kävi melkein yhtä helposti kuin olin kuvitellut, ja nyt olen jo kappaleen kolmatta vuotta ollut kadoksissa ja unohtanut koko nuoruuteni valoisan ja varjoisan seikkailun, kuin kauniin yö-unen päivän kuluessa.

Mutta toissapäivänä, sunnuntaina, kosketti minua vielä pieni henkäys entisestä maailmastani, niinkuin päivällä valovivahdus, pilvenhattara tai sellainen voi panna nähdyn unen välähtämään läpi mielen.

Jotain käsittämätöntä tietä sain viikko sitten tänne tukkilautalle sanoman, että vanha äitini oli kuollut. Valistunut ja hyväluontoinen ponttoopäällikkö, joka lienee jotain aavistanut minun entisyydestäni, antoi silloin minulle luvan lähteä osoittamaan äitivainajalle viimeistä palvelusta.

Isällä ei ollut varoja, enempi kuin minullakaan, toimittaa mitään hautajaisia, niin että me kirkosta palattuamme istuskelimme kahden kotona. Aikani kuluksi selailin säilikonlaatikoita, joissa oli suuret määrät kirjeitä, enimmäkseen minun kirjoittamiani koulu- ja ylioppilasajoiltani. Joukosta löysin yhden minulle osoitetun avaamattoman kirjeen. Se oli aikansa hakenut minua pääkaupungista, kunnes muuan tuttu oli sen toimittanut tänne. Pieni kirjelappu naisen käsialalla, jonka tunsin, oli tällainen:

Arvaan että Teille taas on oltu pahoja. Tulkaa torstai-iltana tänne, vakuutan ettette tapaa mitään pahaa.

Tunsin tämän luettuani ensi kertaa entisyydenkaihoa. Oloni oli autio; kun ei elänyt enää äitikään. Istuskelin isän kanssa pirtissä ja pihamaalla pari tuntia. Iltapuolella sitten jätin hänet hyvästi ja lähdin takaisin työmaalle. Kun sitten myöhemmin soudin vesistöä alaspäin saavuttaakseni lauttani, näin siellä täällä somissa rantapoukamissa nuoria ihmisiä, jotka liikkumattomiin asentoihinsa vajonneina vehreyden keskellä hiljaa hyräilivät jotakin, ilmaisten sopivilla lauluilla toisilleen, mitä eivät hennonneet sanoin pidellä, tulkitsivat mennyttä entisyyttä tai leudonsivat nykyhetkensä onnea pehmeällä surumielisyydellä.

Ja tänään on kaunis juhannuspäivä, viheriänpunertavien ruusmaiden rantapenkereet ovat täynnä kukkia (kuten näet). Pojat lähtivät kaikki maihin ilonpitoon ja minä jäin yksin ponttoolle. Tulin hentomieliseksi, katselin sievää kirjelappua, tarkastin joka kirjainta erikseen ja ajattelin: "tämä on hänen kirjoittamansa". Näin hänet edessäni, ainoan ihmisen sieltä päin, kun hän eräänä iltana kirjoitti pienen kirjelapun ja saatuaan sen valmiiksi katseli sitä hymyillen kynä kädessä ja sulki sitten kuoreen.

Ehkä hän senjälkeenkin joinain uneliaina kesäpäivinä on ajatellut minua, kaivannut sitä nuorukaista, joka niin omituisesti ilmestyi ja katosi hänen näköpiiristään. Joka kerran eräänä iltamyöhänä puheli hänelle siellä verannalla ja joka sitten viikkoja myöhemmin eräässä pensaikossa niin sydämellisen anteeksiannettavasti unohti... Tässä kohden hän varmaan ajatuksissaan hienosti hymyilee, huokaa ja tuntee miellyttävänä aavistuksena, että minun usein on häntä ikävä.

Tälläkin hetkellä hän kulkee siellä hymyilevien, kumartuvien kukkien keskellä, pitkin päivää aamusta iltaan etsien esinettä hyväilevälle katseelleen, hän, rakas, rakas ihminen.

* * * * *

Tähän loppui Hakalan kertomus. Viimeiset sanat: *rakas, rakas ihminen*, hän lausui syvällä paatoksella, niinkuin olisi jossain iltamassa esiintynyt. Muuten hän oli huomattavasti liikutettu ja katseli hitaasti silmiään räväytellen johonkin pois.

Auttamaton juopa oli auennut minun ja entisen hyvän toverini välille. Hänen lukiessaan olin huomannut, kuinka hän muutamissa kohdissa antoi äänensä omituisesti vihloa, niinkuin olisi hän suunnannut sanansa minuakin vastaan. Hän ei ollut sitä tekevinään enkä minä ollut sitä huomaavinani, mutta varmaan me sen mielessämme kumpikin tunsimme, ja olimme hiukan nolostuneita. Minulla liittyi

tähän kummallinen häijy sääli, kun näin hänen heikon ja kärjettömän raivonsa. Minussa kasvoi nopeasti vakaumukseksi se hienonhieno epäily, jota aina olin vasten tahtoanikin tuntenut, kun olin kuullut hänen lahjojaan ylistettävän.

Muuten olin tyytymätön siihenkin, että tällainen epäsointu oli häirinnyt tasaista juhannusmieltäni. Poskeni hehkuivat enkä osannut sanoa hänelle muuta kuin: "jaa-ha". Kaikesta huolimatta tuntui eroaminenkin vaikealta. Silloin hän silmäsi selälle päin, elostui ja sanoi:

— Kuka neitonen tuolta tulee?

Morsiameni oli tulossa etsimään minua ja oli päässyt huomaamattamme jotenkin lähelle. Minä virkoin:

— Se on vain minun eräs, kuinka sanoisin, sukulaiseni. Pitääkin lähteä, no terve vaan.

Nyt vasta hän huomasi sormukseni ja häneltä pääsi välittömästi:

— Ai faan!

Tässä hänen kykynsä petti. Hänen äänessään ilmeni paitsi luonnollista hämmästyä, myös selvästi havaittava kateuden pyre. Hän kadotti huolettoman asenteensa, jonka varassa hän tähän asti jotenkin luuli olevansa minua ylempänä, ja hetki olisi tullut kiduttavaksi, ellen minä näin mukavasti olisi päässyt lähtemään.

Mutta vielä sittenkin kun jo olin päässyt maihin sukuperheeni turviin, läikähti mieleeni etova tunne joka kerta kun muistin tuota kohtausta. On jotain epäsiistiä tuollaisissa seikoissa, joista kaunokirjallisuudessa puhutaan: "kappale ihmiselämää", "ihmislapseni tarina" j.n.e. En mielelläni filosofeeraa, mutta kuitenkin haluan lopettaa tämän muistelmaan seuraavalla lauseella:

Elämä on tasainen virta, ja yksilön elämän tarkoitus on katsoa, että virta hänen kohdaltaan on selvä. Tuollaiset Hakalan tapaiset ilmiöt ovat saviviiruja virran pinnassa. Niissä ei ole mitään mielenkiintoista eikä ihannoitavaa.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK IHMISLAPSIA ELÄMÄN SAATOSSA: KERTOMUKSIA
JA KUVAUKSIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a

refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any

Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.